

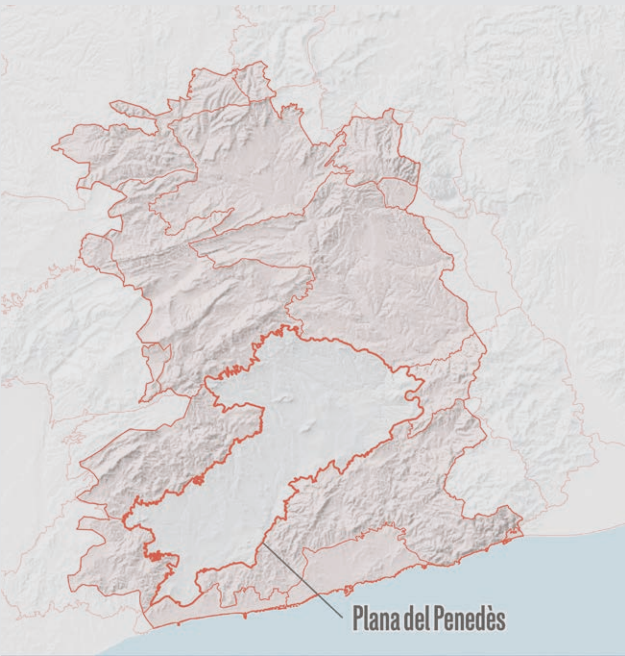
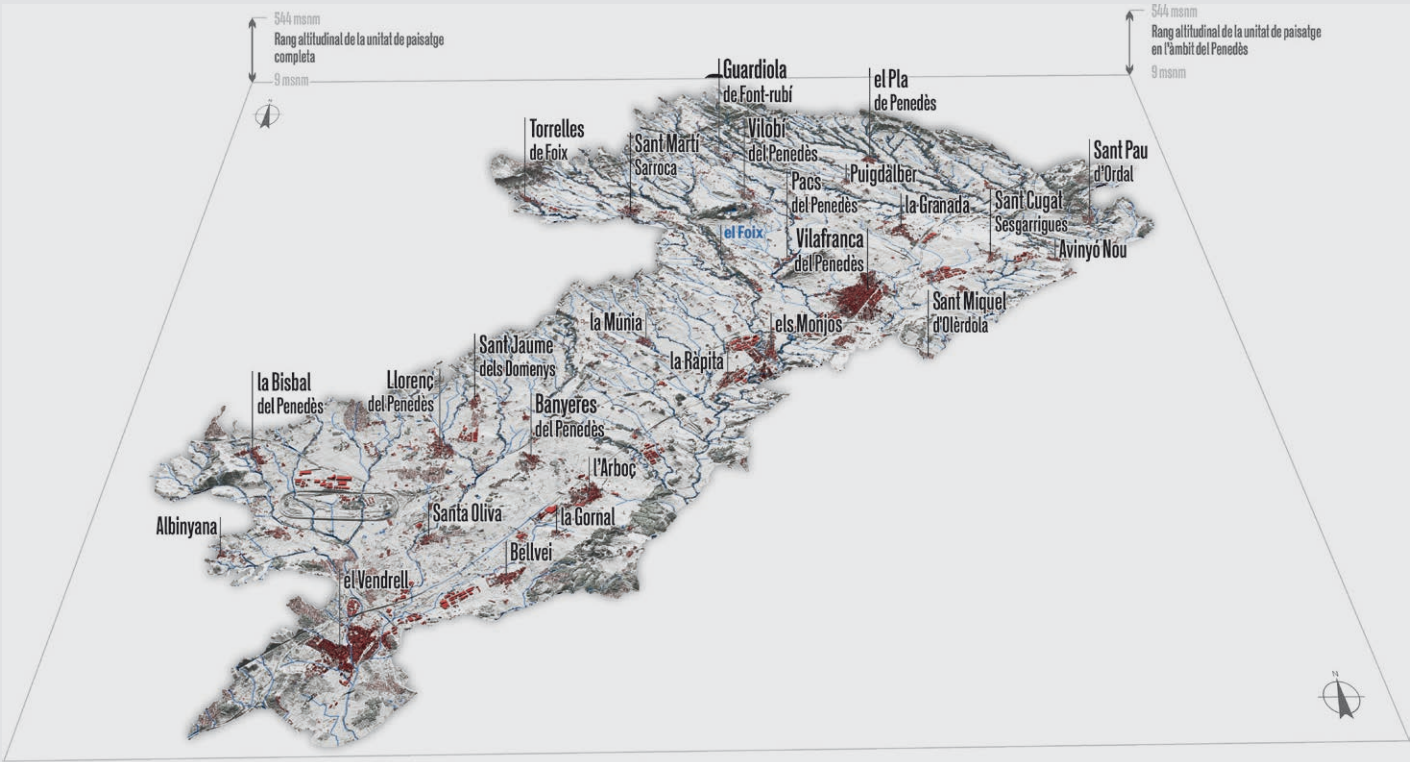
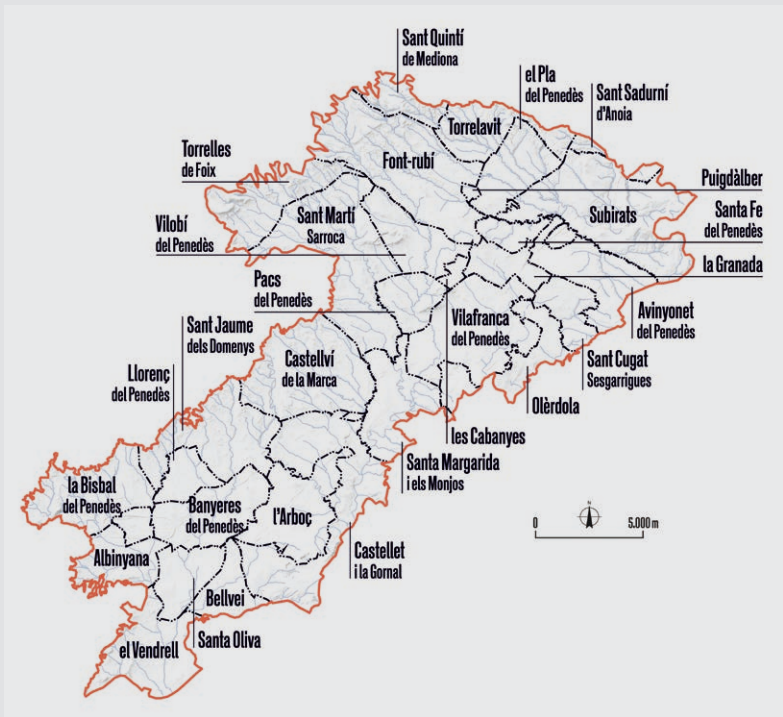
UNITAT DE PAISATGE

PLANA DEL PENEDÈS

Panoràmica de l'Arboç on destaca el perfil de l'església de sant Julià i la Giralda. Sergi Sedo Fabregat

UNITAT DE PAISATGE / PLANA DEL PENEDÈS

COMARQUES

Alt Penedès i Baix Penedès

SUPERFÍCIE

34.370 ha

MUNICIPIIS

La unitat inclou, totalment o parcialment, els següents municipis del Penedès: Albinyana, l'Arboç, Avinyonet del Penedès, Banyeres del Penedès, la Bisbal del Penedès, Bellvei, les Cabanyes, Castellví de la Marca, Castellet i la Gornal, Font-rubí, la Granada, Llorenç del Penedès, Mediona, Olèrdola, Pacs del Penedès, el Pla del Penedès, Puigdàlber, Sant Cugat Sesgarrigues, Sant Jaume dels Domenys, Sant Martí Sarroca, Sant Sadurn d'Anoia, Sant Quintí de Mediona, Santa Fe del Penedès, Santa Margarida i els Monjos, Santa Oliva, Subirats, Torrelavit, Torrelles de Foix, el Vendrell, Vilafraça del Penedès i Vilobí del Penedès.

LÍMITS

Al nord-est de la unitat limita amb les Valls de l'Anoia prop de la barriada dels Casots (Subirats), al sud de Sant Sadurn d'Anoia. Segueix vers l'oest creuant l'AP-7 i vorejant pel sud Sant Sadurn d'Anoia i Lavit (Torrelavit) fins al Puig Cúgol. Creua la C-15 fins arribar al turó dels Casalots. Aquest límit travessa les Serres Velles, la serra del Mig i la Serrania fins arribar a la riera de Pontons al nord del nucli de Torrelles de Foix.

L'oest de la unitat voreja el Montmell i passa pel sud del nucli de Torrelles de Foix i Sant Martí Sarroca seguint la riera de Pontons. Al castell de Sant Martí pren direcció sud-oest fins els peus del Puig de can Mata i el Castellet. Segueix per la plana del Gatell, encercla pel nord Sant Jaume dels Domenys, la Bisbal del Penedès i llurs urbanitzacions fins a la C-51.

El límit sud-oest talla amb el massís de Bonastre, marcat pel canvi de relleu i la C-51, vorejant el circuit de proves automobilístiques de l'Albornar. També inclou el nucli d'Albinyana travessant part de la Papiola direcció al Vendrell. Allà, ressegueix la línia TGV i l'AP-7 fins a la urbanització de Mas Astor, on gira vers l'est i es troba la bifurcació de l'AP-7 i la C-32. Al límit amb el Litoral del Penedès, vira a l'est

solapant-se amb la C-32 al coll de Calafell i al turó de la Font.

El límit sud-est i est termeneja amb la unitat del Garraf. S'apropa al nucli del Vendrell resseguint la C-31 i, posteriorment, l'N-340. Al nus de la C-31, l'N-340 i la C-51, la frontera sud de la unitat pren direcció est cap al sud de Bellvei, Clariana (Castellet i la Gornal) i pel nord de Castellet i el pantà de Foix (Castellet i la Gornal). El límit ressegueix la BV-2117 cap a la serra del Miquelet, incloent Torrelletes (Castellet i la Gornal). Segueix pels peus dels vessants de la plana, passant per la Senabra i pel sud de la Ràpita i els Monjos (Santa Margarida i els Monjos), Moja i Sant Miquel d'Olèrdola (Olèrdola). El límit creua la C-15 a prop la serra de les Grunyles i les costes de can Miquelet fins arribar als nuclis de les Gunyoles i Avinyó Nou (Avinyonet del Penedès). El límit segueix l'N-340 i gira al nord limitant amb les muntanyes d'Ordal, rodeja el nucli de Sant Pau d'Ordal cap a la BP-2427 i arriba a la barriada dels Casots (Subirats).

CARÀCTER

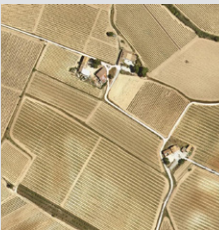
Plana de la depressió Prelitoral lleugerament ondulada amb sòls tous que històricament han permès l'aprofitament agrícola

El principal curs fluvial que drena la unitat és el Foix, amb un conjunt de torrents i rieres paral·leles que van des de la muntanya al fons de la plana

Escassa vegetació natural que queda restringida a petits turons i torrents on es troben pinedes de pi blanc i fragments d'alzinar i vegetació de ribera

El monocultiu de vinya abasta una gran extensió i és afavorit per la presència de la DO Penedès i la DO Cava

Paisatge vitivinícol·la estructurat per petits nuclis rurals i una xarxa de camins i carreteres locals que permet el manteniment de la ruralitat

La incidència de les infraestructures lineals per trobar-se en una zona de pas entre Barcelona i Tarragona

La localització del sòl industrial o de serveis vora de les principals vies de comunicació i entre els nuclis urbans i les noves variants de les carreteres no contribueix a la comprensió del patró vitivinícol·la del paisatge de la plana

El paisatge urbà de la Plana del Penedès s'estructura a partir dels nuclis de Vilafranca del Penedès i el Vendrell i, tot i sent una de les unitats més poblades i antropitzades, la presència d'urbanitzacions és moderada

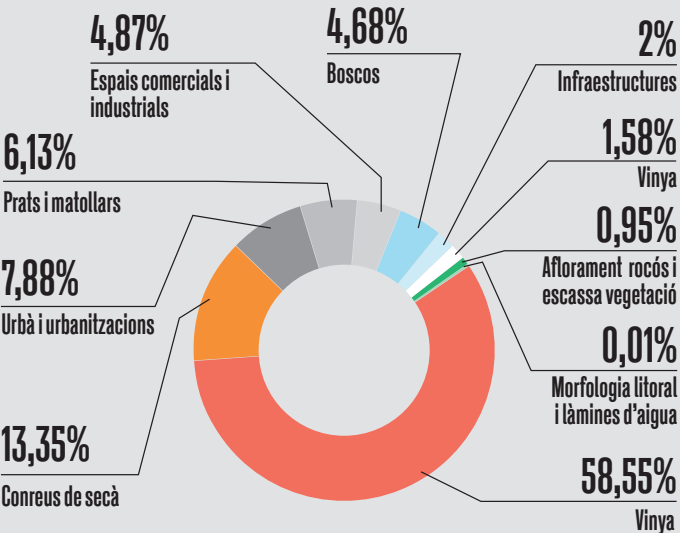
PUNTS D'OBSERVACIÓ

- 22. Castell de Sant Martí Sarroca (Sant Martí Sarroca, Alt Penedès)
- 37. Sant Vicenç de Morocurt (Font-rubí, Alt Penedès)
- 38. Muntanya de Sant Pau (Vilafranca del Penedès, Alt Penedès)
- 56. La Bardera (Subirats, Alt Penedès)
- 59. La Cadira (Torrelavit, Alt Penedès)
- 73. Torre de Banyeres (Banyeres del Penedès, Baix Penedès)
- 41. Sant Vicenç de Calders (el Vendrell, Baix Penedès)
- 61. Els Casots (Subirats, Alt Penedès)
- 47. L'Hostal (Sant Jaume dels Domenys, Baix Penedès)
- 80. Pins de Cal Ferret Santa Fe del Penedès (Alt Penedès)
- 81. Plaça de la Badalota L'Arboç (Baix Penedès)

ITINERARIS

- No motoritzats
48. Camí Ramader de Marina
54. Camí del Riu
55. Penedès 360 (Trekking)
56. Penedès 360 (SlowBike)
57. Via Augusta
58. Camins del vi i el cava: Montserrat
60. Camins del vi i el cava: Sumoll
62. Camins del vi i el cava: Garnatxa
63. Camins del vi i el cava: Macabeu
64. Camins del vi i el cava: Parellada
65. Camins del vi i el cava: Samsó
66. Camins del vi i el cava: Subirat parent
67. Camins del vi i el cava: Monestrell
68. Camins del vi i el cava: Ull de llebre
69. Camí Rei Vilafranca-Olesa de Bonesvalls
70. Pujada al Castellot
71. Castellet-Olèrdola
73. GR-92 Sender del Mediterrani (variant interior)
74. La Bisbal del Penedès a Sant Magí de Brufaganya
75. El Vendrell
78. Carrerada de Santa Coloma
79. Itinerari del mirador de Subirats
- Motoritzats
8. Vilafranca del Penedès -Igualada
11. Font-rubí -Bosc negre
13. Pontons-Castell de Sant Martí de Sarroca
14. Sant Martí Sarroca -Pla del Penedès
15. Font-rubí -La Granada
16. Sant Cugat Sesgarrigues -Pla del Penedès
17. Subirats -Sant Sadurní d'Anoia (Carretera dels Casots)
18. Sant Cugat Sesgarrigues-Ordal
19. Vilafranca del Penedès -Sant Martí Sarroca
20. Vilafranca del Penedès -Castell d'Olèrdola
21. Vilafranca del Penedès -Sant Pau d'Ordal
22. Vilafranca -Sant Jaume dels Domenys
24. Vilafranca del Penedès -Vila-rodona
26. La Ràpita-Castellet i la Gornal
30. Calafell-Bellvei

GRANS USOS I COBERTES DEL SÒL

OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

- 1/ Uns rius, rieres i zones humides recuperades com a elements estructurants del paisatge de la vinya i que al mateix temps permetin la seva evolució natural i siguin respectats pel sistema agrar i urbà.
- 2/ Un paisatge agrari, principalment vitivinícol·la, que conservi l'harmonia i actuï com a element configurador i de dinamització econòmica
- 3/ Un valuós patró d'assentament amb un ric patrimoni històric i rural, eminentment vinculat a la vinya, ben conservat, viu i promocionat socialment.
- 4/ Un paisatge urbà compacte en un context vitivinícol·la, sense dispersió d'urbanitzacions, polígons

industrials, i edificacions aïllades, amb unes façanes endreçades i amb uns accessos de qualitat

5/ Unes infraestructures lineals ben integrades i dimensionades, amb una implantació que respongui a criteris d'integració paisatgística i que faciliti la contemplació de la plana agrícola.

6/ Una Plana del Penedès que potencii la llegibilitat i nitidesa del paisatge, la qualitat dels seus fons escènics i fites visuals, així com de les principals panoràmiques des de les carreteres, itineraris paisatgístics i punts d'observació.

EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL PAISATGE

En els terrenys més abruptes de la perifèria de la Plana del Penedès, en coves i abrics, s'han localitzat nombroses restes neolítiques. Les primeres restes prehistòriques corresponen a la cultura de sepulcres de fossa d'una població suposadament d'agricultors d'entre els anys 2000 i 5000 aC. També tenim testimoni de l'arribada dels celtas en les restes de ceràmica de motius geomètrics i urnes cineràries que s'han trobat, entre altres, a la necròpolis de Vilafranca. El nombre de jaciments localitzats testimonia també una presència força elevada de població a la plana penedesenca durant el període ibèric. L'arribada dels romans va comportar una important transformació del paisatge com a conseqüència de l'adequació de la Via Augusta, la implantació de vil·les i granges i la influència de Tarragona.

Tot i l'abandonament de moltes explotacions agrícoles romanes, entre els segles IV i IX la població es degué mantenir de manera dispersa i en petits assentaments sobre el territori. En la conquesta d'aquestes terres pel comte de Barcelona es van aprofitar les preexistències i la població es va reorganitzar al voltant d'esglésies i castells. Les primeres referències del Penedès com a àrea amb una certa entitat territorial dins el comtat de Barcelona són del segle X. Entre els segles X i XII aquesta àrea es caracteritzava per un mosaic de camps dedicats majoritàriament al conreu de productes destinats al comerç (cultius herbacis i vinya) i per unes àrees agrícoles properes als nuclis dedicades a l'horticultura. En relació amb aquesta activitat agrícola destacaven de manera aïllada els masos, els molins fariners, les torres i les esglésies. La Via Augusta i els castells en constituïen els principals elements estructuradors. En aquell moment, una de les zones més actives de la Plana del Penedès era l'àrea de la Granada, on se celebrava un mercat, possiblement d'origen preromà, que en aquesta època va adquirir la categoria de setmanal. En aquest punt, on es creuaven la Via Augusta i el camí d'Ordal, la població de la zona intercanviava els seus productes, en un radi màxim de 30 km a la rodona. A principis del segle XII i per iniciativa comtal es

El castell de la Granada, ubicat en el punt més alt del poble, es reconstruí al voltant del segle XIII sobre la base d'una fortalesa documentada des de l'any 950. Actualment resten alguns murs del recinte quadrangular. Àngela Llop

va fundar Vilafranca del Penedès, que va aprofitar la vitalitat de la zona per convertir-se en el centre vertebrador del territori. Aquesta fundació va provocar la decadència d'Olèrdola com a vila castral, la desaparició de petits assentaments veïns i la fi del mercat de la Granada. En poc temps, aquest nucli urbà va assolir una gran importància com a centre de comunicacions i d'intercanvi que va perdurar fins ben bé el segle XIX. Entre els segles XII i XIV la vila va experimentar un gran creixement, fins al punt que es va emmurallar i es van construir nombrosos edificis d'ordres religioses, capelles i esglésies, palaus i cases senyorials. Són un exponent d'aquest període l'església i el convent de Sant Francesc, d'estil gòtic primerenc i profundament transformat; l'església de Sant Joan, també gòtica (segle XIV) i força més conservada

i, sobretot, la basílica de Santa Maria, iniciada el segle XIII i finalitzada el XV.

En el segle XIV, es va crear la vegueria de Vilafranca, amb una gran extensió més enllà dels límits comarcals, i es va consolidar la funció de corredor de comunicacions d'aquest territori amb el transport de cereal i altres productes agrícoles des de la plana de Lleida i altres territoris fins a Barcelona. A les darreries del segle XVI, es va condicionar finalment el camí ral perquè hi poguessin passar carruatges per transportar les mercaderies en condicions –sobretot gra i altres aliments– des del Camp de Tarragona a Barcelona, travessant tota la plana penedesenca, del Vendrell a Olesa de Bonesvalls, passant per l'Arboç, Vilafranca del Penedès i les Gunyoles.

Durant l'edat moderna, es van originar bona part dels veïnats rurals de la comarca, agrupacions de cases que van viure de l'explotació agrícola del territori circumdant per canvis socials profunds relacionats amb l'estatus de la propietat, amb una estructura urbana força singular pròpia d'aquest àmbit i zones veïnes. Tanmateix, a principis del segle XVIII, tret de Vilafranca del Penedès, la resta de nuclis de la plana eren de petites dimensions i, amb l'excepció de la Múnia i els Monjos, no ultrapassaven les dues dotzenes de cases. No obstant, els censos del segle XVIII mostren l'important creixement de la població que hi va haver entre el 1719 i el 1787, sobretot relacionat amb l'expansió de l'agricultura. A partir d'aquest any va continuar creixent fins al darrer terç del segle XIX, quan la fil·loxera va arribar a les terres del Penedès, provocant una crisi econòmica i, consegüentment, una emigració d'habitants que perdurà fins als anys quaranta del segle XX, en el cas del Vendrell i l'Arboç, i fins als anys seixanta a la resta de la plana.

Al segle XVIII, la plana penedesenca era un territori eminentment cerealista, en què la vinya era un conreu secundari. El decret de Carles III de 12 d'octubre de 1778 que liberalitzava el comerç català amb Amèrica va ser l'origen de la transformació del paisatge. Es va plantar vinya per a l'elaboració de vi i aiguardent perquè era un cultiu molt rendible. A la segona meitat del segle XIX, la plaga de la fil·loxera a França, que havia arribat el 1860, va comportar un increment de la demanda de vi i es va donar un important augment de la plantació de ceps al Penedès. Això va motivar la transformació de quasi tots els erms de la comarca en vinya, així com la desaparició de bona part dels boscos, fet que va comportar grans canvis en el paisatge.

Entre els anys 1887 i 1893, després d'uns anys d'extraordinària bonança econòmica, la plaga de la fil·loxera es va escampar per les vinyes del Penedès. Els propietaris i els pagesos es van veure forçats a arrencar totes les vinyes i a plantar-les de nou. Els costos elevats dels sis-

La plaga de la fil·loxera es va escampar per les vinyes del Penedès entre 1887 i 1893. Va ser necessari arrencar tots els ceps i plantar-ne de nous. ICGC, Fons Cuyàs

temes de replantació, en diners i mà d'obra, van comportar l'abandonament d'algunes àrees de vinya, aquelles més marginals, però, sobretot, una necessària renovació tecnològica pel que fa al conreu del raïm i als processos de vinificació. En aquesta línia, l'any 1903 es va inaugurar a Vilafranca del Penedès una estació de Viticultura i Enologia, la primera de Catalunya, amb la finalitat de millorar la qualitat del vi. Així, i a diferència d'altres indrets, la vinya va perdurar i el seu conreu continuà sent el més important, només acompanyat per algunes plantacions d'oliveres o ametllers i alguns sembrats.

De manera progressiva, i després de la crisi provocada per la Guerra Civil, durant la segona meitat del segle XX el sector vitivinícol·la va superar la davallada de la producció i va assolir una posició competitiva, la qual cosa va esperonar els viticultors i elaboradors. Poc o molt aquest impuls de l'activitat agrícola es va estendre a altres sectors del teixit productiu que van aprofitar les bones comunicacions i la proximitat dels mercats de les zones metropolitanes de Barcelona i Tarragona, així com la disponibilitat de sòl a bons preus. Tot i així, la matriu paisatgística vitivinícol·la es va mantenir vigent fins ben bé la dècada dels anys seixanta del segle XX. Progressivament, Vilafranca del Penedès es va convertir en el centre d'un petit

districte industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona amb empreses especialitzades en processos productius agroalimentaris. Alhora, sobre aquest substrat paisatgístic, s'hi començaren a afegir nous elements fins aleshores desconeguts, com les autopistes AP-7 i AP-2, el complex de proves automobilístiques d'IDIADA a l'Albornar, nous creixements residencials (especialment al nucli del Vendrell) o els primers polígons industrials. Aquest paisatge industrial es distribuï progressivament al llarg de la carretera N-340, amb especial incidència entre el nucli de Vilafranca i Santa Margarida i els Monjos, on hi ha la cimentera CPV SA (Cementos Portland Valderrivas, SA) amb una tradició cimentera centenària a la zona que es remunta a finals del segle XIX, i des d'allà fins l'Arboç.

A la segona part del segle XX es va donar un canvi subtil però generalitzat directament relacionat amb la mecanització de les feines de recollida del raïm. Va ser la tendència a la substitució de la vinya sense cap tipus de suport per vinyes cultivades en emparrat amb pals i filats guien les branques. La nova disposició permet el

A partir dels anys seixanta del segle XX el paisatge va ser cada vegada més industrial, especialment als nuclis de Vilafranca del Penedès i de Santa Margarida i els Monjos, a la imatge. ICGC, Fons Cuyàs

pas de la maquinària, facilita la feina i augmenta la producció. En el darrer període del segle XX, el paisatge de la Plana del Penedès va viure un increment molt important de la superfície dedicada a la vinya, afavorit per les figures de la DO Cava i la DO Penedès i en detriment del cereal i els fruiters de secà, fet que va donar com a resultat una certa homogeneïtzació del paisatge.

L'aparició dels polígons industrials, les grans infraestructures de comunicació i les urbanitzacions van comportar una gran fragmentació del paisatge agrícola de la Plana del Penedès que, alhora, també s'ha anat modificant per la mecanització del sector i les exigències del mercat. Això ha anat modificant la configuració de les tessel·les que formen el mosaic agrícola vitivinícol·la, passant de moltes parcel·les petites acompanyades amb delimitacions de rieres, camins i/o retalls forestals, a grans parcel·les en les que, en ocasions, hi trobem també naus i altres construccions annexes.

A nivell de la superfície forestal, aquesta sempre ha estat reduïda, especialment des de l'expansió de la vinya a meitat del segle XIX. L'arribada de les grans infraestructures de comunicació, els polígons industrials i els creixements urbans van reduir encara més aquesta superfície forestal, que va quedar concentrada bàsicament a l'entorn de les rieres. També cal tenir present que, durant la Guerra Civil Espanyola hi hagué diversos aeròdroms de l'aviació republicana a la plana del Penedès, concretament a Santa Margarida i els Monjos, Santa Oliva, Pacs del Penedès i Sabanell (Font-rubí). Actualment hi ha una ruta que permet visitar els vestigis recuperats com un refugi de grans dimensions i edificis propers a les pistes a Santa Oliva o el Centre d'Interpretació de l'aviació republicana i la guerra aèria (CIARGA) a Santa Margarida i els Monjos.

A nivell urbà, entre finals del segle XX i principis del XXI, es van realitzar canvis en el planejament que van generar dinàmiques urbanístiques expansives. En vint anys, entre 1987 i 2007, el sòl urbà de la Plana del Penedès va incrementar-se

un 149%, passant de les 1.659 ha (un 5% de tota la unitat) a les 4.125 ha (un 12% de la unitat). Les urbanitzacions van experimentar un creixement del 247,61% (de 502 ha el 1987 a 1.745 el 2007) i en la major part dels casos la seva construcció es va fer de forma contigua als nuclis urbans però sense seguir la trama urbana ni l'agrícola. Aquest creixement residencial va ser especialment important al Baix Penedès, a l'entorn del Vendrell, a la Bisbal del Penedès, a Sant Jaume dels Domenys i a Llorenç del Penedès. A l'Alt Penedès, destaca la urbanització Can Coral de Torrelles de Foix.

La disposició lineal de les grans infraestructures de comunicació (especialment l'AP-7 i la línia del Tren d'Alta Velocitat), seguint una orientació de nord-est a sud-oest, ha condicionat també el creixement i proliferació, en els darrers decennis, de polígons industrials, amb peces de dimensió mitjana i gran en gairebé tots els entorns dels nuclis urbans. Aquest fet és especialment notable a l'entorn de Vilafranca del Penedès i dels eixos de l'N-340, l'AP-7 i la línia de tren, del nord de Vilafranca del Penedès fins al nord del Vendrell. Així, el creixement dels espais industrials i comercials ha estat força important en el tombant del darrer segle, passant d'ocupar unes 250 ha el 1987 a ocupar-ne prop de 1.600 al 2007, amb un increment del 534,36%. Aquests creixements industrials lligats als eixos de comunicació han implicat un canvi progressiu en la percepció del paisatge de base rural que havia tingut la Plana del Penedès fins l'últim quart del segle XX.

Panell informatiu de l'antic aeròdrom dels Monjos on destaca un plànol dels límits del camp d'aviació amb la localització dels refugis i dels tallers de muntatge. Daniel García Peris

Període	Data	Procés històric i fets històrics remarcables	Configuració del paisatge
PALEOLÍTIC			
NEOLÍTIC			
EDAT DELS METALLS			
ÈPOCA IBÈRICA			— Presència força elevada de població dispersa en diferents emplaçaments.
ÈPOCA ROMANA			— Implantació de vil·les, granges, adequació de la Via Augusta
EDAT MITJANA	ENTRE SEGLE IX I XII	Conquesta pel Comte de Barcelona. Cruïlla de camins a Granada	— Reorganització del territori amb esglésies i castells. — Mosaic de camps dedicats al conreu de productes destinats al comerç (cultius herbacis i vinya) i àrees agrícoles dedicades a l'horticultura prop dels nuclis. — Presència de nombrosos masos aïllats, molins fariners, torres i esglésies. — Mercat setmanal.
	SEGLE XII	Es funda Vilafranca del Penedès	— Desaparició dels petits nuclis veïns i del mercat de la Granada.
	SEGLE XVI-XVII	Acondicionament del camí ral.	— Creixement de Vilafranca del Penedès i construcció de nombroses edificis civils, religiosos i senyorials. — La Plana del Penedès esdevé un corredor de mercaderies.
EDAT MODERNA	SEGLE XVIII		— Aparició dels veïnats rurals. Nuclis de petites dimensions. — Expansió de l'agricultura, sobretot del cereal però també de la vinya
	SEGLE XIX		— Substitució del cereal i l'olivera per la vinya. Tot i la fil·loxera, la vinya perdura amb la introducció d'innovacions en el conreu.
EDAT CONTEMPORÀNIA	ca. 1950		— Paisatge principalment de la vinya. — Impuls a la industrialització de la mà de la indústria vitivinícola.
	A PARTIR DE 1950		— Implantació de polígons industrials i àrees econòmiques. — Aparició de les urbanitzacions.
	A PARTIR DE LA DÈCADA DE 1980 FINS A L'ACTUALITAT		— Implantació d'infraestructures de comunicació, del complex automobilístic, de nous desenvolupaments residencials, etc. — Creixement de la vinya i augment de les parcel·les. — Fragmentació del paisatge per la proliferació d'usos urbans per tot el territori.

CARÀCTER

**PLANA DE LA DEPRESSIÓ PRELITORAL
LLEUGERAMENT ONDULADA AMB
SÒLS TOUS QUE HISTÒRICAMENT HAN
PERMÈS L'APROFITAMENT AGRÍCOLA**

▼ Sector de relleu deprimit situat entre les muntanyes de les serralades Prelitoral i Litoral, amb la silueta característica de Montserrat com a fons escènic al nord de la unitat.

▼ El relleu és pla o lleugerament ondulat, amb petits turons testimoni i fondals excavats per rius i rieres que conjuntament aporten valors naturals i estètics al paisatge.

▼ Els afloraments geològics de Castellet i la Gornal i de Sant Pau d'Ordal-Can Sala, les guixeres de Vilobí del Penedès i els turons de Pacs del Penedès, consten com a geozones en l'Inventari d'espais d'interès geològic de Catalunya, i aporten valor natural al paisatge de la plana.

▼ Des de la plana penedesenca es gaudeix de visuals àmplies amb fons escènics i horitzons atractius i contrastats, i amb línies d'inflexió entre plana i muntanya força nítides i amb valor estètic.

El clima de la Plana del Penedès és de caire mediterrani litoral, amb una temperatura mitjana anual de 14,5°C a Vilafranca del Penedès, i les precipitacions oscil·len entre els 500 i els 600 mm anuals, amb un important decreixement en sentit d'est a oest. L'efecte marítim, que entra a través del sector del Baix Penedès i de la serralada Litoral, es deixa notar amb uns estius no massa calorosos i uns hiverns temperats, amb boires escasses.

La plana penedesenca és una fossa tectònica asimètrica i lleugerament basculada vers el nord, delimitada per les serralades Litoral i Prelitoral, corresponent a la depressió Prelitoral Catalana. Els materials que afluïxen corresponen fonamentalment a conglomerats quaternaris i minoritàriament a petits turons, i s'hi troben gresos, argiles vermelles, sorres i lutites del miocè (Cenozoic). Els sectors més deprimits, on el miocè ha estat erosionat, s'han reblert amb argiles i llims d'edat quaternària. La major part d'aquest paisatge se situa per sota dels 400 m d'altitud i la part més deprimida, se situa per sota els 50 m. El relleu generalment és pla o

A la Plana del Penedès es gaudeix de visuals àmplies amb fons escènics i horitzons atractius i contrastats. A la imatge, panoràmica des del castell de Castellet amb el poble de l'Arboç al fons. Joan Soler i Gironès

Enmig de la plana penedesenca hi trobem petits turons que tenen valor estètic i contribueixen a crear camps visuals. A la imatge, la muntanya de Sant Pau i el turó de Sant Jaume. Joan Soler i Gironès

lleugerament ondulat, amb petits turons testimoni de fenòmens d'erosió diferencial, mentre que els fondals o les torrenteres poden estar relativament excavats, segons l'erosionabilitat del terreny.

Al sud-oest, les serres del Montmell i el Massís de Bonastre la separen del Camp de Tarragona. Els darrers estreps del massís de Garraf la tanquen pel costat sud, però deixen un estret passadís al sud del Vendrell per on la plana connecta amb l'andana litoral del Penedès i també una connexió amb la unitat de la Plana del Garraf travessant la unitat del Garraf per l'acció erosiva del riu Foix.

Els afloraments de materials miocènics de Castellet i la Gornal i de Sant Pau d'Ordal-Can Sala (geozona 340), les guixeres de Vilobí del Penedès (geozona 341), i els turons de Pacs del Penedès (geozona 342), consten com a geozones en l'Inventari d'espais d'interès geològic de Catalunya, i representen un valor natural del paisatge de la plana.

La situació de la plana penedesenca, envoltada per muntanyes, facilita l'observació de nombrosos fons escènics, alguns emblemàtics per a la població i que, tot i formar part dels paisatges limítrofs, juguen un paper important en la identitat dels habitants de la Plana del Penedès. So-

bretot es tracta dels següents fons escènics: al nord-est, el massís de Montserrat; al nord i nord-oest la serra d'Ancosa, la serra del Bolet i el Montmell, amb referents visuals com el Castellet de Castellví, el santuari de Foix o el cim de la Talaia del Montmell; a l'est i al sud, la massa forestal i les serres de les Muntanyes d'Ordal i del Garraf, amb referents visuals com els cims de la Peña del Papiol, el Montcau i el Montcau o elements de referència com el conjunt monumental de Sant Miquel d'Olèrdola i els castells de Gelida, Subirats i Castellet. Semblantment, és visible des de molts indrets la línia d'inflexió entre plana i muntanya, força nítida al sud de la unitat i més desdibuixada al nord en què el canvi

topogràfic és més gradual, que aporta un valor estètic al paisatge.

A part d'aquests fons escènics i fites dels paisatges limítrofs, també cal destacar el referent visual que suposen els turons enmig de la plana i que, a part del seu valor estètic, contribueixen a la generació dels camps visuals del paisatge vitivinícola. Es tracta dels turons de la muntanya de Can Sogues a Vilobí del Penedès, el turó de Sant Jaume i muntanya de Sant Pau entre Pacs del Penedès i Vilafranca del Penedès, Santa Maria de Muntanyans a Castellet i la Gornal, la Guàrdia a Sant Pau d'Ordal, Cal Pujol, a Castellví de la Marca, i l'Aguilera i el puig Cúgol entre el Pla del Penedès i Lavit amb un potencial cultural molt pedagògic i turístic.

EL PRINCIPAL CURS FLUVIAL QUE DRENA LA UNITAT ÉS EL FOIX, AMB UN CONJUNT DE TORRENTS I RIERES PARALLELES QUE VAN DES DE LA MUNTANYA AL FONS DE LA PLANA

▼ El principal curs que drena aquesta unitat és el riu Foix, juntament amb la riera de la Bisbal, i la plana està solcada per nombroses rieres relativament paral·leles en direcció des de la muntanya al fons de la cubeta, i amb una distribució territorial que recorda una espina de peix.

▼ El riu Foix, la riera de la Bisbal i llurs tributaris han estat clau per l'emplaçament de diferents nuclis de població.

▼ Tot el conjunt de rieres és de caràcter intermitent o temporal i tenen una funció important com a corredor biològic, i com a element destacat i estructurador del paisatge de la plana i amb notable valor estètic.

▼ Els pèlags de Vilobí del Penedès són un petit paratge d'alt valor ecològic format per acumulació/afloració d'aigua en unes antigues guixeres.

▼ Als cursos fluvials que solquen la plana hi podem trobar molins fariners i camins fariners que deixen entreveure un passat cerealístic en contrast amb l'actual, vitivinícola.

▼ A les rieres i fondos que solquen la plana hi ha guals, passeres, palanques i ponts que han servit, des de temps ancestrals, per travessar els cursos fluvials.

El riu Foix neix a la serra d'Ancosa, fruit de la concatenació de diferents rieres i torrents i és el principal curs que drena la Plana del Penedès amb els seus dos grans afluents, la riera de Llitrà (que neix a la mateixa serra d'Ancosa) i la riera de Marmellar (que neix a la serra del Montmell); per bé que al sector més oriental és la riera de Lavernó, de la conca de l'Anoia, la que fa aquesta funció.

La plana és solcada per nombroses rieres relativament paral·leles, totes elles de caràcter intermitent o temporal i en direcció des de la muntanya al fons de la cubeta, amb una distribució territorial que recorda una espina de peix. En el cas del riu Foix, aquests torrents i rieres, també dits "fondos", contribueixen a connectar la serralada Prelitoral amb la serralada Litoral del massís de Garraf i amb la costa, i presenten un valor estètic estructurador del paisatge de la plana. A més, són espais d'oci i lleure molt apreciats per la població local com el de les Dous a Torrelles de Foix, just al límit amb el Montmell o altres espais. La vegetació de ribera

hi és sovint reduïda per l'aprofitament màxim de la superfície conreada de vinya que l'estreny. La mecanització de la vinya i el seu aplanament i condicionament indueix a abocaments de terres dins de la llera del riu, fet que perjudica el propi bosc de ribera (a més a més del mateix traçat dels torrents).

El sector sud té com a principal curs fluvial la riera de la Bisbal, de gran importància com a corredor biològic i paisatgístic. Neix a la talaia del Montmell, entra a la Plana fins a arribar al mar entre la platges de Sant Salvador i Calafell, al Litoral del Penedès, on es localitzen els aiguamolls de les Madrigueres, d'important valor ecològic i paisatgístic. En el seu recorregut rep gairebé tots els altres torrents que neixen a la serra del Montmell, a la serra del Quadrell i la Pedregosa, i també altres rieres que provenen de les Serres d'Ancosa, la més important de les quals és la riera de Sant Miquel.

Els pèlags de Vilobí del Penedès són un petit paratge d'alt valor ecològic. Es tracta d'unes

El riu Foix és el principal curs fluvial que travessa la plana del Penedès. Joan Soler i Gironès

antigues guixeres que des que es va deixar d'extreure pedra, es va anar formant un espai natural constituït per quatre pèlags (o petits aiguamolls). La concentració d'aigües d'escolament ha originat la seva forma característica de mitja lluna i el particular ecosistema que s'ha desenvolupat a l'entorn. Tot i tenir un origen antròpic, esdevenen un valor natural, estètic i d'ús social en un entorn preeminentment conreat i de secà, i estan integrats en un espai d'interès geològic. L'intervencionisme dels últims anys ha portat visites massives, acampades il·legals i festes il·legals, cosa que acaba degradant l'entorn i el paisatge. Han aparegut pintades amb esprai sobre les parets de guix i grans quantitats de brossa abandonades a prop de les principals zones humides.

Per altra banda, la Saulonera, a Olèrdola, és un espai d'interès natural que també s'ha generat a partir de l'activitat extractiva que s'hi va fer durant un temps. S'hi ha format una bassa que ha esdevingut una zona humida on hi habiten diverses espècies vegetals i animals.

La plana del Penedès ha estat poblada en el transcurs dels segles gràcies a la presència dels cursos fluvials que travessen la depressió. A partir d'abastir un bé essencial com és l'accés a l'aigua, el fet de que els pobles s'emplaçin a les ribes dels cursos fluvials també era beneficiós per la construcció de molins i altres enginyers per aprofitar l'aigua com a recurs socioeconòmic. Al llarg dels cursos fluvials de la plana, en especial al Foix, hi ha una gran quantitat de molins fariners ja inutilitzats i amb diferent grau de degradació que denoten un passat preindustrial no molt llunyà.

També la presència de molins fariners deixen entreveure un paisatge històric marcat pel conreu cerealístic. Als molins fariners, cal sumar-hi la seva infraestructura associada de rescloses, recs i basses per accionar les moles. La major part es localitzen al llarg del riu Foix com a més cabalós. Aquesta activitat preindustrial també anava acompanyada d'una xarxa de camins fa-

L'abandonament d'una pedrera de guix a Vilobí del Penedès va donar lloc a la creació d'una zona humida de gran valor paisatgístic, geològic i ecològic. A la imatge, pèlag Gran. Àngela Llop

riners. Hem de pensar doncs que el riu Foix va esdevenir un important motor econòmic i social que va donar vitalitat a la regió. Avui dia la vinya ha extingit l'antiga pràctica agrícola i ha arribat a eclipsar el seu coneixement. De molins fariners del qual encara en podem veure algun rastre patrimonial en són per exemple: molí de Ferran, molí del Mascaró, molí del Macià, molí

de l'Abadal, molí de les Masses, molí de cal Llopart, el Molinot, molí vell de Castellet, molí de la Coloma, entre molts d'altres. D'entre aquests, destaca el paper didàctic i de posar en valor del patrimoni fariner que té l'antic molí fariner de Macià, avui conegut com a molí del Foix que, després d'anys dedicat a celler i magatzem, és ara un centre d'interpretació històrica i natural

de la zona. Descriu el procés d'elaboració de la farina i també el paisatge de la zona. L'espai està museïtzat i permet interpretar el funcionament d'un molí fariner. El Molí del Foix també actua com centre dinamització del Projecte Rius per les escoles de Santa Margarida i els Monjos, pel que forma part de la xarxa del Projecte Rius que vetllen per apropar els espais fluvials a la

ciutadania i fomentar la participació activa per recuperar el riu en la seva funcionalitat ecològica i els seus valors culturals, socials i estètics.

Un altre bloc d'elements que passa desapercbut actualment és tota la munió de guals, passeres, palanques i ponts que han servit, des de temps ancestrals, per travessar els cursos fluvials i ahora estructuradors de la mobilitat pretèrita dels segles passats. De palanques gairebé no en queda cap dempeus, però encara podem trobar passeres de fusta, guals i ponts amb una notòria història al darrere i que esdevenen *per se* patrimoni com és el cas de la palanca del castell de la Bleda (Santa Margarida i els Monjos i Sant Martí Sarroca), el pont Reial dels Monjos (Santa Margarida i els Monjos), el pont vell de Castellet (Castellet i la Gornal) i molts d'altres.

A la unitat hi ha nombroses palanques, guals i passeres que permeten creuar els cursos fluvials i fondos de la plana. Joan Rovira i Merino

ESCASSA VEGETACIÓ NATURAL QUE QUEDA RESTRINGIDA A PETITS TURONS I TORRENTS ON ES TROBEN PINEDES DE PI BLANC I FRAGMENTS D'ALZINAR I VEGETACIÓ DE RIBERA

▼ Pinedes i fragments d'alzinar i vegetació de ribera molt reduïts i limitats a petits turons i fons de barranc.

▼ Enmig de les vinyes, en indrets més abruptes, fondals i torrenteres, apareixen petites clapes de vegetació natural.

▼ La divisió parcel·l·lària també conté franges lineals de vegetació.

La gran extensió de conreu de la vinya restringeix la vegetació natural a petits turons, a les ribes de rius i torrents i espais marginals. A la imatge, municipi d'Albinyana. Observatori del Paisatge de Catalunya

Aquest paisatge està cobert majoritàriament pels espais conreats, i només en les petites elevacions, partions de finques, a les ribes de rius i rieres, i altres espais marginals és possible trobar pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*), així com brolles i herbassars. L'alzinar litoral, la màquia de garri (*Quercus coccifera*) i margalló (*Chamaerops humilis*), vegetació potencial de la unitat, només ocupa petits espais testimonials, com ara fondalades i marges de torrents,

juntament amb roures i fragments disjunts de bosc de ribera.

La superfície ocupada per vegetació natural tot just depassa l'11% de la unitat, amb un 5% de comunitats arbrades, sobretot pinedes de pi blanc, i un 6% de matollars i herbassars.

A les ribes d'alguns torrents com a la riera de la Bisbal, a la riera de Santa Oliva, o als marges

del riu Foix es mantenen comunitats pròpies de la vegetació de ribera: salzedes, pollancredes, alberedes. També a la riera de Marmellar, al torrent de Ca l'Amic o al torrent de les Quatre Fites es mantenen comunitats higròfiles.

Si el sector vitivinícola i del cava es manté estable en el temps, no es preveu que la superfície forestal creixi pel que fa a ocupació de sòl, excepte en espais intersticials, com al sector

sud-oest, amb un terreny més fragmentat i on el sector vitivinícola i del cava no es tan potent. Aquest àmbit només té dos petits fragments al sud-oest que estan inclosos en el PEIN pel seu valor natural. A l'oest del pantà de Foix, hi ha un fragment del PEIN Muntanyes de l'Arboç-Foix, i al sud del nucli de Bellvei hi ha un fragment del PEIN Muntanyes litorals de Calafell i Cunit. Tot i això, cal destacar, entre els hàbitats d'interès comunitari, els llistonars, sobretot a les parts més enlairades o rocalloses; les pinedes mediterrànies de pi blanc, generalment amb sotabosc de brolla calcícola, alguns retalls d'alzinar; els boscos de ribera, sobretot alberedes i, més escassos, fragments d'omeda, en un estat de conservació variable, que ressegueixen els cursos fluvials en determinats trams. El mosaic agrícola amb petits turons i fondalades determina l'existència de zones d'especial interès ornitològic per la presència d'espècies amb elevat valor de conservació, bàsicament lligades als espais oberts i a un medi rural actiu, que han experimentat un important declivi arreu del territori en els darrers decennis.

La vegetació natural Enmig de les vinyes, en indrets més abruptes, fondals i torrenteres, apareixen petites clapes de vegetació natural

La vegetació natural ocupa un percentatge molt petit de la unitat. D'entre les comunitats arbrades destaca el pi blanc. Joan Soler i Gironès

EL MONOCULTIU DE VINYA ABASTA UNA GRAN EXTENSIO I ÉS AFAVORIT PER LA PRESENCIA DE LA DO PENEDÈS I LA DO CAVA

▼ La superfície del conreu de vinya s'ha mantingut molt estable en els darrers decennis, amb una ocupació del sòl de prop del 60%, i esdevé el patró agrícola que configura bona part d'aquest paisatge.

▼ L'estructura del paisatge vitivinícola ve definida per un parcel·lari de mides diverses estructurat geomètricament per la densa xarxa de camins rurals, i tot disposat sobre un relleu suaument ondulat que dona un atractiu afegit a la contemplació i gaudi del paisatge.

▼ Més enllà del monoconreu de vinya de la plana penedesenca, que ocupa la part central, també hi ha els patrons agrícoles singulars del pla de Mar, dels fondos agrícoles d'Albinyana i del mosaic agrícola de Subirats i Avinyonet del Penedès. En aquests patrons s'hi combinen altres conreus, com cereals, oliveres, ametllers, presseguers i garrofers.

▼ El conreu de la vinya, a través de la indústria del vi i del cava i dels clústers associats, genera un teixit socioeconòmic particular que es plasma en nombroses edificacions de caves i cellers que reforcen el caràcter vitivinícola d'aquest paisatge.

▼ Presència de nombroses mostres d'arquitectura rural, com ara masies, barraques i murs de pedra seca, que contribueixen i són la matriu original de l'estructura del paisatge.

El paisatge de la Plana del Penedès està constituït per una matriu agrícola molt estable en els anys i en què la vinya esdevé el conreu dominant (prop d'un 60% de la superfície agrícola), degut a la força que representen les DO Penedès i la DO Cava, de les quals la plana penedesenca és la principal zona productora. La vinya és el referent visual omnipresent en el conjunt de la plana. La resta de conreus que històricament formaven part d'aquest paisatge, com els cereals, les oliveres, o els ametllers, hi són en menor mesura i acompanyant els mateixos conreus de vinya, generant petits patrons agrícoles singulars. A l'entorn dels espais urbans, especialment d'aquells més grans com Vilafranca del Penedès, aquest paisatge de la vinya apareix de forma més fraccionada com a resultat del procés de transformació dels paisatges periurbans fruit del creixement urbanístic i del pas d'infraestructures de comunicació.

Aquesta matriu, de parcel·lari generalment mitjà i petit i suaument ondulada, està estructurada per una xarxa de camins rurals i, a la vegada, per una trama viària sensiblement ortogonal a l'eix principal, l'antiga Via Augusta i actual eix de comunicacions principal de la meitat sud de Catalunya, que enllaça els principals nuclis de l'àmbit amb els secundaris i també amb els territoris veïns.

Des d'una perspectiva cenital o bé amb certa elevació podem veure com els parcel·laris formen un paisatge geomètric de diferents formes i grandàries formant peces d'un trencaclosques perfectament encaixades que donen cert poder visual i nodreixen el paratge d'un alt valor estètic singular a l'àmbit penedesenc i de Catalunya. Ajuden a configurar aquesta geometria els camins i els cursos fluvials. Tot aquest conjunt dominat per la vinya conforma el patró agrícola del

La vinya és un referent visual omnipresent en el conjunt de la Plana del Penedès. Maria Rosa Ferré

monoconreu de vinya de la plana penedeseca, que configura bona part d'aquest paisatge, especialment als municipis de Font-rubí, Torrelavit, el Pla del Penedès, Sant Martí Sarroca, Puigdàlber, Sant Sadurní d'Anoia, Subirats, Torrelles de Foix, la Granada, Santa Fe del Penedès, Vilobí del Penedès, les Cabanyes, Sant Cugat Sesgarri-gues, Vilafranca del Penedès, Pacs del Penedès, Olèrdola, Santa Margarida i els Monjos, Castellví de la Marca, Avinyonet del Penedès, Castellet i la Gornal, Sant Jaume dels Domenys, Banyeres del Penedès, Llorenç del Penedès, l'Arboç, Santa Oliva, Albinyana i Bellvei.

A banda dels conreus, diversos torrents i rieres solquen l'espai, donant valor i singularitat

al monoconreu de vinya. Tot i amb això, algunes d'aquestes rieres de caràcter discontinu i rases agrícoles que formen part de la matriu agrícola s'han estretit per ampliar conreus, naus i altres construccions annexes, la qual cosa pot posar en risc altres terrenys agrícoles que confronten amb els cursos hídrics aigües avall. Les eventuals canalitzacions o dragatges d'aquests cursos afecten els bosquets de ribera i la qualitat ambiental i paisatgística del seu entorn.

Més enllà del monoconreu de vinya de la plana penedesenca, als espais de transició entre aquest paisatge i els limítrofs hi trobem altres estructures agrícoles singulars condicionades per l'orografia i els cursos fluvials on també s'hi

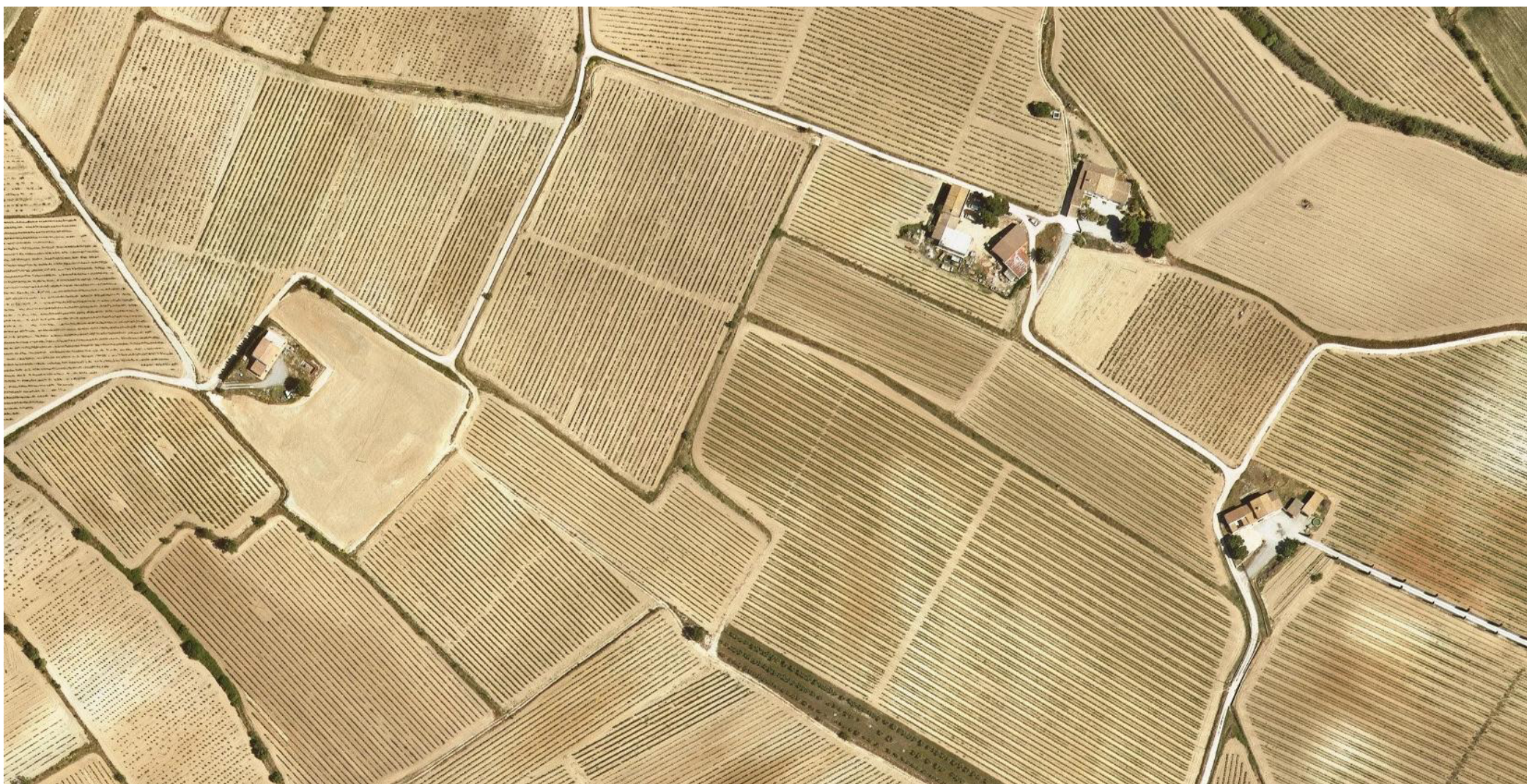
combinen altres conreus. És el cas dels patrons del mosaic agrícola del pla de Mar, els fondos agrícoles d'Albinyana i el mosaic agrícola de Subirats i Avinyonet del Penedès.

En el cas del pla de Mar, situat al sud-oest d'aquest paisatge té com a eix central la riera de la Bisbal, en el tram comprès entre el Vendrell i les Madrigueres, ja al Litoral del Penedès. Es tracta d'un espai poc modificat, amb presència de diverses masies, amb algunes infraestructures de regadiu com canals i séquies, petits boscos i una combinació de garrofers, oliveres i vinyes en parcel·les de mida mitjana reseguides per la xarxa de camins. Tot i l'harmonia interna d'aquesta estructura agrícola, el pla de Mar és

un espai molt pressionat pels usos residencials i periurbans així com per les infraestructures de comunicació.

Al límit amb el Massís de Bonastre, a l'oest de la unitat, hi trobem els fondos agrícoles d'Albinyana. Quan els conreus de la Plana del Penedès, majoritàriament de vinya, arriben a l'espai de transició amb el Massís de Bonastre, la mida de les parcel·les es va reduint progressivament resseguint els fondos que s'endinsen al massís fins a generar terrasses de pedra seca de dimensions cada vegada més petites fins arribar a la part superior dels fondos. En aquest mosaic també hi ha una gran quantitat de petits masos, pallisses, corrals i barraques vinculats a l'espai agrícola que acaben d'aportar harmonia al conjunt. Els principals fondos que conformen aquest patró són el fondo del Merino, el fondo de la Cova de Vallmajor, el fondo del Maset, el fondo del Rello, el fondo de les Arnes i el fondo del Júlio.

Finalment, a l'est, a la zona de contacte entre la Plana del Penedès i els paisatges del Garraf i de les Muntanyes d'Ordal destaca el mosaic agrícola de Subirats i Avinyonet del Penedès. Diversos torrents, entre els quals destaquen els de Sant Pau, Cantallops, Gran i d'Avinyó, generen un terreny amb unes ondulacions una mica més accentuades que en altres indrets de la Plana del Penedès. Aquest fet propicia que es trobin diversos conreus distribuïts en feixes que en alguns casos neixen a prop dels torrents i afaïonen el terreny fins als lloms de les ondulacions, provocant que la morfologia de la parcel·la sigui més allargada i de mida més petita que en el monoconreu de vinya. Les parts més altes d'aquest relleu ondulat també són aprofitades per encabir-hi els camins i petites carreteres, normalment panoràmiques, que contribueixen a l'harmonia d'aquest patró agrícola. La singularitat del patró també rau en la combinació dels conreus d'olivera, vinya i presseguer. Tot i que la vinya ocupa aproximadament la meitat de la superfície conreada, també hi ha una gran quantitat de parcel·les amb oliveres i amb

Paisatge geomètric que creen les parcel·les de vinya al Penedès. ICGC

Al sud de la Bisbal del Penedès i a l'entorn Albinyana i Sana Oliva es conrea el garrofer, on en algunes parcel·les els arbres tenen un parament de pedra seca que dota de valor estètic el conreu. Joan Soler i Gironès

presseguers (préssec de l'Ordal). La combinació d'aquests conreus arboris de més alçada amb la vinya, juntament amb la varietat cromàtica de les fulles dels presseguers i la vinya al llarg de l'any i amb la vegetació vinculada amb els torrents, configuren un cromatisme singular de gran valor estètic. La presència dels nuclis formant carrers de Clariana, Collblanc, Cantallops i el carrer de Can Rovira, i de diversos masos i granges, complementa aquest patró. D'aquest patró es pot ressaltar el conreu de préssec de l'Ordal, sobretot situat a prop del nucli de població de Sant Pau d'Ordal, en el qual s'han anat especialitzant agrícolament en la producció de fruita de secà, principalment cireres i préssecs de vinya, conegut localment com a préssec d'Ordal. La creixent valoració social de la producció agrària de proximitat i dels circuits curts pot rellançar-ne el consum. Es tracta d'un préssec d'alta qualitat, però no es troben emparades per cap distintiu d'origen, ni varietat específica i de qualitat agroalimentària, si bé aquesta és una reivindicació del sector. Aquesta fruita afavoreix el desenvolupament local i turístic, en

especial a Subirats i l'Ordal. Des de ja fa uns anys, a Sant Pau d'Ordal, també s'organitza el Mercat del Préssec de l'Ordal per potenciar la venda del producte i, en conseqüència, posar en valor aquest paisatge.

En aquest paisatge també són d'especial importància i amb valor estètic, històric i simbòlic els murs i les barraques de pedra seca, associats amb el conreu de la vinya, sobretot al sud de la unitat entre el Vendrell i les Masques (Castellet i la Gornal), ja que en els altres indrets de la unitat, els processos d'optimització de l'activitat agrària sovint han implicat la pèrdua de part d'aquest patrimoni. El portal col·laboratiu Wikipedra comptabilitza un total de 1761 construccions de pedra seca al conjunt de la Plana del Penedès, la majoria de les quals són barraques. La majoria de construccions daten del segle XVIII, quan la vinya va començar a esdevenir un factor clau per al desenvolupament de la zona. Igualment, representen un valor històric del paisatge el conjunt de cellers i masies, especialment al centre i nord de la

Exemple del mosaic agrícola de Subirats i Avinyonet del Penedès. Maria Rosa Ferré

Les barraques i murs de pedra seca, com els de la imatge a Sant Pau d'Ordal, doten de valor estètic, històric i simbòlic a la unitat. Àngela Llop

unitat, que s'inserten en el paisatge vitivinícola i li donen sentit.

En general, cal destacar el valor estètic i simbòlic que representa el patró agrícola del conjunt de conreu de vinya, que a més aporta contrastos cromàtics al llarg de l'any. A l'estiu, ceps molt desenvolupats, amb els pàmpols verds i el raïm a punt de collir; a la tardor, els vermells i grocs de les fulles abans de caure; a l'hivern, amb els ceps despallats; i a la primavera, amb els verds que van dominant el paisatge.

El patró agrícola, sobre un terreny lleument ondulat, predomina àmpliament en el conjunt de la unitat i li confereix l'atractiu principal. A més del seu interès intrínsec, aquest patró ondulat arriba a emascarar visualment moltes de les grans infraestructures i creixements poc integrats en el territori. A la vegada introdueix un factor de “descobriment” del paisatge inversament proporcional a la capacitat d'anticipació, per causa del relleu, fet que dona un atractiu afegit per al visitant.

De manera global, a la Plana del Penedès també són destacables els fondals o torrenteres, més o menys encaixats segons els casos, força ombrívols i amb vegetació de ribera, que accentuen les inflexions topogràfiques i trenquen la monotonia de la vinya. Les plantacions comercials de plàtans i pollancres, també generalment en els fondals i torrenteres, reforcen aquest mateix paper, així com els petits horts, entre els quals destaquen els de Torrelles de Foix, oliveres a marges i petits espais entre vinyes i ametllers, garrofers i presseguers, especialment a la part sud de la unitat.

Associat al paisatge de la vinya i el vi hi ha un conjunt de recorreguts que transcorren en bona mesura o parcialment per la Plana del Penedès, on aquest paisatge agrícola també suposa un atractiu pel sector turístic. En aquest sentit, també destaca el valor social del VINSEUM, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya, ubicat a Vilafranca del Penedès, que és l'evolució del

Al sud-oest de la unitat és freqüent trobar conreus d'horta o altres arbres fruiters i cada cop menys vinya. Conreus propers a Albinyana. Joan Soler i Gironès

primer museu del vi que obrí les portes a l'Estat espanyol l'any 1945. El museu té una interessant col·lecció d'eines, estris i maquetes que reflecteixen l'evolució de la tecnologia aplicada a la vinya i a l'elaboració de vi, i en aquests moments està desenvolupant un nou projecte museogràfic a les renovables i ampliades instal·lacions que posarà encara més en valor el paisatge vitivinícola del Penedès, a més a més del d'altres zones de Catalunya. Compta també amb un centre de documentació, realitza activitats per a escoles i fa difusió dels cellers.

Com a valors productius del paisatge de la unitat destaquen els conreus de vinya integrats en les DO Penedès i DO Cava, el préssec d'Ordal, la IGP Gall del Penedès, l'ànec mut del Penedès, i el cereal que s'integra en el mosaic de vinya. Tots aquests elements demostren la vitalitat agrària del paisatge de la Plana del Penedès.

En aquest paisatge també s'hi practica la ramaderia extensiva tot i estar sotmesa actualment a un inevitable declivi progressiu. A la Plana encara subsisteixen pastors que a part d'enriquir la biodiversitat i el paisatge, són pro-

ductius càrnics i làctics, però que són eclipsats principalment per la pressió agrària del vi. Val a dir, que abans de la proliferació massiva de la vinya i industrial, el món ramader era fortament present en el territori amb el valor afegit que també s'hi practicava la transhumància i el Penedès era lloc de pas. Bé queda palès per la xarxa pecuària que travessa la unitat amb alguns camins ramaders de llarg recorregut provinents de la Catalunya interior i del Pirineu com el camí ramader de Marina o la carrerada de Santa Coloma. Alguns d'aquests camins pecuaris, però, han quedat esborrats pel seccionament de no-

ves infraestructures viàries com l'N-340, l'AP-7, el TAV i també per l'eixamplament de les vinyes per guanyar terres de conreu.

El món ramader penedesenc té l'oportunitat de revifar apostant per experiències lúdic-gastronòmiques i obrir-se al mercat del turisme de proximitat tal i com ofereix l'enoturisme, un sector i un actiu econòmic que ha crescut els últims anys, amb rutes vitivinícoles i experiències vivencials de visita a vinyes, cellers i un posterior tast de vins. Efectivament, el sector enoturístic al Penedès s'ha desenvolupat extraordinàriament en els darrers temps, potenciat per la presència i activitat de l'Escola d'Enoturisme de Catalunya a Vilafranca. No només informa i promou les visites als cellers i caves del territori sinó que es complementa amb un conjunt d'activitats i amb diferents itineraris entre vinyes de coneixement del paisatge i dels valors històrics i patrimonials.

També, esdevé una oportunitat per crear sinergies amb el monocultiu de la vinya apostant per una simbiosi agroramadera, és a dir, un cop feta la verema, permetre la penetració del ramat a les vinyes per tal de menjar els pàmpols generant així un estalvi pel viticultor de despampolar manualment els cultius i a més, un altre benefici amb una aportació de nutrients mitjançant la defecació del bestiar. Per altra banda, el pastor, també en surt beneficiat per la reducció de menjar addicional que ha de proporcionar al corral.

Per tal que el paisatge ramader perduri, també és tasca dels respectius municipis classificar llurs camins ramaders històrics i actius alhora que s'instal·la la senyalètica viària corresponent per facilitar la mobilitat ramadera per la contrada atesa la dificultat existent pel seccionament de diferents camins ramaders fruit de la desconeixença i la manca de transmissió del coneixement del territori.

En els darrers anys, l'estructura de la matriu agrícola de la Plana del Penedès, especialment

Ramat despampolant la vinya després de la verema afavorint la simbiosi agroramadera. Àngela Llop

al patró agrícola singular del monoconreu de vinya de la plana penedesenca, s'ha vist intensificada i modificada fruit de la industrialització, intensificació i la mecanització del sector, que ha fet que moltes vinyes hagin patit roturacions, eliminacions de marges, creació de talussos i moviments de terres per tal de que les parcel·les siguin d'extensió més gran. Això ha agreujat

dinàmiques erosives i d'empobriment dels sòls; tot plegat ha dut el paisatge de la vinya i el vi a ser sotmès a processos d'homogeneïtzació i artificialització, amb una pèrdua de diversitat rural tant agrària com a la fauna associada a ella. Cal destacar l'augment d'espècies cinegètiques en detriment d'altres que han desequilibrat l'ecosistema faunístic i ha provocat di-

versos problemes al sector agrari. També cal fer notar que l'eixamplament de les vinyes i la mecanització ha fet desaparèixer antics camins rurals de diversa funció com també antics camins ramaders de caràcter local.

La dispersió d'edificacions i infraestructures en alguns indrets de la plana, especialment al

llarg de l'eix de la carretera N-340 i AP-7, proporciona al paisatge de la plana un caràcter desestructurat i fragmentat. El pas d'aquestes infraestructures viàries pel Penedès és degut a l'aprofitament del poc desnivell que ofereix la depressió tectònica del Vallès-Penedès per connectar Barcelona i la seva regió metropolitana amb Tarragona, les terres de l'Ebre i tota la costa mediterrània.

En altres punts, en canvi, l'agricultura ocupa encara vastes extensions i configura un paisatge agrícola de més qualitat. La Plana del Penedès és, doncs, una unitat de paisatge amb un secular caràcter agrícola. Aquest caràcter agrícola i vitivinícola per excel·lència constitueix el principal tret identitari del Penedès. Una combinació de factors, com ara el creixement d'una indústria vitivinícola i altres activitats auxiliars en bona part vinculades a l'activitat agropecuària, el desig que té la pagesia de perseverar en l'activitat, vinculada a una imatge positiva del treball agrari que és poc usual en el camp català i, sobretot, l'important valor afegit de la producció vitivinícola, són probablement els principals factors que han permès el manteniment d'un sector primari tan rellevant i per tant la preservació d'un paisatge agrícola tan característic.

Aquest tret identitari destaca tant pel contrast que aquesta especialitat agrícola estableix amb un entorn bàsicament industrialitzat, o bé amb activitat agrària residual, com pel prestigi que rep la DO Penedès, que representa una de les regions més riques i diverses de l'Europa vitivinícola i la zona de més producció internacional de Catalunya. Bona mostra d'aquest fet és l'ampli moviment social que vincula la vinya i el seu paisatge, concretat en nombroses iniciatives de foment i protecció, entre les quals destaca l'elaboració de la Carta del paisatge de l'Alt Penedès, la primera iniciativa d'aquest tipus a Catalunya. La Carta es va aprovar el 2004 i va ser la plasmació d'un procés de concertació entre agents públics i privats. Es va concretar en forma de quatre grans acords per millorar el paisatge penedesenc, que es desplegaven en

múltiples accions i compromisos que des d'aleshores s'han anat implementant amb una intensitat i un èxit desiguals.

També destaca el document *Estratègies del sector vitivinícola* presentat el febrer de 2020 i impulsat per l'Institut del Cava, PIMECava, l'Associació Vinícola Catalana i el Centre d'Estudis del Paisatge Vitivinícola com a posicionament conjunt davant els treballs d'elaboració del Pla territorial parcial del Penedès. Aquest treball, elaborat per un equip multidisciplinari d'economistes, arquitectes, enginyers agrònoms, i geògrafs, entre altres, plasma el posicionament d'una part important del sector en la defensa dels valors del paisatge vitivinícola, i com aquests valors haurien de ser considerats en els tres àmbits del planejament territorial: espais oberts, sistema d'assentaments, i infraestructures de comunicació.

La vinya és un factor de gran importància i mentre siguin rendibles els conreus de vinya i olivera, no es preveuen modificacions importants en el paisatge agrari; però si el sector pateix un retrocés per una davallada de rendiments, per la disminució del preu del raïm, per efecte del canvi climàtic, o per la mateixa pressió dels desenvolupaments urbanístics vinculats a l'activitat industrial i/o de serveis, molts dels terrenys que ara estan ocupats pels ceps podrien transformar-se en zones urbanes si no es protegeixen, especialment a les àrees d'influència dels nuclis urbans i de les principals vies de comunicació. En aquest sentit, cal recordar que la planificació territorial té reservades més de 200 ha entre els nuclis de Banyeres del Penedès i l'Arboç i entre l'autopista AP-7 i l'eix ferroviari, com a sòl de potencial interès estratègic per ubicar-hi eventualment l'Idiada 2. A més, des de 2018 des del Departament de Territori s'està tramitant el PDU de l'activitat econòmica Sant Marçal-Cal Vies, tot i que de moment ha quedat parat en la fase de retorn posterior a la consulta pública des de 2019, amb 128,5 ha a cavall dels municipis de Castellet i la Gornal, Castellví de la Marca i l'Arboç, en un espai que el Pla director

El caràcter agrícola i, especialment, vitivinícola és el principal tret identitari de la unitat i hi ha un ampli moviment social que busca protegir aquest paisatge enfront de l'increment de sòl industrial i de les infraestructures. Àngela Llop

territorial de l'Alt Penedès localitzava indicativament per al desenvolupament urbanístic com a sòl d'activitat econòmica.

PAISATGE VITIVINÍCOLA ESTRUCTURAT PER PETITS NUCLIS RURALS I UNA XARXA DE CAMINS I CARRETERES LOCALS QUE PERMET EL MANTENIMENT DE LA RURALITAT

▼ El poblament rural format per nuclis petits i compactes en forma de carrers de cases té el seu origen al segle XIX, i es caracteritza per alineacions d'habitatges unifamiliars de planta baixa i pis que s'ubiquen enmig de les vinyes i es recolzen en un camí.

▼ La xarxa de camins i carreteres secundàries d'accés als cellers, a les vinyes i als nuclis rurals té una important funció d'organització interna.

▼ Tot i l'estructura més o menys plana d'aquest paisatge, en aquesta xarxa de camins i carreteres els trams panoràmics hi són freqüents i permeten percebre el paisatge de la vinya des de la proximitat i des de diferents punts de vista.

▼ Aquest sistema d'assentament s'acompanya d'un elevat nombre d'esglesioles i capelles, castells, masos i altres elements patrimonials dispersos amb una forta identificació bàsicament local i que representen un tret singular i distintiu d'aquest paisatge, especialment aquells que són referents visuals d'aquest paisatge.

La Plana del Penedès té una xarxa de camins i carreteres secundàries d'accés als cellers, a les vinyes i als nuclis rurals amb una important funció d'organització interna i que, al mateix temps, permet percebre el paisatge de la vinya des de la proximitat i des de diferents punts de vista. Tot i ser un paisatge essencialment rural, és travessat també per un important eix d'infraestructures de mobilitat que s'entenen per la proximitat a la Regió Metropolitana de

Barcelona i la conurbació de Tarragona, fet que trenca amb el patró paisatgístic que aporta la xarxa capil·lar de camins i petits nuclis de població. Els camins interns de caràcter rural, sobretot a la zona més planera, serveixen d'accés a nombroses naus agropecuàries, industrials o d'usos diversos, casetes d'eines i, també, construccions residencials de caràcter principal o secundari, i sovint han estat la infraestructura sobre la que s'han estructurat els principals

Molts camins rurals i connectivitat entre parcel·les i pobles estan murats a cada lateral per marges de pedra seca, a la imatge camí rural amb Sant Vicenç de Calders al fons. Joan Soler i Gironès

nuclis de població i les zones d'activitats econòmiques de l'àmbit.

Tot i l'estructura més o menys plana d'aquest paisatge, en aquesta xarxa de camins i carreteres els trams panoràmics des de les quals es poden contemplar atractives vistes escèniques, principalment dels paisatges vitivinícoles. Aquests trams se situen a nombroses carreteres i camins de la Plana del Penedès, com per exemple, alguns trams de la BP-2427, baixant dels Casots, a Sant Sadurní d'Anoia, de la BV-2127, a Font-rubí i Vilobí del Penedès, o d'altres a la TP-2442, a Sant Jaume dels Domenys, entre molts altres.

Un altre element que dona valor estètic a la xarxa de camins i carreteres secundàries és la presència de fileres d'oliveres o altres arbres que els voregen, com és el cas de la carretera

BP-2121, al nord de Sant Martí Sarroca i a dos trams de la carretera BP-2126, a Santa Maria de Bellver. En altres casos les carreteres estan resseguides per murs de pedra seca, com els accessos a Albinyana a través del carrer Bonastre, la C-51 i la TV-2043, o el tram de la T-240 a prop de la Bisbal del Penedès.

L'existència de nombrosos camins que permeten l'organització en xarxa són un alicient per la realització d'itineraris i rutes paisatgístiques de descoberta del territori que molts cellers també incorporen en la seva oferta turística. En general, la tradició vitivinícola, el patrimoni agrari i els paisatges rurals, són un reclam interessant per fomentar el turisme rural i una oportunitat per fer repercutir aquesta activitat en la conservació i millora del paisatge. En el sector de les iniciatives privades, molt diverses, destaca la Carretera del Vi, un itinerari que uneix tretze

La Carretera del Vi és una proposta privada d'enoturisme que enllaça tretze cellers i set municipis a través de les carreteres BP-2121, C-15 i C-15B. Àngela Llop

cellers i set municipis entre Sant Martí Sarroca i Sitges, en una proposta enoturística que reinterpreta una històrica via comercial del vi. El recorregut està pensat per fer amb vehicle a motor a través de les carreteres BP-2121, C-15 i C-15B.

Així, el paisatge vitivinícola de la Plana del Penedès està íntimament associat a aquest patró de xarxa capil·lar de petites vies de comunicació que en molts casos són panoràmiques. Un altre patró que configura aquest paisatge és una estructura d'assentament de petits nuclis que té un origen històric: els veïnats o nuclis de població en forma de carrers de cases. Es tracta d'un patró d'assentament aïllat, format per alineacions d'habitatges unifamiliars de planta baixa i pis que s'ubiquen enmig de les vinyes i es recolzen en un camí. Tenen el seu origen al segle XIX amb les cases dels jornalers que treballa-

ven a la vinya. En alguns casos perviuen com a carrers i en d'altres s'han convertit en petits assentaments. Es tracta dels carrers de cases formant carrers de: Bellavista, a Puigdàlber; Bonavista i Cal Casanoves, a el Pla del Penedès; Ca l'Avi, Can Batista, Can Maçana, Can Pau Xic, Can Rossell, Carrer de Can Rovira, el Carrer Nou, el Corral del Mestre i el Pago, a Subirats; Cal Claramunt i Sardinyola, a Santa Margarida i els Monjos; Cal Fontanals, Collblanc, la Garrofa i Mas Comtal, a Avinyonet del Penedès; Can Cruset de la Carrera, a Sant Martí Sarroca; Can Torres, a Olèrdola; Cornudella, el Papiolet, la Carronya, la Torregassa i l'Hostal, a Sant Jaume dels Domenys; el Cusconar, a Torrelles de Foix; el Mas de la Pansa, les Cases Noves de Cal Marquès i les Cases Noves de la Riera-Ribafort, a Castellví de la Marca; l'Abaixador, a Pacs del Penedès; l'Alzinar, les Cases Noves (Cal Campmany), les Casetes d'en Raspall i Santa Maria de

Les Cases Noves al municipi de Fontrubí és un exemple de nucli de població en forma de carrer de cases. Observatori del Paisatge de Catalunya

Bellver, a Font-rubí; Mas Comtal, a Avinyonet del Penedès. Tot i que generalment mantenen un caràcter rural, darrerament s'han construït nous edificis d'habitatges en aquests assentaments, que no han respectat sempre la tipologia i la morfologia històriques, i han proliferat en l'espai rural granges, cellers, naus i altres construccions, vinculades o no a l'activitat primària, amb un efecte de dispersió d'edificacions que genera per acumulació un impacte paisatgístic rellevant.

A escala de la unitat de paisatge, aquest sistema d'assentament tan característic també s'ha vist diluït pel creixement de Vilafranca del Penedès i el Vendrell, introduint uns canvis significatius en la tipologia urbana. Els altres nuclis més poblats són d'extensió més reduïda i de caràcter netament rural, tret dels Monjos, amb una forta imatge industrial. Malgrat que la major part del

poblament de la unitat es concentra en aquests nuclis de població principals (dels quals se'n parla amb detall més endavant), la gran amplitud visual de la Plana del Penedès deixa veure nombroses masies, antigues o bé modernes, cellers, naus agropecuàries i aquests veïnats rurals formant carrers descrits anteriorment.

Al sud-oest de la unitat hi ha els nuclis de Sant Vicenç de Calders i Albinyana, que són els nuclis més propers als estreps de la serra del Montmell i el massís de Bonastre i estan situats a una altura al voltant dels 200 m. La seva adaptació al terreny ha donat lloc a nuclis amb carrers més costeruts. En el cas d'Albinyana, destaca el referent visual del campanar de Sant Bartomeu, a la part més alta del poble. En relació amb el nucli de Sant Vicenç de Calders, forma part del conjunt de nuclis del Penedès que se situen en vessant i amb una construcció defensiva a la

A la Plana del Penedès hi ha gran quantitat de masies de tradició vitivinícola. A la imatge, la Ribera de Santa Margarida i els Monjos és una masia del segle XVIII amb edificacions annexes per usos agrícoles com magatzem i celler. Àngela Llop

El poble de Torrelles de Foix ha crescut a la riba de la riera de Pontons, un afluent del riu Foix. Àngela Llop

part més alta, en aquest cas el castell de Sant Vicenç de Calders. Aquesta situació fa que esdevingui un referent visual destacat des de tot el sector sud-oest de la Plana del Penedès i també des del Litoral del Penedès.

Al sud-oest de la unitat hi ha els nuclis de Sant Vicenç de Calders i Albinyana, que són els nuclis més propers als estreps de la serra del Montmell i el massís de Bonastre i estan situats a una altura al voltant dels 200 m. La seva adaptació al terreny ha donat lloc a nuclis amb carrers més costeruts. En el cas d'Albinyana, destaca el referent visual del campanar de Sant Bartomeu, a la part més alta del poble. En relació amb el nucli de Sant Vicenç de Calders, forma part del conjunt de nuclis del Penedès que se situen en vessant i amb una construcció defensiva a la part més alta, en aquest cas el castell de Sant Vicenç de Calders. Aquesta situació fa que esde-

vingui un referent visual destacat des de tot el sector sud-oest de la Plana del Penedès i també des del Litoral del Penedès.

També destaquen pel seu origen riberal o per tenir fronts fluvials els nuclis de Torrelles de Foix, Sant Martí Sarroca, Pacs del Penedès, la Múnia i Els Monjos, que han crescut a la riba del riu Foix o dels seus afluents, així com la Bisbal del Penedès i el Vendrell, que s'han estructurat a partir de la riera de la Bisbal. Les façanes, passeigs, parcs, travessies urbanes vinculades amb els rius i rieres són espais de gran valor social per a la població i, en el cas dels nuclis més grans, també tenen un paper important per connectar els espais verds urbans amb els espais naturals i agrícoles del seu entorn.

Alhora, el fet que la plana penedesenca tingui una topografia suaument accidentada i sempre

hagi estat un territori amb forta tradició agrícola i amb un poblament constituït per nombrosos assentaments de mida petita escampats pel territori, fa que la presència d'un elevat nombre d'esglésies i capelles, castells, masos i altres elements patrimonials dispersos tinguin una identificació bàsicament local però representin un tret singular i distintiu d'aquest paisatge. També cal ressaltar que la tipologia de masia vinculada a la vinya té unes característiques particulars tant a nivell morfològic com constructiu perquè, per una banda, hi són freqüents els cellers soterrats i, per l'altra, les masies no s'obren al paisatge sinó que formen un conjunt edificat tancat i solen organitzar-se al voltant d'un pati rodejat per l'habitatge i dels edificis complementaris. En aquest sentit, també cal mencionar el jardí patrimonial que hi ha al pati del mas que acull les Caves Rovellats, a Sant Martí Sarroca.

El fet que en els primers temps de les conquestes cristianes (segles X i XI) el territori penedesenc fos un territori de frontera va determinar que en la seva perifèria (unitats limítrofes), o en zones estratègicament situades, s'hi bastissin un bon nombre de castells i, sovint, també algunes esglésies, que ajuden a delimitar o emmarcar aquest territori i li donen fites referencials de gran rellevància, no només històrica sinó també estètica i simbòlica, que es divideixen dels diferents àmbits de la unitat. Destaquen, en aquest sentit, el Castellot, a Castellví de la Marca; el castell de Castellet, a Castellet i la Gornal, i el castell de Font-rubí, a Guardiola de Font-rubí.

També hi ha diversos castells, torres, cases i masos fortificats situats a dins de la Plana del Penedès, en bona part vinculats al caràcter estratègic que comportava el pas de la Via Au-

gusta, prop de la línia d'inflexió de la plana amb els massís de Garraf-Ordal. Entre les principals construccions de caire militar o defensiu destaquen la torre de la Torreta; el castell de les Pujades; el castell de Sant Martí Sarroca, referent visual destacat; el castell de la Granada; la torre de la guàrdia de Banyeres, a Banyeres del Penedès, un referent visual de primer ordre; la torre de les Gunyoles; la casa senyorial de Penyafort (a Santa Margarida i els Monjos), també coneguda com a castell de Penyafort, on es diu que nasqué el famós eclesiàstic i conseller de bisbes i papes sant Ramon de Penyafort; el castell Nou de la Gornal; la torre de Moja; el castell de Santa Oliva i el castell d'Avinyó.

Entre les construccions d'obra civil destaca l'arquitectura rural de la masia castell de la Bleda, la masia de Penyafel i la casa del Castlà, o el molí del Foix, que se situa a l'origen històric del nucli de Santa Margarida i els Monjos, a més d'una vintena d'altres molins hidràulics que ressegueixen el Foix i la riera de Pontons. Al poble de l'Arboç on conviuen edificis d'arquitectura popular amb altres de singulars (amb estils modernista, historicista, indià, colonialista i noucentista), com algunes cases del carrer Major, la Giralda, que esdevé un referent visual de proximitat, la Residència o l'hospital de Sant Antoni. A Sant Jaume dels Domenys hi ha l'aqüeducte romà dels arcs, conegut com els arquets i suposa una obra civil romana que data del segle IV. A Vilobí del Penedès destaca la majestuosa masia de can Carbó, situada una mica elevada en un vessant, a prop del turó de Can Carbó, esdevé un referent visual de primer ordre. A Pacs del Penedès, enmig de conreus de vinya, destaca visualment la construcció civil de la torre de l'aigua de la Bleda, com antic enginy pel subministrament d'aigua.

A la Plana del Penedès també hi ha un ric patrimoni romànic, fruit del repoblament que es va produir entre els segles XI i XII i de la major estabilitat política i de fronteres. A aquest període corresponen l'església de Sant Jaume de Moja, força ben conservada; Santa Maria de

El castell de Penyafort, declarat bé cultural d'interès nacional i emplaçat a Santa Margarida i els Monjos, és un de les nombroses construccions militars vinculades al caràcter estratègic d'ela zona. Àngela Llop

Sant Martí Sarroca, en molt bon estat de conservació, situada al costat del castell; Santa Maria o Magdalena del Pla, de la qual es conserven l'absis i el cimbori; l'ermita de la Mare de Déu de Penyafel (profundament transformada el segle XVIII), que esdevé un referent visual; el monestir de Sant Sebastià dels Gorgs, amb una imponent torre campanar i un petit claustre; Sant Vicenç

de Morrocurt, en estat precari de conservació; Sant Valentí de les Cabanyes, totalment restaurada i construïda sobre una vila romana del segle I abans de Crist i de la qual es conserven alguns mosaics, Santa Maria de Sanabra, també parcialment restaurada; i Sant Esteve de les Mesuques (o de Castellet) amb una arquitectura poc freqüent dins del romànic català.

Del període gòtic és l'ermita troglodítica de Sant Pau (segle XIV), excavada a la roca de la muntanya de Sant Pau i que domina la plana central penedesenca. També ressalta, pel seu paper de fita visual, l'església i el campanar de Sant Marçal, originari del segle XIII i situada en un petit turó al costat del nucli formant carrers de Sant Marçal. Cal destacar, també, d'època

La masia castell de Bleda és una masia fortificada de Santa Margarida i els Monjos. Àngela Llop

més moderna (sobretot dels segles XVII i XVIII), el ric patrimoni en forma d'esglésies i ermites esteses arreu del territori, en molts casos amb força rellevància paisatgística, per la seva situació envoltada de vinyes i suaus turons. En relació amb els elements religiosos, també destaquen diversos cementiris que pel seu cromatisme blanc, els alts xiprers i la seva situació aïllada

o al límit d'algun petit nucli, també esdevenen referents visuals des de la xarxa de carreteres secundàries de la Plana del Penedès. Sobretot destaquen els cementiris d'Albinyana, la Bleda, la Gornal, la Granada, les Cabanyes, l'Arboç, la Múnia, el Pla del Penedès, Sant Martí Sarroca, Sant Pere Molanta, Torrelles de Foix, Banyeres del Penedès i Vilobí del Penedès.

També cal esmentar que al centre de la unitat hi havia uns camps d'aviació republicans durant la Guerra Civil Espanyola que va condicionar tot el paisatge de l'entorn però que al pas de les dècades les pistes del camp d'aviació han estat ocupats per camps de cultiu. Actualment es conserva un amagatall antiaeri conegut com el refugi del Serral davant de la masia homònima

i que avui està museitzat i en el qual s'hi troba el CIARGA (Centre d'Interpretació de l'aviació republicana i la guerra aèria).

El paisatge agrari té estreta vinculació amb el patrimoni com és el cas del jaciment arqueològic de l'època iberica de la Font de la Canya (Avinyonet del Penedès). En aquest jaciment també hi trobem un centre d'interpretació anomenat Do Vinífera que era un antic centre de mercaderies de l'antiga Cessetània. Els estudis arqueobotànics efectuats al jaciment de la Font de la Canya confirmen el rol d'aquest assentament com a bressol de la vitivinicultura al Penedès des de finals del segle VII aC (625-600 aC).

L'evolució futura d'aquest sistema d'assentaments més rurals no preveu grans canvis significatius en la majoria dels nuclis de població. Tanmateix, els entorns de Vilafranca del Penedès, El Vendrell, el complex de proves automobilístic de l'Albornar, i els espais de desenvolupament de sòl logístic i/o industrial de Sant Marçal-Can Vies (tot i que de moment ha quedat parat) i Idiada 2, poden comportar alteracions importants en l'entorn dels nuclis rurals així com en la percepció global del paisatge vitivinícola del qual en formen part.

LA INCIDÈNCIA DE LES INFRASTRUCTURES LINEALS PER TROBAR-SE EN UNA ZONA DE PAS ENTRE BARCELONA I TARRAGONA

▼ La condició de corredor natural, com a mínim des dels temps de la Via Augusta, comporta el pas d'importantes infraestructures lineals de sud-oest a nord-est: l'AP-2, l'AP-7, la C-32, la carretera N-340 i el ferrocarril (convencional i TAV)

▼ El sud de la unitat presenta una major concentració d'infraestructures de comunicació, fet que provoca un seguit de barreres a la continuïtat paisatgística.

▼ La C-15 creua de nord a sud la plana i, tot i que ha introduït un nou element de fragmentació paisatgística, de moment no ha suposat una transformació territorial gaire destacada.

▼ Sis línies elèctriques de molt alta tensió creuen la unitat d'oest a est, sense seguir cap corredor d'infraestructures, afegint major distorsió i fragmentació del paisatge i degradant el valor estètic.

▼ Entre els municipis d'Albinyana, Banyeres del Penedès, Santa Oliva i la Bisbal del Penedès hi ha un enorme complex automobilístic destinat a la investigació de l'automòbil.

seva transformació en autovia (A-7) incrementen el risc de fragmentació d'aquest paisatge. En aquest sentit, també destaquen altres projectes previstos o proposats de més petita dimensió que també poden suposar un risc de fragmentació, com és el cas de la variant de la C-51 a La Papiola (Albinyana), la variant de la C-434 a Banyeres del Penedès, un nou accés a l'Albornar, la variant de la C-432 Sant Martí Sarroca, la connexió de la C-431 i la C-432 a l'oest de Vilafranca, o la variant de la C-431 a La Múnia.

Per l'est de Vilafranca del Penedès la C-15 creua de nord a sud la plana, un eix viari que el Pla territorial parcial del Penedès té previst potenciar com a eix vertebrador de tota la vegueria, des de la Plana del Garraf fins a la Conca d'Òdena passant per la Plana del Penedès. L'execució de les obres d'ampliació de la C-15 entre Vilafranca i Igualada, incorporant un nou carril, evidencien aquesta voluntat. En un futur caldrà garantir que aquestes ampliacions no generin dinàmiques urbanístiques

La Plana del Penedès des d'antic ha estat lloc per on han transcorregut vies de comunicació com ho demostra el fet que la Via Augusta creuava tota la unitat de sud-oest a nord-est. Tot i ser un paisatge essencialment rural és travessat actualment també per un important eix d'infraestructures de mobilitat que s'entenen per la proximitat a l'àrea metropolitana de Barcelona i la conurbació de Tarragona i per la situació geogràfica al corredor del Mediterrani.

Aquesta notable concentració d'infraestructures lineals s'ha intensificat els darrers decennis, especialment al sud de la unitat. Per la unitat hi transcorren l'AP-7, l'AP-2, la C-32 (que actua com a límit amb la unitat Litoral del Penedès), la C-15, l'N-340, la via de tren convencional i la via del Tren d'Alta Velocitat, que han provocat una elevada fragmentació del paisatge de la plana penedesenca, dividint-la en certa manera en dos meitats. Amb tot, el patró ondulat del paisatge

de la Plana del Penedès és capaç d'emascarar visualment algunes d'aquestes infraestructures.

La majoria d'aquestes infraestructures segueixen la lògica de la Via Augusta, és a dir una direcció sud-oest a nord-est. L'autopista AP-7 entra pel sector nord-est i es divideix quan arriba a la part sud de la unitat, en l'AP-2, amb direcció nord-oest, i l'AP-7, que segueix el seu curs cap al sud-oest, on es troba amb la C-32 en passar el nucli del Vendrell i a l'altura de Sant Vicenç de Calders. L'N-340 passa per la plana prenent la direcció nord-est/sud-oest, paral·lela a l'autopista AP-7. Aquest eix de vies d'alta capacitat AP-7 i AP-2, juntament amb el pas de l'N-340, ha afavorit l'aparició de polígons industrials situats al mig de la plana i a la vora d'aquestes, fet que alhora ha contribuït a l'increment de la població dels nuclis de població propers amb el consegüent creixement urbanístic. Per altra banda, el possible desdoblament de l'N-340 i la

El caràcter planer de la unitat el converteix en un territori de pas, amb infraestructures que generen una forta incidència en el paisatge. Joan Soler i Gironès

que vagin en detriment del caràcter vitivinícola d'aquest paisatge.

A més de les infraestructures viàries s'han de comptar les ferroviàries amb el pas de la línia R4 de Sant Vicenç de Calders a Molins de Rei, que entra per l'est a Lavern, recorre la plana travessant Vilafranca i segueix en línia recta en direcció al Vendrell, on després surt pel sud. La línia del tren d'alta velocitat coincideix en pràcticament tota la plana amb el traçat de la via fèrria d'ample ibèric. Per altra banda, per tal de millorar la connexió de la xarxa ferroviària del Penedès, el Pla territorial parcial del Penedès recull la construcció d'una línia orbital entre Vilanova i la Geltrú i Vilafranca del Penedès, que caldrà encaixar adequadament en el paisatge vitivinícola en un indret on la presència d'infraestructures ja és molt elevada.

L'alta visibilitat de les infraestructures de mobilitat fa que a prop d'aquestes i en els vorals d'alguns accessos als nuclis hi hagi una concentració de cartells publicitaris de grans dimensions –així com suports obsolets -que en general emmascaren els accessos als nuclis. La competència per ocupar les posicions més visibles acaba generant un efecte multiplicador i intenten sobresortir incrementant el seu número i mida i, en definitiva, sent més prominents. A la Plana del Penedès hi ha concentracions de cartells publicitaris, principalment a la confluència entre les infraestructures viàries i els nuclis del Vendrell i de Vilafranca del Penedès. En el cas del Vendrell, destaquen diversos punts de l'Avinguda de l'Empordà, C-31, del carrer dels Teixidors, de l'N-340 entre el Vendrell i el Francàs i de l'encreuament de la carretera de Calafell amb l'avinguda del Torrent del Lluç. A Vilafranca, destaca la concentració de publicitat a la rotonda d'accés a la ciutat per l'avinguda de Tarragona des de l'N-340, el carrer d'Igualada, a l'alçada de la riera de l'Adoberia i diversos punts de l'N-340, al polígon de Sant Pere Molanta, ja al municipi d'Olèrdola però molt a prop de Vilafranca. En menor mesura també es poden trobar concentracions de cartells publicitaris als

municipis de la Bisbal del Penedès (rotonda al polígon de l'Albornar) i de la Granada (carretera d'Igualada, al costat del camp de futbol).

En aquesta confluència entre carreteres i nuclis urbans també destaca la presència de diverses àrees usades com a aparcaments espontanis que no tenen una ordenació i regulació clara i sovint mostren un estat de deixadesa permanent, fins i tot amb l'acumulació de runes, ferralla i altres materials. Es tracta d'una dinàmica freqüent tant en nuclis de dimensions més o menys grans, com Vilafranca del Penedès i el Vendrell, com en nuclis de mida una mica més petita, com Santa Margarida i els Monjos i la Granada i també en nuclis de caràcter una mica més rural, com Sant Miquel d'Olèrdola, el Pla del Penedès, Subirats i Santa Oliva.

En relació amb les infraestructures energètiques, a la Plana del Penedès s'hi compten sis línies d'alta tensió que creuen la plana penedesenca (tres pel sud, dues pel centre, i una pel nord), gairebé sempre en direcció d'oest a est, per sobre dels conreus i retalls forestals sense aprofitar els corredors d'infraestructures lineals, i que representen un element més de fragmentació i distorsió del paisatge. En aquest sentit, hi ha dues d'aquestes línies que passen molt a prop dels castells de Sant Martí Sarroca i del castell o torre de Banyeres del Penedès, que són dos dels referents visuals d'aquest paisatge. Finalment, també cal tenir present l'existència de diversos projectes relacionats amb la creació de noves línies elèctriques, d'entre les quals destaca el projecte de línia de Molt Alta Tensió promogut per una empresa privada per evacuar l'energia de parcs eòlics i fotovoltaics que es preveuen implantar a Catalunya i a l'Aragó, i que tindrà una elevada incidència paisatgística a la Plana del Penedès, ja que la previsió inicial és que no segueixi cap dels corredors d'infraestructures existents.

A les vies motoritzades s'hi ha d'afegir la presència de dues vies ferroviàries que creuen la plana penedesenca. Observatori del Paisatge de Catalunya

A prop d'infraestructures de mobilitat i als accessos d'alguns nuclis hi ha concentració de cartells publicitaris de grans dimensions. A la imatge, accés al nucli de Vilafranca del Penedès. Observatori del Paisatge de Catalunya

LA LOCALITZACIÓ DEL SÒL INDUSTRIAL O DE SERVEIS VORA DE LES PRINCIPALS VIES DE COMUNICACIÓ I ENTRE ELS NUCLIS URBANS I LES NOVES VARIANTS DE LES CARRETERES NO CONTRIBUEIX A LA COMPRENSIÓ DEL PATRÓ VITIVINÍCOLA DEL PAISATGE DE LA PLANA

▼ El territori és esquitxat per un seguit de polígons industrials que han crescut de manera molt important al llarg de l'eix central de la plana seguint les principals vies de comunicació.

▼ A Santa Margarida i els Monjos hi ha una cimentera que trenca la visual de la part central de la Plana del Penedès i que és visible des d'altres unitats com el Montmell.

▼ A diferents indrets de la plana hi ha estructures de gran volum amb funcions de contenidor vinculades a diferents tipus d'empreses.

▼ Per la posició, la grandària o les característiques arquitectòniques alguns d'aquests polígons industrials i de serveis desmereixen la qualitat del paisatge general en qual s'han situat, alhora que en dificulten la comprensió i gaudi.

Alguns dels creixements industrials han pres la forma carreteres aparador i es disposen de manera lineal seguint els eixos de comunicació, com per exemple a l'N-340, des de Sant Cugat Sesgarrigues fins a l'oest de Vilafranca del Penedès, desmereixent l'elevada qualitat global del paisatge de la Plana del Penedès. Destaca també, per la grandària, la manca d'integració, la proximitat excessiva a la carretera i l'afecció a espais rurals d'interès, el polígon industrial de Sant Pere Molanta, el conjunt de polígons situats entre el sud de Vilafranca del Penedès i La Ràpita, o els situats entre Bellvei i el Vendrell. Encara que una mica més apartat dels actuals eixos viaris principals, però per l'especial incidència visual en el paisatge situat entre el nucli de Vilafranca i Santa Margarida i els Monjos, destaca la cimentera Uniland, que forma part d'un espai d'especial atenció pròxim a carreteres que el present catàleg ha identificat entre el nucli dels Monjos i fins el sud de la Ràpita, seguint l'eix de l'antic traçat de l'N-340.

En els darrers decennis a la plana penedesenca han proliferat polígons d'activitat econòmica amb la construcció de naus amb usos no sempre vinculats a l'activitat primària, especialment a l'entorn de la part central de l'espai agrícola, més proper a les zones urbanes i a les grans infraestructures viàries. En alguns casos es tracta de nous creixements de difícil integració visual i paisatgística per les pròpies característiques de l'espai construït així com per l'elevada visibilitat per la proximitat a vies de comunicació molt transitades. Aquesta proliferació ha comportat que el territori ocupat per aquests usos a la Plana del Penedès s'hagi incrementat un 574.56% entre 1987 i 2017, passant de 248,8 ha a 1.678,4 ha. Gairebé la meitat d'aquest sòl industrial o de serveis (755,5 ha, el 45%) es concentra al llarg de l'eix de comunicacions, des del Vendrell fins Sant Cugat Sesgarrigues i La Granada. Una part de tot el sòl

industrial i de serveis de la plana està buit o amb naus buides. Especialment destaquen aquells casos on resten peces desenvolupades però no ocupades, de manera que romanen vials no utilitzats i barreres de prefabricats de formigó tipus "jersey" (per impedir l'accés de vehicles al seu interior) que donen una imatge d'abandó i desídia. En són exemples alguns polígons dels municipis de Banyeres del Penedès, Bellvei, Albinyana, Vilafranca del Penedès, Vilobí del Penedès, Subirats, la Bisbal del Penedès, Santa Oliva, Santa Margarida i els Monjos, Llorenç del Penedès i Sant Jaume dels Domenys. En altres casos, també resulten paisatgísticament destacables les diverses naus i indústries sense ús o abandonades existents als polígons d'activitat econòmica, sobretot com a conseqüència de la crisi iniciada els anys 2006 i 2007. Per exemple, al polígon industrial Vendrell 1, a El Vendrell, i Els Cirerers, de Vilafranca del Penedès.

L'increment del sòl destinat a polígons d'activitat econòmica ha crescut molt en els darrers 25 anys, sovint concentrat al llarg de l'eix de comunicacions. Observatori del Paisatge de Catalunya

A Santa Margarida i els Monjos hi ha la cimitera Uniland que trenca la visual de la part central de la Plana del Penedès. Àngela Llop

L'eix d'infraestructures de mobilitat ha estat l'element sobre el que s'han assentat aquests assentaments industrials i terciaris. Això fa que el paisatge copsat des de les principals vies de comunicació sovint sigui aquest seguit de polígons que dificulten la lectura global del paisatge vitivinícola de la Plana del Penedès. La dispersió dels polígons al llarg del eixos viaris compor-

ta un fragmentació del paisatge i, de fet, ja ha comportat una certa pèrdua de qualitat dels paisatges a banda i banda de les infraestructures lineals. Quan a aquest fet s'hi suma la presència d'algun nucli urbà, l'efecte de dispersió se sol accentuar amb aparcaments espontanis, trams de carreteres molt visibles, construccions en desús, concentracions de rètols publi-

citaris, carreteres aparador, espais urbans o industrials inacabats, trams de carreteres en desús, construccions discordants i materials o terres acumulats a l'aire lliure, tal com passa al nord del Vendrell, i a l'entorn de Vilafranca del Penedès i de Santa Margarida i els Monjos.

És habitual que en la construcció de les variants de les carreteres, els espais que queden entre la variant i el nucli urbà s'acabin ocupant per polígons industrials i terciaris. En aquest sentit destaca la transformació industrial esdevinguda amb la variant de l'N-340 que voreja Vilafranca del Penedès i els Monjos, que ha facilitat els creixements urbans i, sobretot, de polígons d'activitat econòmica. Fins la construcció de la variant en creuar Vilafranca del Penedès pel centre urbà se'n tenia una imatge prou aproximada del conjunt del paisatge de la plana, i es constata la qualitat del teixit urbà, mentre que actualment la imatge de la vila quan es travessa la Plana del Penedès per vies d'alta capacitat com aquesta és la d'una ciutat mitjana amb presència de diverses àrees industrials annexades. L'ampliació de la C-15 Vilanova-Vilafranca-Igualada ha incidit en la lectura harmònica i ordenada que es tenia de l'entorn i del pas per la capital penedesenca. Tot i l'acurat disseny en que es va construir la variant de l'N-340, no es va trenar prou acuradament la construcció del nus de la C-15, al costat del nus de l'AP-7. Aquest projecte ha desmillorat substancialment la imatge de Vilafranca i el seu entorn.

Al sector sud destaquen algunes indústries implementades a partir dels anys setanta del segle XX, gràcies a la situació i les bones comunicacions de la zona. En els darrers decennis, també s'ha viscut una proliferació dels polígons industrials, gairebé en tots els nuclis urbans: entre Sant Jaume dels Domenys i Llorenç del Penedès; al Vendrell, al costat de l'N-340 i també al nord del mateix nucli; al peu de la C-51, a l'extrem nord-est, a l'anomenat polígon del Foix; el Molí d'en Serra, entre el Vendrell i Santa Oliva; el de la Masia de Sant Romà a Bellvei. En aquests sectors el paisatge presenta un aspecte desendreçat amb l'aparició de molts espais intersticials entre les vies de comunicació, els barris i les urbanitzacions perifèriques. A l'Albornar, entre els municipis d'Albinyana, Banyeres del Penedès, Santa Oliva i la Bisbal del Penedès, hi ha el complex automobilístic destinat a la investigació anomenat IDIADA, ocupa una gran extensió (400 ha) i se situa a l'enforcadura de la bifurcació de l'AP-7 i l'AP-2. Tot i amb això cal tenir en compte que l'impacte

visual de la instal·lació està mitigat per una sèrie de petits turons que s'estenen pel perímetre del circuit, impedit així el contacte visual directe, exceptuant el cas de les panoràmiques des de punts més elevats.

Tot i la gran presència de fites de referència situades en punts prominents o a la plana, amb valor estètic, i d'esglésies, castells i masos amb valor històric, descrites en apartats anteriors, també hi ha altres elements que tenen una visibilitat elevada però que per les seves dimensions i formes no s'insereixen harmònicament en aquest paisatge vitivinícola i que sobretot se situen als sectors central i sud de la unitat i normalment a prop de les infraestructures de mobilitat. Es tracta, normalment, d'estructures de gran volum sovint amb funcions de contenidor. En són exemples les construccions de la fàbrica de ciment, la farinera i la fàbrica de *Alcoholera Vinícola Mediterrànea SA*, a Santa Margarida i els Monjos, la fàbrica de calç del carrer Muntanya de Sant Jaume de Pacs del Penedès o la fàbrica de vidre de l'Arboç. En aquesta línia, també destaquen diversos magatzems i naus, com la cooperativa agrícola d'Albinyana, algunes naus del polígon del Pla de l'Estació i del polígon industrial Casa Nova, a Santa Margarida i els Monjos, les naus industrials entre el Pallot i les Pallises, al municipi de l'Arboç, o la nau de l'N-340 al parc empresarial els Masets de Bellvei. També hi ha espais amb materials acumulats a l'aire lliure, com el magatzem de grues de Torrelles de Foix. Finalment, hi ha altres elements discordants vinculats amb les infraestructures elèctriques o de telecomunicacions, com la torre d'alta tensió situada a la rotonda d'accés al nucli de Llorenç del Penedès o les antenes de telecomunicacions situades al turó de la Serreta, entre Sant Martí Sarroca i Torrelles de Foix.

Tanmateix, atenent a les expectatives de dinamització econòmica en el futur proper (cal fer esment de que la situació de crisi industrial actual, sobretot la de serveis a l'automòbil, que l'any 2020 ha fet enflar l'atur al Baix Penedès al voltant del 20%) cal esperar un creixement efectiu

A la unitat hi ha estructures volumètriques amb funcions de contenidor que sovint són molt visibles per ubicar-se al costat de vies de comunicació. Joan Soler i Gironès

de sòl industrial moderat, tot i les tramitacions de diferents plans urbanístics que preveuen nou sòl industrial. Certament, però, els canvis sobre el paisatge agrari de la plana penedesenca poden arribar a ser molt importants si s'acaben desenvolupant efectivament les més de 200 ha reservades pel planejament territorial com a sòl de potencial interès estratègic per ubicar-hi eventualment l'Idiada 2, o les 128,5 ha que des de 2018 està tramitant el Departament de Territori a través del PDU de l'activitat econòmica Sant Marçal-Cal Vies, tot i que de moment ha quedat parat en la fase de retorn posterior a la consulta pública des de 2019. Aquests dos plans ha generat una resposta de protesta per part de la societat civil del territori.

Així, el reforçament en un futur del corredor d'infraestructures pot suposar un risc de fragmentació del territori, i conjuntament amb la proliferació de polígons i naus pot derivar a una banalització del paisatge.

Relacionat amb espais artificialitzats al sector sud-oest, entre els municipis de l'Arboç i Castellet i la Gornal, a l'espai de transició entre la Plana del Penedès i el Garraf, al peu de la muntanya de Cal Bladet, hi ha una macropedrera que distorsiona la matriu agrícola i els intersticis forestals. Se situa molt a prop dels espais PEIN que tenen continuïtat cap al paisatge del Garraf. L'empresa explotadora preveu l'ampliació de la pedrera malgrat l'oposició dels veïns i les possi-

bles afectacions ecològiques, paisatgístiques, i ambientals que pot comportar. Aquestes afectacions són degudes a la proximitat als espais naturals, a l'alteració del patrimoni de la pedra seca i dels itineraris catalogats i senyalitzats, i per la pols en suspensió de la pedrera que arriba als nuclis habitats, entre altres molèsties. Per altra banda, també cal mencionar que aquesta pedrera presenta sectors ja explotats on encara no s'hi ha fet una restauració paisatgística efectiva. El mateix passa en activitats extractives de petita dimensió que ja han finalitzat la seva explotació als municipis del Pla del Penedès, Banyeres del Penedès, Albinyana, la Bisbal del Penedès, la Granada, Castellet i la Gornal i l'Arboç.

EL PAISATGE URBÀ DE LA PLANA DEL PENEDÈS S'ESTRUCTURA A PARTIR DELS NUCLIS DE VILAFRANCA DEL PENEDÈS I EL VENDRELL I, TOT I SENT UNA DE LES UNITATS MÉS POBLADES I ANTROPITZADES, LA PRESÈNCIA D'URBANITZACIONS ÉS MODERADA

▼ Vilafranca del Penedès, el nucli més poblat de la unitat, posseeix un seguit d'elements arquitectònics, socials i històrics dels quals la Plana del Penedès té un gran referent d'identitat.

▼ Destaca visualment la basílica de Santa Maria de Vilafranca del Penedès, per la seva situació a una posició elevada i la seva arquitectura que permet ser identificada des de fora de la vila, amb un gran significat identitari i històric.

▼ Diferents elements arquitectònics trenquen la línia de l'horitzó de la plana com esglésies, patrimoni indià o altres construccions històriques.

▼ Diversos elements arquitectònics vinculats al modernisme, places i passejos arbrats, elements defensius, i edificis vinculats a l'elaboració de vins i caves aporten qualitat al paisatge urbà del Vendrell i Vilafranca del Penedès.

▼ Es tracta d'un paisatge amb una presència moderada d'urbanitzacions, on destaquen les de l'entorn del nucli del Vendrell que, conjuntament amb la densitat d'infraestructures, generen una percepció del paisatge poc endreçada.

▼ L'encaix entre els nuclis urbans del Penedès i els espais agraris generalment és nítid, amb presència de carrers que limiten amb espais oberts o zones d'horts, tot i que també es troben zones on hi ha creixements a mig fer des de fa anys i que desvirtuen els límits urbans.

El paisatge urbà, excloent els polígons industrials, de la Plana del Penedès representa el 7,9% (2.715,6 ha), amb 823,8 ha de sòl urbà compacte (2,4%) i 1.891,8 ha en forma d'urbanitzacions (5,5%). Tot i ser una de les unitats més poblades i antropitzades, la presència de sòl urbà compacte i d'urbanitzacions és relativament moderada. És cert, però, que aquest tipus de sòl ha experimentat un creixement important en els darrers decennis, amb un increment del 92,58% entre els anys 1987 i 2017, sobretot de les urbanitzacions que al 1987 ocupaven 908,2 ha.

Tot i aquest creixement important del sistema urbà, aquest s'ha mantingut raonablement compacte, excepte a l'entorn del Vendrell on les urbanitzacions, que normalment s'enfilen cap al Garraf o al Massís de Bonastre, ocupen una su-

Panoràmica del Vendrell, una de les ciutats estructuradores i vertebradores de la unitat. Joan Soler i Gironès

perfície important i que juntament al cúmul d'infraestructures viàries proporcionen al paisatge un caràcter desestructurat i fragmentat. Són urbanitzacions que per la seva dimensió, composició i ubicació, dificulten la necessària connectivitat paisatgística entre els espais naturals del Montmell-Marmellar i altres altres espais agrícoles i agroforestals de la Plana del Penedès. Altres urbanitzacions de la Plana del Penedès tenen una incidència visual alta, com ara Bonaterra I, Bonaterra II i la Papiola (Albinyana); el Molí del Blanquillo (Albinyana i Santa Oliva); zona residencial Boscós i Casa Roja (Banyeres del Penedès); Priorat de Banyeres (Banyeres del Penedès i Llorenç del Penedès); Rocallisa (Castellet i la Gornal); Valldemar (Calafell i Castellet i la Gornal), Edèn Parc, el Nou Vendrell, Mas Borràs i les Albardes (el Vendrell); Can Castellví (els Manantials) (Font-rubí); la Miralba, el Papagai i el Priorat de la Bisbal (la Bisbal del Penedès); el Pla de Cavalls (Pacs del Penedès); l'Arquet (Sant Jaume dels Domenys); Sant Jordi (Santa Oliva); Can Rossell de la Costa i la Muntanya Rodona (Subirats); i Can Coral (Torrelles de Foix).

Com s'ha comentat, bona part dels nuclis de la Plana del Penedès també destaquen per la seva compacitat i el bon encaix amb l'espai agrícola del seu entorn. Els casos més paradigmàtics són aquells casos de nuclis més o menys grans on hi ha carrers que directament limiten amb aquests espais agrícoles, majoritàriament de vinyes, i que són autèntiques vies panoràmiques del paisatges agraris i els seus valors. Això per exemple, passa a l'Arboç (carretera de la fàbrica de Vidre i carrer de Pompeu Fabra), a Vilafranca del Penedès (camí de la Bleda, Av. De Foix, Av. Montmell, carrer Dr. Fleming i carrer Balcó de les Clotes) i a Santa Margarida i els Monjos (camí de Cal Salines i camí del Fondo).

Per contra, també hi ha diversos municipis on hi resten peces on es va iniciar la urbanització de teixits residencials annexats als nuclis urbans però no s'han acabat de consolidar o encara queden en la seva major part sense ocupar. Aquest fet provoca que en alguns casos el viari

no estigui asfaltat adequadament, les voreres estiguin malmeses o que l'enllumenat presenti deficiències. Això passa a sectors, carrers i avingudes com el dels Arquets (Sant Jaume dels Domenys), els Cirerers – La Pelegrina (Vilafranca del Penedès), l'avinguda de Catalunya i el carrer de Sant Sadurní d'Anoia (la Granada), l'avinguda de l'Alt Penedès (Puigdàlber), l'avinguda del Torrent Gran, el carrer del Sol i el carrer de Sabanell (Pla del Penedès), carrer de les Escoles (Subirats), passatge de Vil·la Maimona (Sant Pere Molanta), la Plana (Moja), carrer de Pompeu Fabra (L'Arboç), entorn del celler cooperatiu (Banyeres del Penedès), carrer Antoni Gaudí (Torrelles de Foix), entorn de l'Institut Alt Foix, carrer de l'Alzina i rambla dels Països Catalans (Sant Martí Sarroca), carrer de la Vall d'en Bas, entorn de la Torre del Botafoc i entorn de l'Institut Baix Penedès (El Vendrell). Aquestes peces, quan se situen al límit amb l'espai obert, també tenen una elevada exposició visual i dificulten aquesta lectura nítida del canvi del paisatge urbà al paisatge agrari que sí que es té des dels esmentats carrers que limiten amb els espais oberts.

En aquest espai de transició cap a l'espai agrari vitivinícola, sovint també hi trobem diverses parcel·les d'horts que nodreixen de valor productiu, estètic, i en alguns casos també social, el territori. Se'n poden trobar de dimensions més o menys grans, com els dels Monjos, vinculats al riu Foix, però en general es tracta de peces de reduïda dimensió situades en municipis com Bellvei, Torrelles de Foix, Subirats, Avinyonet del Penedès, el Vendrell, Banyeres del Penedès, el Pla del Penedès, la Granada, Llorenç del Penedès, Pacs del Penedès, Sant Jaume dels Domenys, Sant Martí Sarroca i Vilafranca del Penedès.

Els dos principals centres urbans d'aquest paisatge, el Vendrell i Vilafranca del Penedès, destaquen per l'extensió i compacitat dels seus nuclis històrics. Són centres històrics que contenen un conjunt d'elements arquitectònics i urbans amb interès històric, estètic, simbò-

lic, productiu i d'ús social. Diversos elements construïts aporten valor històric als conjunts urbans, com les torres defensives del Vendrell (Torre del Puig, Torre del Botafoc, Torre del Cintoi), les construccions religioses (Capella de Fàtima i Església parroquial del Salvador, al Vendrell, i l'Església de Trinitat, la Basílica de Santa Maria, la Capella de Sant Joan, l'Església de Sant Francesc, la Capella de Sant Pelegrí, i la Capella dels Dolors, a Vilafranca). El campanar de la basílica de Santa Maria de Vilafranca, per la seva situació a una posició elevada i la seva arquitectura que permet ser identificada des de fora de la vila com un referent paisatgístic, amb un gran significat identitari i històric. Als afores de Vilafranca del Penedès, també destaca l'edifici del convent i residència Mare Ràfols, antigament el molí d'en Rovira. La dimensió de l'edifici i la seva situació entre l'N-340 i l'AP-7

i envoltat de vinyes, fa que sigui una fita molt visible amb valor estètic.

A Vilafranca del Penedès també cal mencionar els conjunts arquitectònics del patrimoni indià, amb diverses edificacions (cal Esclasans, can Freixedas o de la font Rodona, estació del Ferrocarril, casa Berger Balaguer, casa Torres o casa Figueres, magatzems Torres i Vendrell, cementiri, magatzems de vi Berguer, Asil Inglada Via, i casa de Fèlix Via o cal Figarot), així com el patrimoni modernista (L'electra Vilafranquina, Fàbrica de Licors i Caves Mascaró, farmàcia Guasch, casa Just, casa de la Vila, casa Claramunt, cCasa Vicenç Mestres, i Asil Inglada Via). És també destacable la presència del patrimoni arquitectònic industrial vitivinícola del barri del Molí d'en Rovira, especialment al carrer del Comerç, del qual el seu reconeixement com a

La basílica de Santa Maria de Vilafranca del Penedès és un dels elements arquitectònics que trenquen la línia de l'horitzó. Maria Rosa Ferré

BCIN ha estat reivindicat els últims anys, sobretot arran del soterrament de les vies del tren, permetent la seva percepció des del nucli antic i esdevenint un element important que pot contribuir a difondre la cultura del vi de Vilafranca del Penedès. Al Vendrell el patrimoni modernista està representat pels edificis de Cal Parera, Ca l'Aleu, i Casa Mumbrú.

Per la seva inserció en un territori vitivinícol tenen una especial rellevància com a valor productiu els edificis dels cellers i caves integrats en el teixit urbà del Vendrell (Jané Ventura i Cellers Augustus) i especialment en el de Vilafranca del Penedès (Alemany i Corrió, Pinord, Trias Batlle, Caves del Castillo de Perelada, Torres Prunera, Marrugat, i Mascaró). En aquest sentit, es pot comprobar que el caràcter productiu vitivinícol s'insereix a les trames urbanes més enllà del camp i, més específicament, configura el paisatge dels nuclis més importants de les comarques penedesenques, que esdevingueren centres de producció i distribució del vi i el cava. També tenen un valor productiu el Festival internacional MOST de cinema del vi i el cava i la Fira del Gall que se celebren anualment a Vilafranca, o la ruta del Xató, que a més de Vilafranca del Penedès i el Vendrell aplega altres poblacions de l'àmbit territorial del Penedès. En aquest cas cal esmentar que hi ha una manca de consideració de patrimoni industrial ja que hi ha molts antics cellers que estan anomenats o coneguts com a magatzem i tenen importants dificultats per organitzar esdeveniments o bé fer-hi reformes.

A Vilafranca del Penedès destaquen amb valor d'ús social els parcs urbans de Sant Julià, de Sant Salvador, del Poblenou, de l'U d'octubre, del molí d'en Rovira, i de les Sitges, així com l'àrea d'esbarjo l'Espiga. A més de l'ús social, tenen valor històric i estètic el conjunt de places de Vilafranca (Plaça de Jaume I, Plaça de l'Oli, Plaça de la Constitució, Plaça de Santa Maria, i Plaça de Sant Joan). També tenen aquests valors les avingudes arbrades de Vilafranca (carreter del General Prim, Avinguda de Tarragona,

Rambla de Nostra Senyora i Avinguda Barcelona), la Rambla del Vendrell, a el Vendrell o el carrer del Raval a Torrelles de Foix.

Una manifestació cultural molt arrelada a Vilafranca del Penedès i que s'ha anat estenent modernament per altres nuclis propers són els castellers, amb un fort component social i identitari. Les principals places on se celebren les diades castelleres queden també impregnades pel simbolisme d'aquesta manifestació cultural. Estretament relacionada amb el fet casteller és la Festa Major de Vilafranca del Penedès, amb la diada de Sant Fèlix, que manté una continuïtat i una estructura relativament constant des del segle XVII i ha estat declarada d'interès nacional.

És de preveure que els nuclis de Vilafranca del Penedès i el Vendrell, especialment en la seva part històrica, continuïn amb el procés de remodelació, restauració i dignificació per fer d'aquests espais uns llocs agradables per a la ciutadania. A nivell de les extensions urbanes d'ambdós nuclis és de preveure que, d'acord a la crisi econòmica permanent en la que sembla que està instal·lat el sistema, es mantinguin estables i no variïn substancialment en els propers anys. El repte està en el tractament dels eixamples i dels creixements urbans contemporanis, així com en els límits urbans quan transiten cap als espais oberts, on caldrà definir una estratègia paisatgística concreta per tal de dignificar-los.

La Giralda de l'Arboç esdevé una fita visible des del territori circumdant. Joan Soler i Gironès

Tot i ser una unitat fortament vitivinícol, les zones no aptes pel conreu fàcilment han estat ocupades per terrenys residencials. Joan Soler i Gironès

EXPRESSIÓ ARTÍSTICA DEL PAISATGE

La Plana del Penedès és, avui, un dels paisatges més connotats artísticament de tot l'àmbit del Penedès, especialment pel seu caràcter vitivinícola. Ja Àngel Guimerà, en la seva obra *El Vendrell, voltat de vinyes*, descrivia aquest paisatge:

“El Vendrell, voltat de vinyes que el pagès amb el seu art exquisit treballa, carregades a l'estiu del fruit saborós d'on regala a doll fet el vi ardentíssim per a encendre la sang de les venes. El Vendrell, amb les seves arbequines de verdors cendrejants i eternes, ací i allà aixecant-se en les parades com a pastors de ramats guardant els seus ceps que al seu entorn pasturen; amb els seus garroferars de verd maragda, que quan els hi abasten el fruit d'una collita ja s'ha ensenyorit el novell de les brancades, que aimen les alenades de la mar tebiona i per a aspirar-la sembla que s'enfilen per les roques enfonsant-hi les urpes dels peus fins les entranyes.

El Vendrell, amb comarca pròpia que no es confon amb el Penedès ni amb el Camp de Tarragona, enronat de pobles i llogarets i escampadissa de masies, enfeinats, agradosos, esparpellant salut i alegria, que tot és Vendrell, i com els fills de la vila són els fills de voltant, i a ella hi davallen de bon grat i a corrua feta en els seus mercats dels diumenges. El Vendrell, quals límits comarcals li assenyalen de ben lluny, terra endins, muntanyes blavoses, i a l'enfront el sorral de les onades (les llunes que aquí es diu), a l'altra banda del xamós Pla de Mar, que és terra benedida, que lleva primerenc i bo i en dóna força. I el tot de la contrada vendrellenca ve a ésser per als que la coneixem igual que a la mare com una mena de paradís que tingui per entrada el més grandios i escaient dels portals: l'Arc de Berà, fita gloriosa que els segles no han descalçat, partionera que fou també d'encontrades més grans en altres edats que són mortes, i per sosta el que tantes generacions hi han passat”

(Guimerà, 1978: p. 1.223).

També la ploma de Josep Pla, tan avesat a copsar la identitat de cada racó del país, situava la vinya com a element característic del Penedès:

“Quan contempleu la comarca del Penedès des de les parts elevades de la contrada i veieu l'immens faldar de terra coberta de vinyes inclinades de nord a sud, en una davallada d'una suavitat prodigiosa, us sembla trobar-vos en un dels indrets més nobles del país, gairebé sublimats per la intel·ligència, la tenacitat i el treball humans. El conreu de la vinya cobreix tot l'extens aiguavessant, això vol dir que no hi ha ni un metre de terra que no hagi estat objecte d'una atenció superior a un esforç purament mecànic. La densitat humana hi és perceptible. [...] El conreu de la vinya dóna senyoria: una senyoria pràctica, una mica a peu pla, eficaç.”

(Pla, 1976: p. 1025).

Tot i així, fins ben bé la meitat del segle XX, la vinya és present en les representacions artístiques de la Plana, però no s'enalteix. En una representació poètica d'Antoni Massanell i Escassans, titulada “El Penedès” i de final de la dècada de 1960, s'al·ludeix clarament a una ruralitat mediterrània amb diversitat de conreus (olivera, ametller, blat, etc.) en què la vinya té presència, però no és el conreu que simbolitzava, llavors, el paisatge de la unitat:

“Com la del Penedès no hi ha contrada tan feta a mida per a l'ull humà; a cada cap d'entrada un arc romà i als peus el blanc somriure de l'onada. A l'abric d'una doble serra s'estén, fèrtil de terres, un bell pla on vinya i blat es van donant la mà prop d'uns poblets de faç assolellada. Arreu dels seus camins el goig esclata: --allí un mas entre els pins, allà la plata dels olivers delimitant un camp... Oh! Qui pogués seguir ara i tothora tant quan la llum de l'ametller ja aflora com quan les fulles són d'or vell i aram.”

(Massanell, 1985)

A mesura però que la vinya ha anat guanyant importància superficial (sobretot a partir de la dècada de 1960), s'han incrementat les manifestacions que l'han situada en un indret preminent en la representació del paisatge de la unitat. Tant és així que Casassas i Mendizàbal, en la seva completa geografia de la comarca a inici de la dècada de 1990, caracteritzava el territori de l'Alt Penedès de la manera següent:

“L'espai de la vinya, que és la visió que tothom té de l'Alt Penedès [es refereixen al fet que l'Alt Penedès és una comarca àmplia però, en canvi, hom associa la comarca a la plana central]: un terreny pla, lleugerament ondulat, amb camps de vinya pertot arreu. És un espai molt humanitzat, ja que des de qualsevol nucli de població, sovint de pocs centenars d'habitants, es poden veure els nuclis veïns. Així mateix, en aquest espai es dóna la base econòmica de la comarca, ja que és la productora de la matèria primera principal de l'agricultura, de la indústria, del comerç: el raïm.” (Casassas, 1991: p. 312).

Així doncs, a la Plana del Penedès es formen imatges potents al voltant de la vinya des de fa decennis i, generalment, la “visió” que se'n té és la d'un paisatge vinyater. Tanmateix, fins ben bé finals de la dècada de 1990 sembla que no hi havia una “consciència paisatgística” forta, un paisatge identitari definit, fonamentat en l'element vinyater. Les vinyes hi eren, però tot i la seva presència dominant en el territori, eren poc vindicades i no estaven al centre de la identitat comarcal. No hi havia, en aquells moments, referents paisatgístics compartits de la comarca basats en la vinya. No és estrany, doncs, que en un article sobre la comarca l'any 1998, l'arquitecte Joan Rosselló, aleshores batlle de Gelida, al·ludís al Penedès emprant textos de paisatges vitícoles italians:

“Les àrees geogràfiques on es produeixen els vins [...] són també els paisatges més amens, més ordenats i més consolidats d'Europa.

El conreu de la vinya, amb les fileres altes o amb les baixes, s'adapta a les ondulacions dels paisatges amb una trama geomètrica discreta i flexible, que deixa visibles els camins regulars del treball humà, a vegades estesos fins a l'infinit, a vegades en contrast amb els boscos, els fruiters i els altres conreus del voltant. En resulta una felicitat integració entre les petjades naturals i humanes, confirmada també en les imatges pintades dels artistes europeus a partir de l'edat mitjana." (Rosselló, 1998: p. 39).

Ara bé, la situació va començar a canviar de manera notable cap a l'any 2000. Pels volts d'aquella data es va iniciar un moviment social ampli a favor de la preservació del paisatge penedesenc enfront de les transformacions territorials en marxa, les quals eren socialment percebudes com a agressions a la identitat de la comarca. Aleshores, va començar una conscienciació forta al territori pel paisatge comarcal i es van generar manifestacions artístiques en consonància, que recollien i interpretaven el paisatge, de manera que es va començar a crear i recrear el paisatge de la Plana del Penedès. Entre aquestes manifestacions es pot subratllar la celebració dels congressos d'Art, Paisatge Vitivinícola i Enoturisme iniciats l'any 2007 i que l'any 2019 va celebrar la setena edició. En aquell inici, es tractava d'un tipus d'esdeveniment inusitat a la resta de Catalunya, en què la vinya ha tingut i està tenint una importància absolutament central en la caracterització paisatgística. I no només es tracta d'interpretar el paisatge i manifestar-lo en l'expressió artística, sinó també directament d'intervenir-hi i (re)crear-lo. Destaquen, en aquest sentit, les manifestacions de *land art* instal·lades a les vinyes arran del primer Congrés de l'any 2007.

En la volada paisatgística dels darrers anys, convé destacar l'organització d'exposicions de pintura a la comarca sobre la plana vinyatera. L'organització d'aquesta mena d'exposicions contribueix clarament a fixar uns referents paisatgístics compartits i al fet que la ciutadania vegi reflectits els seus paisatges quotidians en

obres d'art, de manera que el paisatge habitual es dignifica. Així, finalment, les vinyes han esdevingut el centre de l'elaboració cultural del paisatge penedesenc. El manifest a favor de la preservació del paisatge del Penedès del 2003, que entre altres coses sol·licita la consideració de l'àrea com a Patrimoni de la Humanitat, resumeix molt bé aquest enteniment:

"L'espai agrari, el mil·lenari paisatge humanitzat que la cultura de la vinya i el vi mantenen amb tota vitalitat, a més de ser el senyal d'identitat més referent de la Marca Penedès, constitueix un patrimoni i al mateix temps un recurs real, capaç d'enriquir la ciutat gran fins al punt d'atorgar-li una qualitat cultural, social i ambiental innovadores. [...] [El paisatge agrari penedesenc] ha esdevingut especial perquè, malgrat la gran pressió mediambiental i econòmica donades per la seva ubicació al cor d'una de les regions europees de més alta densitat i trànsit demogràfic, assentaments urbans i activitat industrial, la Marca Penedès és un àmbit territorial extens que, gràcies a l'arrelament cultural i a la dimensió econòmica d'una activitat vitivinícola molt antiga, ha trobat energies per lluitar, per mantenir i per protegir el paisatge que aquesta ha anat conformant en els darrers 2.500 anys." (Associació per al desenvolupament de l'ecoparatge de la marca Penedès, 2003).

D'aquesta manera, es proposa elevar les vinyes a la categoria patrimonial, cosa que posa de manifest fins a quin punt hom percep avui dia les vinyes com una manifestació cultural màxima, i no només com l'ús del sòl predominant de la plana penedesenca.

En el marc de la reelaboració social i cultural esdevinguda els darrers anys a la Plana del Penedès, les institucions estan readaptant també els seus discursos territorials. Així, el Museu de Vilafranca, refundat el 2000 amb la constitució d'una fundació que el gestiona, ha desenvolupat els darrers anys un canvi en la seva intencionalitat, en paral·lel a les transformacions dels discursos paisatgístics que s'han exposat: el

Pàgina inicial del web del Centre d'Estudis del Paisatge Vitivinícola (CEPVI) associació que organitza els congressos d'Art, Paisatge Vitivinícola i Enoturisme.

L'any 2004, l'artista Josep Almirall-Llusià va convertir la seva vinya en un projecte de land art. Almirall-Llusià

paisatge cultural de la vinya se situa ara com a nucli principal de l'oferta museística (Iniesta, 2007) i es va més enllà de discursos museístics centrats en objectes o peces vinculades al vi o a la verema. S'intenta no només reflectir el patrimoni paisatgístic comarcal –tot recollint les manifestacions artístiques a què el món del vi ha donat lloc, per exemple amb l'exhibició d'un quantió fons fotogràfic–, sinó també contribuir a la conscienciació col·lectiva de la societat penedesenca:

“[El] veritable potencial del patrimoni cultural rau en el seu poder per desvetllar les consciències dels ciutadans, per desencadenar la reflexió sobre el present en fer emergir la dimensió històrica del territori, de les vivències quotidianes i dels dilemes que planteja el futur. Atrapada entre l'exigència de competitivitat en els mercats internacionals i l'expansió de l'àrea metropolitana, la vinya del Penedès comença a inquietar-se, a més a més, no tan sols per la seva sostenibilitat com a pràctica agrícola rendible, sinó per la mera subsistència del vinyar. Cal relligar els estudis d'història agrària amb la geografia i l'antropologia cultural per tal d'ubicar en el temps llarg la recerca de la sostenibilitat del vinyar penedesenc en el futur.”

(Iniesta, 2007: p. 307).

Pel que fa a la pintura cal destacar els vilafranquins Pau Boada (1910-1975) que realitzà els murals de la sala Sant Raimon de Penyafort (ara coneguda com a sala Pau Boada) de l'Ajuntament de Vilafranca i els de l'actual museu Vinseum, que s'han extret de la seva ubicació original i tindran un paper destacat en el nou edifici del museu. L'altre vilafranquí va ser Lluís Maria Güell (1909-2001) deixeble de Joaquim Mir que el convertí en paisatgista. Güell també va col·laborar en l'elaboració dels diorames que narren la història de la viticultura al museu Vinseum. Entre els artistes locals contemporanis, Maria Teresa Baltasar (1954-) ha publicat el llibre *Entre vinyes* (2020) que recull quasi un centenar d'obres realitzades a la dècada 2010-2020 i que representen paisatges de vinya del Penedès.

El paisatge de la Plana del Penedès també s'ha utilitzat en el món del cinema i fins i tot l'any 2015 l'Ajuntament de Vilafranca va posar en marxa el projecte “Vilafranca Plató”, a través del qual es volen atreure nous rodatges que tinguin lloc en espais de la vila i promocionar la capital de l'Alt Penedès. Per exemple, *Spanish movie* de Javier Ruiz Caldera (2009) va ser rodada a l'enclavament de Lletger (Sant Jaume dels Domenys) i a Banyeres del Penedès; la Granada i Olèrdola es van convertir, l'any 2017, en sets de rodatge de la sèrie *Genius*, de National Geographic, basada en la vida del pintor Pablo Picasso, interpretat per Antonio Banderas; l'any 2008 es van produir *Vilafranca*, una TV movie sobre l'obra de teatre *Vilafranca*, i *Un dia de festa major*, de Jordi Casanovas, rodada a Vilafranca del Penedès. Aquests són alguns exemples de films rodats però la tipologia de les filmacions és variada (espots publicitaris, curtmetratges, videoclips, programes de televisió, etc.).

També cal destacar l'escriptor Joan Perucho i la seva estreta relació amb Albinyana, concretament a cal Groc. Un habitatge que usava com a segona residència, tot i que Perucho hi mantenia l'activitat literària, precisament un dels seus llibres de poesia es titula *Quadern d'Albinyana* (1983). L'any 2022 es va estrenar la ruta literària “Joan Perucho” que passa per diferents indrets del municipi d'Albinyana.

D'aquesta manera, es pot concloure que el paisatge de les vinyes del Penedès, que ha emergit vigorosament en poc menys d'una dècada, ha donat lloc a una intensa expressió artística i estètica que es planteja, fonamentalment, no com una imatge fixa sinó com una reelaboració constant que interroga el passat i el futur.

La Plana del Penedès ha servit de plató d'algunes pel·lícules, espots publicitaris i programes de televisió. A la imatge, absis de l'ermita de Lletger, poble on es va gravar *Spanish movie* de Javier Ruiz. Àngela Llop

PUNTS D'OBSERVACIÓ DEL PAISATGE I ITINERARIS

PUNTS D'OBSERVACIÓ

A continuació es fa una selecció dels punts d'observació que ofereixen vistes especialment interessants o bé recullen mostres dels elements paisatgístics més representatius de la Plana del Penedès. Tot i amb això, hi ha altres punts d'observació que se situen al Garraf i que també ofereixen visuals interessants d'aquest paisatge. Es tracta dels punts d'observació de Font del Cuscó, el Circell i el castell de Castellet.

Vista de Vilafranca del Penedès des de la muntanya de Sant Pau. Observatori del Paisatge de Catalunya

22. CASTELL DE SANT MARTÍ SARROCA (SANT MARTÍ SARROCA, ALT PENEDÈS)

El castell de Sant Martí Sarroca, datat del segle X, forma part del conjunt monumental que s'alça sobre la Plana del Penedès, una àrea amb una elevada densitat de castells i fortificacions defensives, especialment de procedència medieval i d'elevat valor històric. Annex a l'església

de Santa Maria, amb origen del segle XII, s'hi configuren un dels miradors més representatius d'aquesta unitat de paisatge, a una altitud de 339 m sobre el nivell del mar. Ofereix unes àmplies vistes panoràmiques sobre la plana, a causa de la seva situació estratègica. L'accés és realitza a través de la carretera BV-2129 i finalitza a la plaça del conjunt patrimonial.

En espais
quotidians

Proper a un element
patrimonial

37. SANT VICENÇ DE MOROCURT (FONT-RUBÍ, ALT PENEDÈS)

Un dels miradors més representatius és el de Sant Vicenç de Morrocurt, al nord de la Plana del Penedès, situat a 336 m sobre el nivell del mar. Així doncs, ofereix bones panoràmiques 360° sobre la plana. La capella romànica, data del segle XII, es troba annexa a la masia de

can Cerdà (Font-rubí). Està inclosa a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, però es troba en estat precari de conservació. S'hi accedeix per una carretera secundària asfaltada, que surt de la BP-2126, o bé per un corriol.

Proper a un element patrimonial

38. MUNTANYA DE SANT PAU (VILAFRANCA DEL Penedès, ALT Penedès)

La muntanya de Sant Pau es troba situat al nord de Vilafranca del Penedès, al bell mig de la plana del Penedès. És dels pocs indrets lleugerament elevats (302 m) que donen una perspectiva de la capital penedesenca i el paisatge agrícola que s'hi desenvolupa. A l'interior de la muntanya, s'ubica l'ermita de Sant Pau (segle XIV), excavada a la roca. S'hi accedeix a peu per un camí rural que surt de Pacs del Penedès o bé per diversos senders que comuniquen aquell territori. La intervenció en el mirador de la muntanya de Sant Pau forma part del projecte Miravinya-Explora el Penedès promogut per CEPVI en el marc de Vinyart. Porta el nom de *Postals de Vilafranca* i se situa damunt l'esplanada de la cova-ermita. Es compona d'uns prismes d'acer corten amb petites finestres que emmarquen les principals icones de la ciutat.

En espais quotidians

Proper a un element patrimonial

41. SANT VICENÇ DE CALDERS (EL VENDRELL, BAIX Penedès)

El mirador de Sant Vicenç de Calders és una petita plaça direcció nord-est, situada a 100 m sobre el nivell del mar. Així doncs, brinda una panoràmica gairebé completa de la plana del Penedès. És troba pròxim a l'església, documentada al segle XI i reconstruïda al segle XVIII. S'hi pot accedir a peu o amb vehicle, ja que es troba al bellmig del nucli poblacional.

En espais quotidians

Proper a un element patrimonial

56. LA BARDERA (SUBIRATS, ALT Penedès)

El punt d'observació de la Bardera es troba situat al costat del mas històric de la Bardera, datat del segle XIV i un dels més antics de Subirats. Situat a 324 m, forma part del projecte Miravinya-Explora el Penedès promogut pel CEPVI en el marc de Vinyart, per tal de fer difusió de l'enorme amplitud de paisatges que té el territori penedesenc. Des d'aquest punt, es pot observar la gran extensió de conreu de *vitisvinifera* que caracteritza profundament la plana del Penedès. S'hi pot accedir per una carretera no asfaltada amb vehicle, bicicleta o a peu. El mirador es promou des de diferents publicacions de la comarca.

Cal ressaltar que, al mateix municipi de Subirats, el CEPVI està promovent *Les rutes del miradors sonor: De l'aigua, del Mirador i de la Pedra o la Memòria*. Cadascuna d'elles està integrada per diversos miradors indicats per

escultures amb codis QR que expliquen la panoràmica que es veu i ofereixen documents literaris o musicals que accentuen la comprensió i vivència del paisatge que es contempla.

Proper a un element patrimonial

59. LA CADIRA (TORRELAVIT, ALT Penedès)

Al petit turó de Malgranada, al municipi de Torrelavit, s'hi localitza el mirador de la Cadera, a 357 m sobre el nivell del mar. Una gran cadira mostra des d'on interpretar les vistes panoràmiques que brinda el lloc. Forma part del projecte Miravinya-Explora el Penedès, promogut pel CEPVI en el marc de Vinyart, per tal de mostrar la riquesa paisatgística d'aquest territori. L'accés es pot dur a terme a peu o amb vehicle propi, per carreteres no asfaltades que transcorren per la plana del Penedès. El mirador es promou des de diferents publicacions de la comarca.

En espais quotidians

Amb visió 360°

61. ELS CASOTS (SUBIRATS, ALT Penedès)

El Mirador dels Casots està situat a 338 m d'alçada i permet observar amb detall la transició entre les Muntanyes d'Ordal, les Valls de l'Anoia i la Plana del Penedès, així com el monoconreu de vinya i les àrees industrials properes a l'autopista AP-7.

Proper a la carretera

73. TORRE DE BANYERES (BANYERES DEL Penedès, BAIX Penedès)

La Torre de Banyeres, situada sobre un petit turó a 189 m sobre el nivell del mar, domina àmpliament el nucli de Banyeres del Penedès. S'hi troben les restes del castell de Banyeres: una torre de vigilància rodona, parcialment dreta, datada de l'any 986 (segle X), propietat de Sant Cugat. S'hi pot accedir amb cotxe per carretera, des de Tarragona per l'N-340 fins la Gornal i llavors direcció Banyeres del Penedès, on és troba el mirador.

Proper a un element patrimonial

En espais quotidians

Amb visió 360°

47. L'HOSTAL (SANT JAUME DELS DOMENYS, BAIX PENEDÈS)

L'Hostal és una petita barriada típicament penedesenca que pertany al terme municipal de Sant Jaume dels Domenys, a 203 m sobre el nivell del mar. És un indret excepcional a causa de la seva relativa altitud, que permet apreciar els camps de conreu de la plana penedesenca. S'hi accedeix per la via TV-2122, prenent posteriorment el carrer de l'Hostal Nou.

En espais
quotidians

Proper a
la carretera

80. PINS DE CAL FERRET SANTA FE DEL PENEDÈS (ALT PENEDÈS)

A la part septentrional del nucli urbà de Santa Fe del Penedès hi trobem aquest conjunt de pins crescuts en un minúscul turó. També hi observem un dipòsit d'aigua en desús que destaca en el paisatge. Als peus d'aquesta pineda hi ha un espai habilitat com a zona d'esbarjo amb barbacoes. Aquest punt va pertànyer a la masia de cal Ferret fins a finals dels anys 80 del segle XX i després va passar a ser públic. Segons el mapa de patrimoni de la Diputació de Barcelona, dalt d'aquest turó hi havia hagut una torre de guaita en època medieval pertanyent a l'antiga quadra de Santa Fe.

En espais
quotidians

81. PLAÇA DE LA BADALOTA L'ARBOÇ (BAIX PENEDÈS)

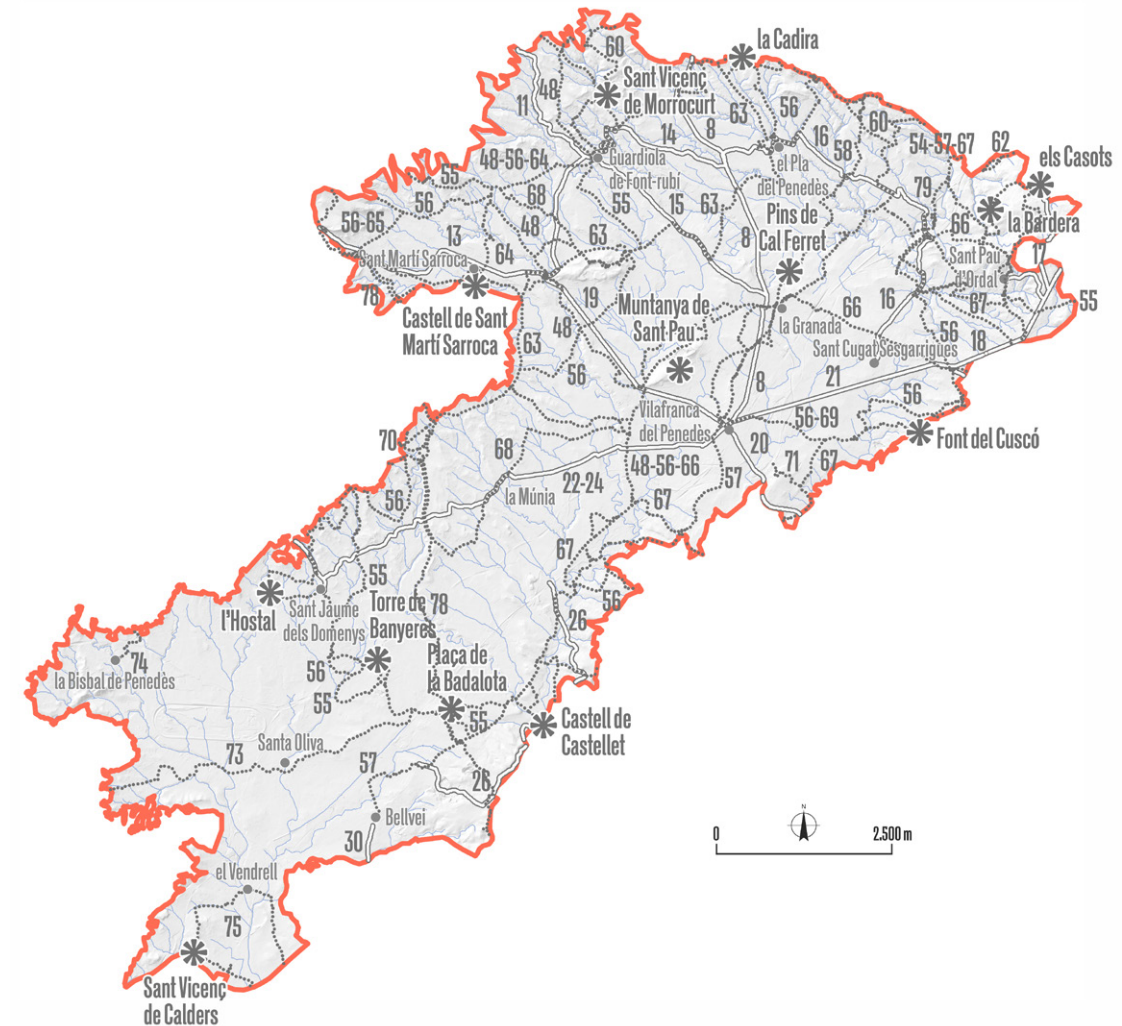
Al capdavall del carrer Major de l'Arboç hi trobem la creu de la Badalota i la plaça homònima. El punt emblemàtic d'aquesta plaça és justament aquesta creu. La creu original estava emplaçada a prop de l'antic portal de Vilafranca però a finals del segle XX es va traslladar a la ubicació actual. La plaça permet gaudir del paisatge de la vinya i de petits nuclis de població i masos vitivinícoles que envolten l'Arboç. És un espai elevat artificialment damunt d'un mur de contenció que es va construir a la segona meitat del segle XX, quan es construï la carretera de l'Estació.

En espais
quotidians

Proper a un element
patrimonial

ITINERARIS

Un dels itineraris que es pot recorre a la unitat és el de la Via Augusta. Observatori del Paisatge de Catalunya

No motoritzats

48. CAMÍ RAMADER DE MARINA

El camí ramader de Marina fa aproximadament 200 km i recorre Catalunya de nord a sud: des de les muntanyes i prats alpins de la Cerdanya natural fins a la sorra de la platja al Penedès-Garraf, tot passant per les terres del Lluçanès. Es tracta del camí ramader del qual es té una referència més antiga.

El seu pas pel Penedès comença quan el camí

entra per la unitat de Serres d'Ancosa des de Sant Quintí de Mediona, tot travessant la Plana direcció a Vilafranca del Penedès i Santa Margarida i els Monjos. Un cop aquí, el camí s'endinsa cap a les unitats del Garraf i la Plana del Garraf per l'est del pantà de Foix.

54. CAMÍ DEL RIU

L'itinerari, que s'inicia a Sant Joan de Mediona, a les Serres d'Ancosa, entra a la Plana del Penedès pel sud-oest de Sant Sadurn d'Anoia. En aquesta unitat, voreja la riera de Lavern fins a Sant Pere de Lavern, s'enfila cap a Sant Joan Salerm i, finalment, arriba a can Cartró.

55. PENEDÈS 360 (TREKKING)

L'itinerari, que ha començat a Sant Sadurní, entra a la unitat pel nucli de la Guàrdia i Sant Pau d'Ordal i surt de nou, vorejant pel nord la Muntanya Rodona, cap a les unitats de les Muntanyes d'Ordal i del Garraf.

Després de passar pel pantà de Foix, torna a entrar a la Plana del Penedès, amb un paisatge configurat per camps de vinya i vegetació de ribera. Transcorre direcció nord-oest per poblacions rellevants com l'Arboç i petits nuclis com Les Masies de Sant Miquel o Casa Roja. Segueix direcció nord, cap a Cornudella i la Carronya, entre camps agrícoles, entrant al Montmell per les Planes d'en Morgades i el castell de Sant Martí per tornar a entrar a la Plana del Penedès per Sant Martí Sarroca. Va direcció oest, vorejant el polígon de Can Cruset i passant per Torrelles de Foix i la urbanització de Can Coral, alternant camps de conreu a la plana amb una lleugera capa de vegetació, cap als peus de la serra d'Ancosa.

Finalment, el sender es torna a introduir a la Plana del Penedès passant pels nuclis de la Rovira Roja, Vilobí del Penedès i Graubac, direcció nord, cap a Guardiola de Font Rubí, i abandona la unitat de la Plana del Penedès per arribar a les Valls de l'Anoia, el destí final d'aquest itinerari.

56. PENEDÈS 360 (SLOWBIKE)

L'itinerari en bici s'inicia a la Plana del Penedès, concretament a la capital comarcal, Vilafranca del Penedès. Comença prenent la direcció cap a les poblacions circumdants al nord-oest, com la Granada i Pacs del Penedès, enmig d'un paisatge totalment agrícola. Agafa direcció sud, cap al municipi d'Els Monjos i la urbanització Tres Pins, passant entre polígons industrials. Segueix pel mateix sender cap al nucli poblacional de Cas-

tellet i surt momentàniament de la unitat de paisatge de la Plana del Penedès per entrar al Garraf.

Passat el nucli de Castellet torna a entrar a la plana, amb un paisatge configurat per vinya i vegetació de ribera. Transcorre direcció nord-oest per poblacions rellevants, com l'Arboç i Banyeres del Penedès, fins arribar a Castellví de la Marca. Segueix el camí tot rodejant el polígon industrial de Sant Jaume dels Domenys i serpentejant pels peus de la serra del Montmell. Passa per un petit barri, Can Lleó, fins a Vilobí del Penedès i, posteriorment, Sant Martí Sarroca, on trobem l'emblemàtic castell de la població. Cal posar èmfasi al paisatge de Vilobí, lleugerament més forestal, a la muntanya de Can Sogues i les antigues guixeres, espai conegut actualment com a Pèlags de Vilobí, i que es diferencia dels conreus agrícoles que rodegen la resta de nuclis. Pren el mateix sender, per Torrelles de Foix, seguint cap a Guardiola de Font-rubí i les Casetes d'en Raspall fins al Pla del Penedès, on l'itinerari hi fa un tomb recorrent entre rieres i torrents.

Torna a entrar a la Plana del Penedès pel sender que passa per l'oest del polígon industrial de Can Bas. Posteriorment, arriba al nucli de Lavern i al Monestir de Sant Sebastià dels Gorgs. Finalment, entra a Vilafranca per l'est, deixant endarrere les poblacions d'Avinyó nou i les Guinyoles, a l'extrem est.

57. VIA AUGUSTA

El camí, procedent de les Valls de l'Anoia, s'introdueix a la Plana del Penedès pel costat del riu Lavernó, passant per nuclis de població com Can Batista, Lavern o La Granada. El paisatge és típicament agrícola, sobretot de cultiu de vinya. Continua per la BV-2157 i, un cop travessa la C-15, pren un petit sender direcció sud-oest que transcorre entre cultius fins arribar a la capital comarcal, Vilafranca del Penedès. D'aquí, pren la BV-2119, direcció Moja, on des d'allà recorre el camí que rodeja el polígon industrial Pla de l'Estació. Segueix pel sender entre vinyes i

pròxim al riu Foix i es travessen nuclis com les Masuques, la Gornal i Bellvei, on finalitza.

Cal tenir en compte una variant que voreja la capital comarcal pel nord per tal d'evitar entrar dins el nucli. Neix a Lavern, cap al polígon de Can Bas, direcció sud-oest, voreja can Cartró i arriba fins al nucli poblacional de la Granada. D'allà, puja direcció nord-oest cap a les Cabanyes, segueix pel nucli poblacional de Pacs del Penedès i, finalment, al nucli dels Monjos s'adhereix altre cop al recorregut oficial.

58. CAMINS DEL VI I EL CAVA: MONTSERRAT

L'itinerari comença a Vilafranca del Penedès, a l'avinguda de la Pelegrina, a l'extrem nord-oest de la capital del vi. La ruta pren direcció nord-est i travessa la riera de l'Adoberia, entra al nucli de La Granada per l'avinguda de Catalunya i, un cop dins el nucli, agafa la carretera BV-2156 en direcció nord-est. A poca distància es troba el nucli del petit poble de Santa Fe del Penedès i segueix en direcció nord-est, envoltat de vinya. Llavors travessa la carretera BV-2155 i la riera dels Brivons, continua per Ca l'Avi i, a partir d'aquesta part, el camí canvia de direcció lleugerament cap al nord i passa pel nucli de Can Rossell de la Serra. Finalment, pren la carretera BV-2152 i entra a les Valls de l'Anoia.

60. CAMINS DEL VI I EL CAVA: SUMOLL

El camí s'introdueix a la Plana del Penedès envoltat d'un entorn agroforestal i, en aquest tram, va alternant les unitats de la Plana del Penedès i les Serres d'Ancosa. Agafa la Plana del Penedès de forma constant quan arriba a Cal Magí i pren direcció sud-est. Seguint la ruta entre vinyes, arriba a l'ermita de Sant Vicenç de Morrocurt i llavors canvia cap al nord-est per passar per

Santa Maria de Bellver i, posteriorment, per les Casetes d'en Raspall. El trajecte canvia el seu sentit en apropar-se als límits de la unitat de les Valls de l'Anoia i segueix el recorregut passant pel mirador Miravinya de la Cadira. Seguint cap al sud-est passa per la creu de Lavit i, finalment, per Can Rossell de la Serra.

62. CAMINS DEL VI I EL CAVA: GARNATXA

Aquest recorregut enllaça Olesa de Bonesvalls amb Sant Llorenç d'Hortons i és un sender homologat per la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya amb el codi PR-C 156. El camí voreja vinyes i passa per alguns colls i serres com el coll d'Esteles i la serra del Pi de Moió. El camí creua diferents infraestructures viàries a diferents nivells com l'N-340, l'AP-7, l'AVE i RENFE. També passa pel nucli de Sant Sadurní d'Anoia. Un dels paratges més emblemàtics d'aquesta ruta i amb una gran panoràmica és el castell de Subirats.

63. CAMINS DEL VI I EL CAVA: MACABEU

El punt d'inici de l'itinerari es troba al camí de la Torre, al costat de l'església de Sant Pere ad Víncula. La ruta pren en direcció nord pel camí de la Torre. El paisatge, als peus de les muntanyes del Puig de la Mata i de la Guàrdia, és de predomini vitivinícola. Un cop passa el turó de les Bruixes, travessa la riera de Pontons i el riu Foix i pren el camí en direcció est fins a arribar a Vilobí del Penedès pel camí dels Horts; voreja Vilobí i segueix en direcció est per camins envoltats de vinya. Passa també pel nucli de Grabuac i agafa el trencall en direcció sud pel camí de la carrerada. Posteriorment, torna a agafar el camí en direcció nord fins a arribar a Puigdàlber, on travessa pel centre del nucli; creua la C-15 i

el torrent de Sabanell i arriba al Pla del Penedès. Abandona el nucli pel carrer de Sant Pere i segueix en direcció nord entre vinyes i torrents fins que arriba al mirador miravinya de la cadira.

64. CAMINS DEL VI I EL CAVA: PARELLADA

La ruta comença a dalt del turó del castell de Sant Martí Sarroca i baixa en direcció al nucli de Sant Martí, paral·lel a la riera de les Anguiles. Creua el nucli urbà pel carrer De les Casetes i el carrer Terra Blanca. Segueix en direcció nord i passa per la ermita de Sant Llorenç de Riudefoix a la vegada que travessa el riu Foix. Segueix en direcció nord per l'ermita de Sant Sadurní i agafa direcció nord-est passant pels afores del nucli de la Rovira Roja. Seguint el camí, arriba a Guardiola de Font Rubí. Un cop dins el nucli, pren direcció nord pel camí de la carrerada. Abandona el nucli de Guardiola, passa per uns quants masos agrupats i travessa el petit nucli de l'Alzinar. Seguint en direcció nord, el paisatge canvia del domini absolut de la vinya al mosaic de vinya i bosc.

65. CAMINS DEL VI I EL CAVA: SAMSÓ

L'itinerari comença al polígon industrial La Serreta de Baix de Sant Martí Sarroca. Surt del polígon en direcció est, travessa La Fassina i puja al turó del castell de Sant Martí. El voreja pel sud, pel barri de La Roca. Segueix en direcció est, amb un paisatge agrícola als peus de les muntanyes del Montmell. L'itinerari passa per l'ermita de Sant Joan de Lledó, les Cantarelles i enfila al nord-est per arribar a les portes de Torrelles de Foix per Can Cruset. Segueix enfilant el nucli de Torrelles de Foix per l'avinguda de Can Coral. El camí agafa direcció nord-est, posteriorment nord-oest i voreja la urbanitza-

ció Can Coral.

66. CAMINS DEL VI I EL CAVA: SUBIRAT PARENT

La ruta inicia al nucli d'Els Monjos, concretament al pont del riu Foix. Pren l'avinguda Catalunya en direcció nord-est i arriba a l'avinguda de Cal Salines, en direcció nord. Surt del nucli d'Els Monjos pel camí de Cal Salines i travessa els ponts de l'AP-7 i l'N-340. El camí segueix el seu recorregut envoltat de vinyes i passa pel llogaret de Puigdesser, per davant dels cellers Torres i s'incorpora durant uns pocs metres a la carretera BP-2121. Posteriorment, torna a agafar un camí per passar pels voltants del nucli de l'Agrícola. Segueix en direcció nord, fins a Pacs del Penedès; travessa el polígon industrial de la Xarmada i, tot seguit, entra a les Cabanyes. En passar per l'ermita de Sant Valentí agafa un trencall en direcció nord-est, enllaça amb la carrerada que ens porta al poble de La Granada i el travessa seguint direcció est. El camí voreja el polígon industrial Fondos de l'Estació i torna a agafar la carrerada en sentit est cap a Sant Cugat Sesgarrigues, que voreja per arribar a Avinyó Nou. La ruta travessa l'N-340 al nucli d'Avinyó i es desvia pel carrer Cabòries, abandonant la unitat i entrant a la del Garraf. El recorregut es reincorpora a la Plana del Penedès un cop abandona el nucli de Cantallops i segueix en sentit nord fins a arribar a Sant Pau d'Ordal, envoltat d'un paisatge vitivinícola. Seguint en sentit nord, passa ja per un paisatge més forestal pels voltants del turó de la Guàrdia. Una vegada abandona el turó, el paisatge torna a ser plenament vitivinícola. La ruta recorre en sentit nord-oest fins a arribar a Can Batista i segueix el recorregut cap al nord, travessant la riera de Lavernó.

67. CAMINS DEL VI I EL CAVA: MONESTRELL

Comença al nucli de Castellet, a la unitat del Garraf, però de seguida entra a la unitat de la Plana del Penedès pel camí de can Llopart a Les Masuques en direcció nord. Passa per l'Ermita de Sant Pere i voreja el nucli de Les Masuques per la BV-2117; agafa el trencall que passa per Cal Claramunt i, posteriorment, travessa el nucli de La Ràpita. Un cop abandona el nucli penedesenc, passa pel camí que porta per la masia del Serral i entra al nucli d'Els Monjos, que travessa per l'avinguda Catalunya. Una vegada el camí abandona el nucli, agafa un trencall paral·lel al torrent de Mata-rectors i es dirigeix cap a la masia de Penyafer.

Just abans d'arribar al nucli de Sant Miquel d'Olèrdola, l'itinerari torna a entrar a la unitat de la Plana del Penedès i segueix pel camí que va per l'Ermita del Sant Sepulcre i agafa el camí en direcció nord-est, passa per la Ermita de Sant Pere Molanta, i agafa el camí en direcció est on el paisatge és majoritàriament agrícola.

Entra al Garraf per les Gunyoles i, un cop travessa l'N-340 per Cantallops torna a la unitat de la Plana del Penedès. Segueix paral·lel al torrent de Cantallops fins a arribar a Sant Sebastià dels Gorgs, envoltat d'un paisatge agrícola. El recorregut segueix en direcció nord-oest per la carretera BV-2429, pren el desviament en direcció nord-oest per creuar l'AP-7 i segueix paral·lel a aquesta via d'alta velocitat fins a agafar la carretera BV-2428 en sentit nord-est. Llavors es desvia en direcció nord-est i passa pel nucli de Can Batista.

68. CAMINS DEL VI I EL CAVA: ULL DE LLEBRE

La ruta inicia el seu recorregut a la Múnia, concretament a la carretera B-212 direcció sud i

pren el trencall de la carretera que va a la masia Estalella. El trajecte, envoltat de vinyes, segueix en direcció sud i sud-oest i ens porta a les portes de Sant Marçal. Allà pren la carretera BV-2117 en direcció nord-oest, travessa un encreuament amb la B-212 i segueix en direcció nord. Seguint la petita carretera, arriba al petit nucli de Castellví de la Marca. Pel mateix camí agafa un trencall i passa per diverses masies, entre elles Cal Xic Masover. Pocs metres més endavant pren la carretera BV-2128 cap al nord-est i travessa els llogarets de Cal Morgades del Grau i Les Conilleres. El trajecte passa enmig d'un paisatge eminentment vitivinícola. Llavors agafa un trencall en direcció est pel camí de la Torre, arriba a la Torre de Vernet i es dirigeix cap al sud-oest. Seguint la carretera, passa per masies com Cal Xacó i Ferriol, creua el nucli de La Bleda i, posteriorment, el riu Foix. Passada la Torre de les Aigües, la ruta agafa el trencall pel camí d'Els Monjos a Pacs del Penedès en direcció sud. Una vegada arriba al trencall amb el llogaret de Ferran, pren el camí en direcció oest, passa pel castell de la Bleda i torna a travessar el Foix i el nucli de la Bleda fins a enllaçar amb la BV-2128. Seguint la carretera en direcció oest, agafa el trencall cap a La Ratera, travessa unes quantes masies i arriba a la B-212 a les portes de la Múnia, destí final d'aquest recorregut circular.

69. CAMÍ RAL VILAFRANCA-OLESA DE BONESVALLS

L'itinerari s'inicia a la Plaça de Santa Maria, a Vilafranca del Penedès. Pren direcció sud-est, passant pel carrer de la Parellada i pren l'avinguda Barcelona i el carrer de la Vinya, per tal de deixar enrere la capital comarcal. Travessa diverses vies, com l'AP7 i la C-15, passant entre cultius de vinya. Segueix aquest sender, entre conreus i alguns masos aïllats, fins arribar a l'església de Sant Pere de Molanta. A partir d'aquí, segueix per un sender que travessa la riera de

Sant Marçal i continua recurrent entre vinyes, fins al nucli poblacional de les Gunyoles, al municipi d'Avinyonet, on entra a la unitat del Garraf.

70. PUJADA AL CASTELLOT

El recorregut surt des del Maset dels Cosins, pròxims a la Múnia i pren direcció nord-oest, cap a les Cases Noves de la Riera, un seguit de residències aïllades entre camps de conreu i vegetació de ribera. Passa per l'ermita de Vinyet, situada a la masia de Cal Noia, una construcció documentada el 1352. Segueix paral·lel a la riera de Marmellar, i s'endinsa en un paisatge més boscós fins arribar a les ruïnes del Castellot, la cova i la capella de Sant Miquel. Pren, llavors, direcció sud-est, passant pel nucli de Castellví, voreja l'església de Sant Sadurní i arriba, finalment, al punt d'inici.

71. CASTELLET-OLÈRDOLA

El sender entra a la unitat de la Plana del Penedès venint de Castellet direcció La Plana, paral·lel al riu Foix i per un paisatge totalment agrícola. Pren parcialment la BV-2117 per seguir direcció sud-est per un sender dins el bosc fins a vorejar pel nord el nucli de Torrelletes, envoltat de cultiu de vinya, i torna a entrar a la unitat del Garraf.

73. GR-92 SENDER DEL MEDITERRANI (VARIANT INTERIOR)

El GR-92, el Sender del Mediterrani, comprèn dues variants: la litoral i la d'interior. Respecte aquesta última, creua el litoral català fins a la ciutat de Vilanova i la Geltrú, capital del Garraf, i agafa després la vessant interior, fins més avall

de la capital del Baix Penedès, el Vendrell. Entra a la Plana del Penedès venint de la unitat del Garraf, vorejant el pantà de Foix pel nord-oest fins arribar a l'Arboç. Direcció a Canyelles i Santa Oliva, el paisatge presenta una superfície forestal gairebé nul·la i una elevada presència de cultius agrícoles i herbacis, més característic dels territoris més planers. La ruta travessa direcció sud-oest la riera de la Bisbal fins arribar a Albinyana i segueix fins a la ermita de Sant Antoni de Pàdua, on entra a la unitat de Massís de Bonastre.

74. LA BISBAL DEL PENEDÈS A SANT MAGÍ DE BRUFAGANYA

Es comença al poble de la Bisbal del Penedès, al límit sud-oest de la Plana del Penedès, concretament a la Plaça de l'Església. Agafa el carrer de Girona i surt del nucli en direcció nord-est. Passa per una zona agrícola de vinya, creua l'AP-2 i s'endinsa a la unitat del Montmell per Cal Rotllant.

75. EL VENDRELL

El recorregut és un camí circular que neix i mor a l'avinguda del Camp d'Esports del Vendrell. Comença en direcció oest sortint del nucli del Vendrell, transcorre per un àmbit agrícola i pren un desviament direcció sud cap a Sant Vicenç de Calders. Puja a aquest petit nucli alçat sobre els límits de la Plana del Penedès i es dirigeix direcció sud-est cap al Kàrting del Vendrell. Passa per un entorn amb una concentració d'infraestructures molt elevada (ferrocarrils, N-340 i C-32) i entra a la unitat del Litoral del Penedès.

L'itinerari entra de nou a la Plana del Penedès quan creua la C-32 a l'alçada del Centre de Golf del Vendrell, passa per una zona més elevada i creua la urbanització Edèn Parc. Seguint direcció nord es travessa l'N-340 i s'entra al nucli del

Vendrell, travessant el seu casc antic i arribant de nou al punt de partida, a l'Avinguda del Camp d'Esports.

78. CARRERADA DE SANTA COLOMA

La carrerada o *carrelada* de Santa Coloma és una de les vies pecuàries més importants del Penedès que comunica amb la baixa Segarra. És un camí de transhumància de gairebé 60 km. Arrenca a la platja del poble de Cunit (Baix Penedès) i es dirigeix cap a la serralada Prelitoral fins arribar a Santa Coloma de Queralt (Conca de Barberà).

Al seu tram per la Plana del Penedès, entra per cal Morgades del Grau (Castellví de la Marca), travessa la unitat passant vora Sant Jaume dels Domenys, Castellet i la Gornal i l'Arboç i entra a la unitat del Garraf pel Sector Trenarroques, direcció al mar.

79. ITINERARI DEL MIRADOR DE SUBIRATS

L'itinerari comença a l'estació de ferrocarril de Lavern i permet fer una volta circular per la plana penedesenca de la zona de Subirats. La ruta, d'uns 16 km, voreja camps de vinya, alguns arbres fruiters i construccions de pedra seca, que esdevenen un testimoni mut d'un ric passat agrícola. Segueix direcció can Maristany fins arribar al mirador de Miravinya de la Bardera i des d'on es gaudeix de les vistes més extenses i generoses de la plana del Penedès. La ruta continua direcció als Casots i després pel voral de la carretera BV-2427 fins trobar el celler de can Llopart. Segueix direcció Can Rossell i gira cap a Sant Pau d'Ordal per Conxes Portes. Continua cap a Can Rovira i, posteriorment, cap a Sant Sebastià dels Gorgs fins tancar el cercle i tornar a l'estació de ferrocarril de Lavern.

Motoritzats

8. VILAFRANCA DEL PENEDÈS -IGUALADA

L'itinerari comença al carrer Santa Clara de la capital comarcal, direcció nord-est, cap al carrer Igualada fins que pren la C-15z. Segueix aquesta via i travessa part de la unitat de paisatge de la Plana del Penedès, on s'introdueix lentament en un paisatge de característiques agràries –sobretot de vinya-. Posteriorment, pren la C-15 direcció nord, passa prop del nucli de Puigdàlber, Sabanell i les Casetes d'en Raspall i surt de la Plana del Penedès per introduir-se a les Valls de l'Anoia.

11. FONT-RUBÍ -BOSC NEGRE

Pren la BP-2126 a les afores de Guardiola de Font-rubí, un territori basat, sobretot, en el cultiu de vinya i oliveres. Travessa la plana i entra dins un petit bosc de ribera que porta a la urbanització Can Castellví. Passada la urbanització, la ruta entra a les Serres d'Ancosa.

13. PONTONS-CASTELL DE SANT MARTÍ DE SARROCA

L'itinerari entra a la unitat de paisatge de la Plana del Penedès per les Dous i arriba al nucli de Torrelles de Foix per la via BV-2122, per un paisatge totalment agrícola. Creua direcció nord-est, passa per Can Cruset i, posteriorment, agafa la BV-2121 i finalitza a Sant Martí Sarroca.

14. SANT MARTÍ SARROCA – PLA DEL PENEDÈS

L'itinerari s'inicia a la BP-2121 on pren la BV-2151, direcció nord. Travessa per un tram de paisatge totalment agrícola, alternant cultiu de vinya i olivera, només interromput per la vegetació de ribera característica dels torrents i rieres de la zona. Així doncs, passa pel petit nucli de la Rovira Roja i arriba a Guardiola de Font-rubí, on pren la BV-2126, propera a l'església de Santa Maria de Bellver. Posteriorment, passa per la plana de Cal Muntanyès, travessa la C-15 direcció est i agafa un petit tram de la carretera BV-2153, que porta al nucli del Pla del Penedès.

15. FONT-RUBÍ –LA GRANADA

La via neix a la plaça major de Guardiola de Font-rubí, segueix pel carrer major i, posteriorment, pel camí de la carrerada direcció sud-est, entre cultius de vinya i petites masies o masos aïllats. A mig camí, rodeja la petita localitat de Grabuac pel nord-est i, abans d'arribar al polígon industrial de la Granada, a la banda oest de la C-15, passa per un petit bosc amb el nom de Els Pujols.

16. SANT CUGAT SESGARRIGUES –PLA DEL PENEDÈS

L'itinerari comença a la via BV-2429, al nucli de Sant Cugat de Ses Garrigues, direcció nord-est. Recorre per la plana, configurada majoritàriament de conreus de vinya, fins arribar al nucli de Sant Sebastià dels Gorgs. Seguidament, per la mateixa via i direcció nord, passa pel costat

de Lavern i del polígon industrial Can Bas, on el paisatge s'alterna amb la vegetació característica de ribera i l'AP-7, que travessa el territori. Posteriorment, pren la BV-2154 direcció nord-oest i passa pel petit nucli de Ca l'Avi, Bonavista i, finalment, arriba al Pla del Penedès.

17. SUBIRATS –SANT SADURNÍ D'ANOIA (CARRETERA DELS CASOTS)

L'itinerari s'inicia a la via BP-2427 que surt de l'N-340, direcció nord-est, entre camps de vinya. Agafa altitud pausadament i entra un tram a la unitat de les Muntanyes d'Ordal. Torna a la Plana del Penedès per la via BP-2147 i, direcció nord-oest, travessa els Casots, serpentejant un paisatge majoritàriament agrícola, i surt de la unitat de la Plana del Penedès per agafar el camí del castell de Subirats.

18. SANT CUGAT SESGARRIGUES-ORDAL

La ruta s'inicia a l'N-340, a l'alçada de la gasolinera al sud del nucli de Sant Cugat de Sesgarrigues. Enmig de cultius de vinya, recorre la carretera direcció nord-est, travessa algun tram de polígon industrial, i més endavant, creua el nucli d'Avinyonet del Penedès. Segueix per aquesta plana agrícola, pel límit amb la unitat del paisatge del Garraf i, finalment, pren direcció nord-est al nucli de Cantallops, per acabar entrant a les Muntanyes d'Ordal.

19. VILAFRANCA DEL PENEDÈS – SANT MARTÍ SARROCA

L'itinerari comença a la plaça del Penedès, a Vilafranca. Pren direcció nord-oest pel carrer del General Prim i pel del Progrés fins arribar a una rotonda on agafa la via B-2121. Surt de la ciutat de Vilafranca i s'endinsa en un paisatge totalment agrícola, format per cultius de vinya i algunes masies. Continua travessant el barri de l'Agrícola, pel sud de Pacs del Penedès, i passa, més endavant, pel pla de Cavalls, on travessa el riu Foix i arriba, finalment, al nucli de Sant Martí Sarroca.

20. VILAFRANCA DEL PENEDÈS – CASTELL D'OLÈRDOLA

L'itinerari s'inicia a l'avinguda Vilanova i la Geltrú, a Vilafranca del Penedès. Agafa la C-15z, a les afores de la ciutat, i travessa l'AP7, passant pels voltants de Sant Miquel d'Olèrdola, on surt de la unitat de la Plana del Penedès.

21. VILAFRANCA DEL PENEDÈS – SANT PAU D'ORDAL

S'inicia l'itinerari a la Rambla Nostra Senyora, a Vilafranca del Penedès, i pren direcció nord-est per l'avinguda Barcelona. Arriba a un entramat dens de vies de comunicació, on pren l'N-340 per tal de vorejar pel sud el polígon industrial de Sant Pere de Molanta. Segueix per la mateixa via, passant pels afores de Sant Cugat de Sesgarrigues. El paisatge que s'observa és agrícola amb una elevada presència de nuclis i polígons.

Posteriorment, travessa el polígon industrial la Masia i la Carrerada I, fins arribar al nucli d'Avinyonet del Penedès –Avinyó Nou-. Transcorre, més endavant, per petits nuclis com Clariana i Cantallops, fins que pren la via BV-2428, que porta fins al final de l'itinerari: Sant Pau d'Ordal.

22. VILAFRANCA – SANT JAUME DELS DOMENYS

L'itinerari s'inicia a Vilafranca del Penedès, a la Plaça del Penedès direcció sud-oest, seguint l'avinguda Tarragona fins a la rotonda on neix la B-212. Vorejant pel nord el polígon industrial Domenys I direcció oest, segueix per la via passant pel pla del Viver, deixant enrere diferents masies enmig d'un paisatge completament agrícola. Destacar l'extensa plana de vinya que configura el paisatge de la unitat de la Plana del Penedès. Travessa per les proximitats de nuclis com la Rovira i Cal Rubió, fins als plans del Castell. Arriba a la Múnia, que creua direcció sud-oest. En aquesta àrea, el paisatge que abunda és de cultiu agrícola o herbaci. Segueix per la mateixa via comarcal, direcció sud-oest, rodejant nuclis petits com les Cases Noves de Cal Marques i la Carronya, fins arribar, finalment, a Sant Jaume dels Domenys pel nord.

24. VILAFRANCA DEL PENEDÈS – VILA-RODONA

L'itinerari comença a la Plaça del Penedès, al centre de Vilafranca, i va direcció sud-oest per l'avinguda de Tarragona fins a la rotonda on s'agafa la B-212. Segueix pel nord del polígon industrial Domenys I, paral·lel a l'N-340, alternant el paisatge urbà amb el cultiu de vinya. Posteriorment, es deixa enrere aquest paisatge per entrar totalment en un de caràcter agrari. Travessa el riu Foix i recorre petits nuclis poblacionals com la Bleda i Cal Rubió. Segueix

per la mateixa via fins a la Múnia, travessa els Plans del Castell, entre camps de cultiu agrícola, i arriba al nucli de les Cases Noves de Cal Marques. Posteriorment, passa per la riera de Marmellar, un indret recobert per vegetació de ribera alternat amb cultiu d'oliveres. Finalment, arriba al nucli de Sant Jaume del Domenys, on canvia d'unitat de paisatge, agafant el trencall en direcció al pla de Manlleu al nord-oest per entrar al Montmell.

26. LA RÀPITA-CASTELLET I LA GORNAL

La ruta pren la carretera BV-2117 al costat del barri de Cal Claramunt, al nucli de la Ràpita direcció sud. Passa per les Masuques, alternant el paisatge totalment agrícola amb diversos assentaments dispersos, fins a Torrelletes, on segueix el recorregut i entra a la unitat del Garraf. L'itinerari torna a entrar a la Plana del Penedès per la BV-2116 fins a Clariana, on voreja una pedrera de carbonat càlcic, per arribar finalment al petit nucli de la Gornal.

30. CALAFELL-BELLVEI

El recorregut ve de la unitat del Garraf, entra a la plana agrícola per la TV-2126 i arriba a Bellvei pel sud.

OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

Els objectius de qualitat paisatgística (OQP) i les accions que s'exposen a continuació són específics de La Plana del Penedès. Els poders públics i privats, així com els agents socials i la societat en general, han de vetllar pel compliment d'aquests objectius. Igualment, també són d'aplicació els definits per a tot l'àmbit territorial del Penedès, juntament amb les seves accions, continguts en el capítol 6 del present catàleg.

10.1 / Uns rius, rieres i zones humides recuperades com a elements estructurants del paisatge de la vinya i que al mateix temps permetin la seva evolució natural i siguin respectats pel sistema agrari i urbà.

10.2 / Un paisatge agrari, principalment vitivinícola, que conservi l'harmonia i actuï com a element configurador i de dinamització econòmica.

10.3 / Un valuós patró d'assentament amb un ric patrimoni històric i rural, eminentment vinculat a la vinya, ben conservat, viu i promocionat socialment.

10.4 / Un paisatge urbà compacte en un context vitivinícola, sense dispersió d'urbanitzacions, polígons industrials, i edificacions aïllades, amb unes façanes endreçades i amb uns accessos de qualitat.

10.5 / Unes infraestructures lineals ben integrades i dimensionades, amb una implantació que respongui a criteris d'integració paisatgística i que faciliti la contemplació de la plana agrícola.

10.6 / Una Plana del Penedès que potenciï la llegibilitat i nitidesa del paisatge, la qualitat dels seus fons escènics i fites visuals, així com de les principals panoràmiques des de les carreteres, itineraris paisatgístics i punts d'observació.

OQP 10.1. Uns rius, rieres i zones humides recuperades com a elements estructurants del paisatge de la vinya i que al mateix temps permetin la seva evolució natural i siguin respectats pel sistema agrari i urbà.

Acció 10.1.1. Planificar actuacions de millora i conservació dels “fondos” i altres entorns fluvials.

Acció 10.1.2. Recuperar integralment els pèlags de Vilobí i mantenir la Saulonera.

Acció 10.1.3. Valoració dels enginys que al llarg dels segles han servit per facilitar la mobilitat a través de rius i rieres, com palanques, guals, passeres i ponts.

OQP 10.2. Un paisatge agrari, principalment vitivinícola, que conservi l'harmonia i actui com a element configurador i de dinamització econòmica.

Acció 10.2.1. Valorar i promocionar el paisatge de la vinya.

Acció 10.2.2. Dinamitzar l'enoturisme a través dels valors del paisatge vitivinícola.

Acció 10.2.3. Conservar i promoure una agricultura que recuperi conreus característics i diversos de la Plana del Penedès.

Acció 10.2.4. Promoure la simbiosi agroramadera per incrementar el valor productiu del territori.

Acció 10.2.5. Mantenir actiu i productiu el patró agrícola singular del pla de Mar.

Acció 10.2.6. Aplicar codis de bones pràctiques vitivinícoles.

Acció 10.2.7. Elaborar una ordenança de moviment de terres.

Acció 10.2.8. Incentivar la progressiva eliminació d'edificacions agràries en desús i la integració paisatgística de les existents.

Acció 10.2.9. Regular la implantació de noves construccions aïllades.

Acció 10.2.10. Protegir i potenciar les fileres d'oliverars com a ús característic als vorals de camins rurals.

Acció 10.2.11. Incentivar la gestió forestal de les petites pinedes de pi blanc i reduïdes d'alzinar litoral amb l'objectiu de mantenir el mosaic i disminuir el risc d'incendi forestal.

Acció 10.2.12. Integrar les activitats extractives mitjançant processos de restauració paisatgística i dotació de noves funcionalitats i usos.

OQP 10.3. Un valuós patró d'assentament amb un ric patrimoni històric i rural, eminentment vinculat a la vinya, ben conservat, viu i promocionat socialment.

Acció 10.3.1.	Mantenir el patró d'assentament dels petits nuclis de caràcter rural formats per agrupacions de cases formant carrers enmig de vinyes.
Acció 10.3.2.	Promoure la restauració de grans masos i cases de pagès amb major valor arquitectònic i històric i elaborar plans especials de catàleg de masies dels municipis que no en tenen.
Acció 10.3.3.	Vetllar pel manteniment del patrimoni arquitectònic històric vinculat als cellers en cas d'ampliacions o restauracions.
Acció 10.3.4.	Conservar, valorar i protegir les construccions de pedra seca pel seu valor històric, simbòlic i estètic.
Acció 10.3.5.	Mantenir i promocionar les fortificacions defensives com a patrimoni cultural específic de la Plana del Penedès.
Acció 10.3.6.	Promoure mesures de restauració i conservació de l'entorn de les principals construccions religioses.
Acció 10.3.7.	Consolidar el projecte camí ramader de marina i el projecte de la carrerada de Santa Coloma i convertir les vies transhumants en un recurs paisatgístic de desenvolupament regional i local.
Acció 10.3.8.	Conservar i promoure el camí de Sant Jaume i la Via Augusta, i vincular-los amb el turisme rural i el desenvolupament local de la zona.

OQP 10.4. Un paisatge urbà compacte en un context vitivinícola, sense dispersió d'urbanitzacions, polígons industrials, i edificacions aïllades, amb unes façanes endreçades i amb uns accessos de qualitat.

Acció 10.4.1.	Respectar les estructures urbanes i els perfils característics dels nuclis urbans, i potenciar la qualitat del paisatge urbà.
Acció 10.4.2.	Cuidar les vores i espais periurbans dels nuclis urbans, i adequar els seus accessos.
Acció 10.4.3.	Recuperar, potenciar i preservar els fronts fluvials dels nuclis creuats pel riu Foix, la riera de la Bisbal i els seus principals afluents.
Acció 10.4.4.	Elaborar plans especials pels paisatges agrícoles i agroforestals periurbans de Vilafranca del Penedès i el Vendrell.
Acció 10.4.5.	Conservar i dinamitzar els conjunts d'horts lligats a diversos pobles de la Plana del Penedès.
Acció 10.4.6.	Minimitzar l'impacte de les construccions discordants presents en l'espai urbà i industrial.
Acció 10.4.7.	Afavorir els carrers i trams de l'entramat urbà que limiten amb espais oberts marcant una frontera entre l'espai urbà i l'espai rural amb àmplies panoràmiques i valors a potenciar.
Acció 10.4.8.	Elaborar una ordenança integral de paisatge de la Plana del Penedès.
Acció 10.4.9.	Millorar paisatgísticament els polígons industrials propers a les vies de comunicació de la Plana del Penedès.
Acció 10.4.10.	Completar els creixements industrials inacabats, amb consideració dels elements paisatgístics de l'entorn, i avaluar els sectors que es poden restituir paisatgísticament.
Acció 10.4.11.	Millorar la qualitat paisatgística de les urbanitzacions de la Plana del Penedès.
Acció 10.4.12.	Millorar els contactes entre les urbanitzacions i els espais circumdants, amb criteris d'integració paisatgística.

OQP 10.5. Unes infraestructures lineals ben integrades i dimensionades, amb una implantació que respongui a criteris d'integració paisatgística i que faciliti la contemplació de la plana agrícola.

Acció 10.5.1.	Millorar la connexió ecològica i paisatgística a través de l'AP-7 entre les unitats del Montmell i la Plana del Penedès, així com d'altres connexions paisatgístiques de la Plana del Penedès.
Acció 10.5.2.	Promoure la redacció d'instruments de planificació que tinguin per objectiu la millora paisatgística dels entorns de les infraestructures al voltant de Vilafranca del Penedès i el Vendrell.
Acció 10.5.3.	Impulsar l'elaboració d'estudis d'impacte i integració paisatgística de les propostes de noves infraestructures viàries i de les ampliacions de les existents
Acció 10.5.4.	Impulsar mesures per a reduir l'afectació paisatgística de la línia ferroviària d'alta velocitat, l'autopista AP-7, i l'AP-2, i potenciar el seu paisatge característic.
Acció 10.5.5.	Preservar les visuals des dels trams de carretera panoràmics de la Plana del Penedès.
Acció 10.5.6.	Conservar els marges de pedra seca de les carreteres de la Plana del Penedès.
Acció 10.5.7.	Promoure la generació de rutes de descoberta del patrimoni paisatgístic i cultural de la Plana del Penedès a través de la xarxa de carreteres secundàries, des dels accessos de l'autovia AP-7 i l'AP-2.
Acció 10.5.8.	Mitigar la incidència paisatgística de les línies de molta alta tensió que travessen els referents visuals de la Plana del Penedès.
Acció 10.5.9.	Mitigar la incidència paisatgística del projecte de línia de molta alta tensió que travessa la Plana del Penedès.

OQP 10.6. Una Plana del Penedès que potenciï la llegibilitat i nitidesa del paisatge, la qualitat dels seus fons escènics i fites visuals, així com de les principals panoràmiques des de les carreteres, itineraris paisatgístics i punts d'observació.

Acció 10.6.1.	Reconèixer els punts d'observació del paisatge i els itineraris d'interès paisatgístic, motoritzats i no motoritzats, com a elements estructurals de l'ordenació territorial i urbanística de la Plana del Penedès.
Acció 10.6.2.	Promoure una xarxa de carreteres d'interès paisatgístic i mantenir-ne els valors patrimonials.
Acció 10.6.3.	Posar en valor els camins que vertebran i estructuren el territori de la Plana del Penedès a partir d'un pla especial.
Acció 10.6.4.	Promoure una xarxa de punts d'observació de la Plana del Penedès accessibles.
Acció 10.6.5.	Reforçar Montserrat com un fons escènic permanent i com un referent visual.
Acció 10.6.6.	Protegir i evitar la desfiguració dels turons enmig de la Plana del Penedès i la línia de contrast plana-serralada.
Acció 10.6.7.	Preservar les fites i els referents visuals de proximitat.

OQP 10.1

Uns rius, rieres i zones humides recuperades com a elements estructurants del paisatge de la vinya i que al mateix temps permetin la seva evolució natural i siguin respectats pel sistema agrari i urbà.

El principal curs que drena aquesta unitat és el riu Foix, juntament amb la riera de la Bisbal, i la plana està solcada per nombroses rieres relativament paral·leles en direcció des de la muntanya al fons de la cubeta, i amb una distribució territorial que recorda una espina de peix i que actuen com a corredors ecològics. D'altra banda, quan el riu Foix travessa la Plana del Penedès, la vegetació de ribera és sovint reduïda per l'aprofitament màxim de la superfície conreada de vinya que l'estreny. La mecanització de la vinya i el seu aplanament i condicionament indueix a abocaments de terres dins de la llera del riu, fet que perjudica el propi bosc de ribera (a més a més del mateix traçat dels torrents).

El conjunt que conformen els camps de vinya i les rieres, o "fondos", que creuen la unitat és indissociable del caràcter del paisatge de la Plana del Penedès i hi aporten diversitat biològica i paisatgística, alhora que valor estètic. Per altra banda, la presència de la zona humida dels pèlags de Vilobí i la de la Saulonera aporta valors naturals i estètics al paisatge.

Acció 10.1.1.

Planificar actuacions de millora i conservació dels "fondos" i altres entorns fluvials.

El present catàleg identifica el conjunt de la xarxa fluvial com a "fondos" amb interès estètic, a banda del seu interès ecològic i com a element estructurador del paisatge de la Plana del Penedès. Cal preservar aquesta diversitat paisatgística vinculada als cursos fluvials entenent com un conjunt les pròpies rieres, la vegetació de ribera i els conreus limítrofs.

Tal i com ja està duent a terme en alguns casos el Consell Comarcal de l'Alt Penedès de manera coordinada amb els municipis, caldria estendre les actuacions de millora i conservació d'aquests entorns fluvials a tots els trams de riu, rieres i torrents, especialment en aquells més importants com el Foix o la riera de la Bisbal o aquells trams més degradats del conjunt de la xarxa. A banda del valor estètic i natural, aquesta vegetació fluvial actua com a mitigadora dels efectes de les avingudes en cas de pluges torrencials. El Pla de vies blaves Cardener-Anoia-Llobregat de la Diputació de Barcelona és una altra referència a tenir present.

Les actuacions també haurien d'anar encaminades a:

- Tractar la vegetació per afavorir el desenvolupament de boscos de ribera i altra vegetació pròpia d'entorns fluvial.
- Recuperar la morfologia i el bosc de ribera (i altra vegetació pròpia dels entorns fluvials) on aquest es trobi més degradat (hagi desaparegut, estigui colonitzat per espècies al·lòctones...).
- Entendre com un conjunt la pròpia riera, la vegetació de ribera i els conreus limítrofs.
- Reforçar el seu valor com a connectors en els punts on les rieres i rius creuen grans infraestructures. Especialment a la riera de Marmellar al nord-est de Banyeres del Penedès i de l'Arboç, la confluència de rieres i el riu Foix a Santa Margarida i els Monjos, les rieres de

l'Adoberia i Porroig, al nord de Vilafranca del Penedès, la riera de Lavernó i els seu afluents, a Subirats, i la riera de la Bisbal al nord del Vendrell.

- Impulsar la millora de les façanes urbanes o industrials que limiten amb els cursos d'aigua.
- Crear espais de lleure agradables i accessibles a la població en trams adequats i amb bona qualitat paisatgística i potenciar els existents.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.1.2.

Recuperar integralment els pèlags de Vilobí i mantenir la Saulonera.

Els pèlags de Vilobí, que inicialment són petites basses d'aigua que sorgeixen quan la pedrera supera el límit de la capa freàtica, esdevenen petits llacs interessants per la seva ubicació en mig d'una plana dedicada al conreu de secà. També cal mencionar la Saulonera, un espai d'interès natural ubicat a Olèrdola que s'ha generat a partir de l'activitat extractiva que s'hi va fer durant un temps. S'hi ha format una bassa que ha esdevingut una zona humida on hi habiten diverses espècies naturals i animals. És necessari mantenir aquests espais. En el cas dels pèlags de Vilobí, l'intervencionisme dels últims anys ha portat visites massives, acampades il·legals i festes il·legals, cosa que acaba degradant l'entorn i el paisatge. Tot i les actuacions dutes a terme fins ara per a la recuperació dels pèlags, caldria continuar intervenint. És necessari:

- Preservar l'entorn i el manteniment de la vegetació característica de la zona humida.
- Relacionat amb el seu ús social, cal garantir que la senyalització associada s'adeqüi a l'entorn i assegurar una bona connexió a peu, a través de camins i senders.
- Crear un projecte per garantir informació de qualitat al visitant, limitant l'accés amb cotxes

i autocaravanes sobretot a la zona del Pèlag Gran.

- Alguns camins i senders haurien de tenir un accés regulat per garantir la conservació de la biodiversitat que va sorgir mentre els pèlags van restar abandonats.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.1.3.

Valorar els enginys que al llarg dels segles han servit per facilitar la mobilitat a través de rius i rieres, com palanques, guals, passeres i ponts.

En diferents cursos fluvials que solquen la plana encara hi romanen vestigis d'infraestructures que en un temps pretèrit havien estat usades per salvar el riu i facilitar la mobilitat rural i veïnal i que esdevenen un important patrimoni que roman desconegut per la majoria de la població i seria bo estudiar-lo a fons i potenciar el seu coneixement.

Cal també inventariar detalladament altres elements patrimonials de valor històric dels paisatges fluvials de la Plana del Penedès (molins fariners, rescloses, canals o recs, basses, etc.), principalment de la conca del riu Foix, per conèixer les seves característiques i estat de conservació actual per poder decidir on concentrar els esforços de conservació, recuperació, activació i promoció.

L'estudi també hauria de destacar el patrimoni que cal protegir pel seu valor i declarar-les bé cultural d'interès local (BCIL) o, singularment, bé cultural d'interès nacional (BCIN).

OQP 10.2

Un paisatge agrari, principalment vitivinícola, que conservi l'harmonia i actui com a element configurador i de dinamització econòmica.

La superfície del conreu de vinya s'ha mantingut molt estable en els darrers decennis i esdevé la matriu paisatgística de la unitat, que s'estructura a partir d'un parcel·lari mitjà i petit amb una densa xarxa de camins rurals, i tot disposat sobre un relleu suaument ondulat que dona un atractiu afegit a la contemplació i gaudi del paisatge. Destaquen els patrons agrícoles singulars del monoconreu de vinya de la Plana Penedesenca, els fondos d'Albinya, el mosaic agrícola del pla de Mar i el mosaic agrícola de Subirats i Avinyonet del Penedès. Aquest paisatge vitivinícola està acompanyat per nombroses mostres d'arquitectura rural, com ara masies, barraques de vinya i murs de pedra seca, que contribueixen a estructurar el paisatge.

Existeix un ampli moviment social en la defensa dels valors del paisatge vitivinícola, concretat en nombroses iniciatives de foment i protecció entre les que destaca l'elaboració i aprovació l'any 2004 de la Carta del paisatge de l'Alt Penedès, la primera iniciativa d'aquest tipus a Catalunya.

En aquest sentit, cal garantir el manteniment d'un paisatge essencialment vitivinícola viu, actiu i productiu, que conservi l'arquitectura vernacular (marges i construccions de pedra seca) i l'harmonia del paisatge agrícola tradicional, que segueixi actuant com element configurador i que mantingui el particular teixit socioeconòmic generat entorn de la predominança de la vinya i del mosaic de conreus herbacis, d'olivers, garrofers i ametllers.

Acció 10.2.1.

Valorar i promocionar el paisatge de la vinya.

La presència d'una gran extensió de vinya té molta rellevància en el desenvolupament de la zona i en la percepció del paisatge i forma el patró agrícola singular del monoconreu de vinya de la plana penedesenca. Les poblacions de la Plana del Penedès defensen el valor productiu i estratègic que té la unitat en relació amb la posició geogràfica que ocupa enmig de la Regió Metropolitana de Barcelona i el Camp de Tarragona. Pels seus valors productius, històrics i estètics, caldria valorar i promocionar el paisatge de la vinya com a element de qualitat paisatgística així com també com a recurs turístic. No es pot perdre de vista que l'aplicació de noves tècniques industrials provoca l'ampliació de la grandària de les parcel·les, la plantació en línia per la recollida mecànica, i en definitiva el paisatge es transforma en extensions anodines on desapareixen les antares d'oliveres, i molts marges de pedra seca.

A més de la funcionalitat productiva, tenen un valor estètic i patrimonial o cultural, i doten d'una forta personalitat i identitat a molts racons de la unitat. Aquest monoconreu ha de ser objecte d'una atenció especial mitjançant

el manteniment i la millora dels seus elements estructurals. En general cal seguir les accions dels l'objectius de qualitat paisatgística 4 i 5 del capítol 6, relacionats amb la vinya i els espais agroforestals respectivament. Especialment és necessari:

- Definir alguns criteris mínims per a la conservació d'aquest patró i incloure'ls en el planejament urbanístic dels municipis corresponents.
- Promoure l'elaboració, per part dels municipis que formen part d'aquest patró agrícola, de plans especials urbanístics que ordenin el paisatge. D'entre els objectius d'aquests plans especials cal considerar: la protecció de les traces i els mosaics agraris tradicionals com a elements a preservar; tenir cura dels límits de fronts urbans i de les franges d'espai lliure entre nuclis urbanitzats o de les vies d'entrada; la recuperació dels espais agrícoles abandonats; i la posada en valor com a espais per al lleure i l'educació.
- Garantir el manteniment de l'activitat agrícola en aquestes estructures agrícoles interessants des d'un punt de vista productiu, històric i estètic.
- Donar suport a associacions que promouen la preservació del paisatge i la producció arrelada al territori.
- Minimitzar els moviments de terra que poden malmetre la forma i l'aspecte de la modelació agrícola preexistent, tot integrant en l'espai agrari els murs de pedra seca, les barraques de vinya i altres elements de valor patrimonial. Igualment, caldria evitar la implementació de nou sòl industrial, logístic o comercial que modifiqui substancialment la idiosincràsia d'aquest paisatge.
- Evitar la implantació de noves construccions o infraestructures que interfereixin en els amplis horitzons visuals del monoconreu de vinya.
- Elaborar un inventari dels camps en desús i recuperar-ne l'ús per evitar-ne l'abandonament a través de la promoció d'un banc de terres

per tal d'arribar a acords entre propietaris i pagesos que estiguin disposats a cultivar-les.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.2.2.

Dinamitzar l'enoturisme a través dels valors del paisatge vitivinícola.

En els últims anys la Plana del Penedès s'ha convertit en una de les principals destinacions de l'estat espanyol en enoturisme, coincidint amb un moment àlgid de la revaloració del vi i del cava, i genera un important impacte econòmic. Els processos d'elaboració de vi -i també del cava-, així com el propi paisatge de la vinya, són el fil conductor per comunicar una determinada percepció del territori als visitants i, de retruc, per vendre els productes. Ara bé, l'enoturisme, depèn de com s'enfoqui, també comporta el risc d'impulsar un model de monocultiu de vinya que empobreix la qualitat agronòmica del sòl i resta opcions a la diversitat.

Són nombroses les iniciatives públiques i privades d'allotjaments, restaurants, activitats o itineraris vinculats amb la vinya. Cal seguir potenciant l'enoturisme en la línia d'associar el producte (variatiu, ecològic, saludable i de proximitat) als valors del paisatge que el produeix.

Cal també impulsar i reforçar les rutes turístiques per donar a conèixer la cultura del vi i el cava, el patrimoni històric i arquitectònic del paisatge de la vinya i fomentar la comercialització d'aquests productes. Una via són els itineraris vinculats a l'enoturisme i la viticultura, que a més faciliten l'observació i coneixement dels paisatges de la vinya. Es tracta dels itineraris de:

- Camins del vi i del cava de Montserrat
- Sumoll
- Macabeu
- Parellada
- Samsó
- Subirat Parent

- Monestrell
- Ull de Llebre

Mapes de la unitat

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.2.3.

Conservar i promoure una agricultura que recuperi conreus característics i diversos de la Plana del Penedès.

El mosaic de conreus de vinya, d'herbacis, d'oliveres, garrofers i ametllers, característic de la Plana del Penedès abans de l'expansió de la vinya, amb alt interès històric, estètic i simbòlic, ha quedat restringit a uns pocs espais, sobretot del sud de la unitat. Principalment corresponen als patrons agrícoles singulars dels fondos agrícoles d'Albinyana i el mosaic agrícola del pla de Mar (veure acció 10.2.4), al sud, i el mosaic agrícola de Subirats i Avinyonet del Penedès, al nord. Per tal de recuperar en la mesura del possible aquest mosaic, cal:

- Conservar els patrons agrícoles on es combina vinya amb altres conreus del secà mediterrani (ametller, olivera i garrofer).
- Impulsar la recuperació d'aquests conreus tradicionals a través de la plantació de nous conreus d'ametller, olivera, préssec i cereals, preferentment en conreu ecològic i respectant l'estructura agrícola preexistent així com el patrimoni de pedra seca, per tal d'anar generant un mosaic divers de conreus que enriqueixi el conjunt del paisatge de la Plana del Penedès.
- Es pot prendre com a referència la recent experiència del Parc rural del Montserrat (vegeu les unitats de Pla de Montserrat, Montserrat i Valls de l'Anoia), el Pla agrari de la Conca d'Òdena (PACO), impulsat pel col·lectiu Eixarcolant, o la proposta sorgida al Penedès amb la creació de la Regió Agroalimentària del Penedès (RAP), més propera a la idea de les regions agràries prop de les metròpolis. Davant de la

crisis climàtica, iniciatives com aquestes poden capgirar l'economia i transformar el paisatge en benefici dels cultius.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.2.4.

Promoure la simbiosi agroramadera per incrementar el valor productiu del territori.

Cal promoure accions per tal de fomentar una aprofitament recíproc entre el món vitivinícola i el món ramader, tal i com es feia en dècades passades, però en un context on la ràpida extensió de la vinya i la decadència del món pastoril ha accentuat la pèrdua d'aquesta simbiosi agroramadera. Un cop finalitzada la verema, es deixava entrar el ramat oví o cabrum a les parcel·les de vinya per tal que el bestiar aprofités el recurs tròfic amb la ingesta dels pàmols i l'aportació de nutrients per la defecació del mateix. El sistema és beneficiós pel pagès, però també resulta beneficiós pel propi pastor per l'estalvi econòmic vinculat a l'alimentació artificial del bestiar.

Acció 10.2.5.

Mantenir actiu i productiu el patró agrícola singular del pla de Mar.

Per la seva situació territorial, el mosaic agrícola del pla de Mar, amb conreus en mosaic de cereal, ametllers, garrofers, olivera i vinya, al municipi de El Vendrell, està molt pressionat per infraestructures i creixements urbanístics. Es tracta d'un paisatge que conté valors estètics, històrics i simbòlics, alhora que productius, i que cal preservar per tal d'evitar-ne la seva degradació i potenciar-los.

Perquè el pla de Mar pugui mantenir el caràcter productiu rural, restant al marge de noves edificacions i instal·lacions, i funcionant com a espai d'ús social obert, i així evitar la seva desaparició, cal vetllar per mantenir-lo actiu i productiu, i

que el Pla territorial parcial del Penedès li atorgui algun règim de protecció.

Més específicament, cal actuar en diferents direccions:

- Qualsevol actuació ha d'integrar-se seguint les pautes pròpies del paisatge agrari preexistent, i han de garantir la seva qualitat paisatgística.
- Afavorir la recuperació de mosaics agroforestals abandonats, especialment els que es trobin situats en zones properes al barri de Sant Salvador i, en general, als espais urbanitzats.
- Potenciar la diversificació de l'agricultura, el cultiu de productes locals i la producció ecològica per poder oferir productes de proximitat amb circuits comercials curts.
- Promoure l'elaboració per part del municipi de El Vendrell d'un pla especial urbanístic del pla de Mar. Els objectius d'aquest pla especial haurien de ser:
 - La protecció de les traces i els mosaics agraris tradicionals com a elements de requalificació rural i urbana.
 - Tenir cura dels límits de fronts urbans i de les franges d'espai lliure entre nuclis urbanitzats o de les vies d'entrada.
 - La recuperació dels espais agrícoles abandonats que no acullen cap activitat.
 - Posada en valor com a espais per al lleure i l'educació.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.2.6.

Aplicar codis de bones pràctiques vitivinícoles.

A la Plana del Penedès hi ha un ampli moviment social que defensa el valor del paisatge vitivinícola i vetlla per la seva preservació i potenciació a partir de nombroses iniciatives. Entre aquestes destaca l'elaboració de la Carta del paisatge de l'Alt Penedès, la primera iniciativa d'aquest tipus a Catalunya. La Carta es va apro-

var el 2004 i va ser la plasmació d'un procés de concertació entre agents públics i privats. Entre els objectius aconseguits, mereix esment la publicació del manual de *Fitxes de bones pràctiques: paisatge vitivinícola del Penedès*, elaborat per la llavors Direcció General d'Arquitectura i Paisatge de la Generalitat de Catalunya i l'associació Al Penedès, Vinyes!, integrada per un nombre significatiu d'empreses del sector vitivinícola de l'Alt Penedès. Aquest manual reuneix consells tècnics i divulgatius a favor d'una viticultura de qualitat, per evitar l'erosió dels sòls, mantenir el paisatge agroforestal, afavorir una producció ecològica, etc.

Amb aquesta acció es proposa reforçar, i ampliar a tots els conreus de vinya de la DO Penedès i DO Cava presents a la Plana del Penedès, l'aplicació d'aquestes bones pràctiques i, si és necessari, promoure'n la seva actualització i establir un protocol de seguiment del seu compliment.

Mapes de la unitat

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.2.7.

Elaborar una ordenança de moviment de terres.

Vinculada als valors referits a l'acció 10.2.1 que caldria preservar i gestionar, seria necessari estendre a tota la Plana del Penedès l'elaboració, entre tots els agents implicats, d'un reglament per regular els moviments de terres que tinguin en compte aquests valors i el caràcter del paisatge. Aquest reglament hauria de plasmar en un mapa una zonificació de diferents peces agrícoles segons les seves característiques i valor paisatgístic, i determinar per a cadascuna d'elles una regulació específica. *L'ordenança tipus dels moviments de terres en sòl no urbanitzable per a la millora de finques agrícoles a l'Alt Penedès*, elaborada en el marc de la Carta del paisatge de l'Alt Penedès l'any 2011, pot ser un bon punt de partida.

Aquesta ordenança hauria de posar especial èmfasi a les superfícies de vegetació natural de

les vores dels conreus, minimitzant-ne l'afectació, així com evitar la creació de grans talussos molt visibles i sovint inestables, tant per motius estètics com ambientals.

Acció 10.2.8.

Incentivar la progressiva eliminació d'edificacions agràries en desús i la integració paisatgística de les existents.

El conjunt de cellers i masies aporten un valor històric al paisatge vitivinícola, especialment abundants al centre i nord de la Plana del Penedès. Ara bé, no tots els cellers ni totes les infraestructures agràries tenen un correcta integració en el paisatge, especialment perquè durant dècades, l'arquitectura agrària ha estat molt reservada a l'estricament funcional, amb poques concessions a l'estètica dels edificis.

Per al correcte manteniment del paisatge agrícola de la Plana del Penedès cal, per una banda, incentivar l'eliminació, reaprofitament o restauració dels equipaments i edificacions agràries en desús, i per l'altra, la integració paisatgística de les que estiguin en funcionament. Caldria prioritzar aquelles edificacions que es trobin en més mal estat i/o en indrets amb una elevada exposició visual.

Mapes de la unitat

Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Acció 10.2.9.

Regular la implantació de noves construccions aïllades.

Complementant l'acció 10.2.1, per preservar els valors del paisatge vitivinícola caldria definir uns paràmetres per a la implantació de noves construccions aïllades en sòl no urbanitzable, i també en la reconstrucció i rehabilitació de les preexistents amb valor o en desús, amb la finalitat d'assegurar un nivell de coherència adequat amb els elements estructuradors del lloc.

Per salvaguardar els valors dels patrons agrícoles i agroforestals, caldria definir uns paràmetres per a la implantació de noves construccions aïllades, amb la finalitat d'assegurar un nivell de coherència adequat amb l'estructura de monocultiu de vinya i petits cursos fluvials que configuren aquest paisatge posant èmfasi en l'encaix amb els patrons d'assentament, les fites visuals, cims i fons escènics emblemàtics. Aquests paràmetres de coherència paisatgística haurien de garantir que l'establiment d'edificacions aïllades no suposi un contrast cromàtic ni volumètric amb el paisatge circumdant i caldria incloure'ls en els respectius planejaments urbanístics municipals.

En la mateixa línia, és necessari salvaguardar els espais naturals amb valors ambientals, faunístics i ecològics de noves construccions aïllades, especialment si es tracta de projectes que constituïrien un gran consum de sòl.

Aquesta mesura té la finalitat d'assegurar un nivell de coherència adequat amb els patrons agrícoles singulars de la Plana del Penedès esmentats en aquest objectiu de qualitat paisatgística, el patró d'assentament dels nuclis rurals formant carrers, les fites visuals, cims i fons escènics.

En el context del Decret llei 24/2021, de 26 d'octubre, d'acceleració del desplegament de les energies renovables distribuïdes i participades, apareixen propostes al Penedès per a la instal·lació de centrals fotovoltaïques. En general, caldria seguir les accions establertes en l'objectiu de qualitat paisatgística 3, que té una mesura relacionada amb les àrees especialitzades d'ús energètic.

Acció 10.2.10.

Protegir i potenciar les fileres d'oliverars com a ús característic als vorals de camins rurals.

En molts camins de caràcter rural i sovint asfaltats o cimentats que uneixen petits nuclis de població o masies es troben fileres d'oliverars que doten de valor estètic l'entorn. No obstant

això, no se'n treu molta productivitat d'aquestes oliveres. És un fenomen força freqüent característic dels vorals de camins que limiten amb parcel·lari vitivinícola. En aquest sentit destaca la filera d'oliveres existent a la BP-2121, al nord de Sant Martí Sarroca i les dues de la BP-2126 a Santa Maria de Bellver.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.2.11.

Incentivar la gestió forestal de les petites pinedes de pi blanc i reduïdes d'alzinar litoral amb l'objectiu de mantenir el mosaic i disminuir el risc d'incendi forestal.

El paisatge de la Plana del Penedès està cobert majoritàriament pels espais conreats, i només en les petites elevacions, partions de finques, a les ribes de rius i rieres, i altres espais marginals és possible trobar pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*), així com brolles i herbassars, i alzinar mediterrani.

Caldria establir programes de gestió forestal que vagin encaminats a la recuperació del bosc d'alzinar mediterrani, per una banda, i la gestió de les pinedes de pi blanc per reduir la càrrega, amb l'objectiu de mantenir el mosaic, reduir el risc d'incendi i fer-ne un aprofitament. En aquest sentit, caldria protegir el sotabosc de les actuals pinedes secundàries de pi blanc per tal de recuperar l'alzinar mediterrani propi de la zona.

Acció 10.2.12.

Integrar les activitats extractives mitjançant processos de restauració paisatgística i dotació de noves funcionalitats i usos.

Les activitats extractives de la Plana del Penedès són escasses però amb un impacte considerable en el paisatge. En particular, la macropedrerera situada a les rodalies de Clariana implica una distorsió difícil de restaurar. La seva dimensió i futura ampliació causa la pèrdua ir-

reparable d'espais, alguns amb elevat valor històric com poden ser els marges de pedra seca, però també de valor ecològic i ambiental contaminant la zona.

Per altra banda, des de l'aprovació de la Llei 12/1981 és obligatòria la restauració de l'àrea afectada per les activitats extractives una vegada acabada la concessió, si bé encara queden pedreres sense restaurar anteriors a la normativa. Per tal de recuperar i millorar la qualitat paisatgística dels paisatges afectats per activitats extractives, prioritzar la restauració de les activitats extractives abandonades amb anterioritat a l'entrada en vigor de la normativa i que tenen un grau de restauració baix, segons l'inventari efectuat pel Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural. Aquestes activitats es troben als municipis del Pla del Penedès, Banyeres del Penedès, Albinyana, la Bisbal del Penedès, la Granada, Castellet i la Gornal i l'Arboç.

En general, cal seguir les accions de la 5.21 a la 5.24 de l'objectiu de qualitat paisatgística 5, incloses en el capítol 6, relacionat amb els espais forestals i agroforestals, i especialment cal:

- Promoure la mimetització i la restitució dels valors paisatgístics als llocs on s'han perdut.
- Actualitzar els plans de restauració de les pedreres emfatitzant la millora en el paisatge.
- A mesura que vagin finalitzant les concessions, també es poden endegar projectes de recuperació paisatgística que vagin més enllà de la restitució i permetin innovar en models de rehabilitació ambiental, social, cultural i pedagògica.
- Avaluar la idea d'introduir les creixents centrals solars que s'estan implantant en el context del Decret llei 24/2021, de 26 d'octubre, d'acceleració del desplegament de les energies renovables distribuïdes i participades, en determinats espais buits generats per les pedreres.

Mapes de la unitat

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

OQP 10.3

Un valuós patró d'assentament amb un ric patrimoni històric i rural, eminentment vinculat a la vinya, ben conservat, viu i promocionat socialment.

El patró paisatgístic de monoconreu de vinya és indissociable del patró d'assentament existent, basat sobretot en les masies i masos dispersos i els nuclis rurals formant carrers de cases. A aquest fet, s'hi suma un ric patrimoni històric i rural, format per barraques de vinya, caves, cellers, camins rurals, murs de pedra seca i molins hidràulics, entre altres elements. Les edificacions d'interès que representen els murs i les barraques de pedra seca, associats amb el conreu de la vinya, tenen valor estètic, històric i simbòlic, i es concentren sobretot al sud de la unitat, entre el Vendrell i les Masuques. El poblament rural format per carrers de cases té el seu origen al segle XIX, i es caracteritza per alineacions d'habitatges unifamiliars de planta baixa i pis que s'ubiquen enmig de les vinyes i es recolzen en un camí. Les masies i masos dispersos pel territori són construccions amb un elevat valor històric tant per l'arquitectura vernacular com per ser una evidència dels patrons de poblament rural i que, en alguns casos, es van convertir en cellers.

A banda, s'han construït cellers de forma aïllada dels masos, i sovint destaquen, més enllà del

valor productiu, pel seu valor històric, simbòlic i identitari, especialment els d'estil modernista, com la destil·leria de l'empresa Mascaró ubicada a Vilafranca del Penedès. Aquest paisatge vitivinícola també destaca per la presència d'un elevat nombre d'esglésioles i capelles, castells, i altres elements patrimonials dispersos que, tot i tenir una identificació bàsicament local, representen un tret singular i distintiu d'aquest paisatge. Tot aquest patrimoni històric caldria conservar-lo viu i promocionar-lo socialment i també turísticament.

Acció 10.3.1.

Mantenir el patró d'assentament dels petits nuclis de caràcter rural formats per agrupacions de cases formant carrers enmig de vinyes.

A la Plana del Penedès hi ha un conjunt de petits nuclis formats per agrupacions de cases formant carrers, i que contenen un valor històric, estètic i simbòlic.

Pel seu valor històric, simbòlic i identitari cal preservar el patró de nucli rural formant carrers mitjançant:

- Determinar en el planejament urbanístic una clau específica que reconegui el patró dels petits nuclis formats per agrupacions de cases formant carrers que permeti preservar les constants d'implantació, construcció i composició i en fixi uns paràmetres específics, posant especial èmfasi en les alçades, les cobertes, els colors de les façanes, els tancaments, el tractament de l'espai públic, la compacitat, i el perfil, i els accessos, tot evitant la construcció d'elements que distorsionin negativament la silueta o la imatge perimetral d'aquests nuclis.

- Impulsar la redacció de plans especials per aquests nuclis amb la finalitat d'integrar les activitats susceptibles d'afectar la imatge d'aquests teixits urbans.
- Realitzar un inventari de les diverses tipologies edificatòries en cadascun dels nuclis, així com dels paisatges dels entorns immediats de cadascun d'ells.
- En general, qualsevol intervenció haurà de preservar i potenciar els valors paisatgístics i la imatge del conjunt del nucli, tractar els límits del conjunt edificatori, valorar els recorreguts d'aproximació, i adaptar-se a les tipologies pròpies del patró d'assentament.

Els nuclis rurals formant carrers de cases situats enmig de vinya que s'han identificat són:

- Bellavista (Puigdàlber)
- Bonavista (el Pla del Penedès)
- Ca l'Avi (Subirats)
- Cal Casanoves (el Pla del Penedès)
- Cal Claramunt (Santa Margarida i els Monjos)
- Cal Fontanals (Avinyonet del Penedès)
- Can Batista (Subirats)
- Can Cruset de la Carrera (Sant Martí Sarroca)
- Can Maçana (Subirats)
- Can Pau Xic (Subirats)
- Can Rossell (Subirats)
- Can Torres (Olèrdola)
- Carrer de Can Rovira (Subirats)
- Collblanc (Avinyonet del Penedès)
- Cornudella (Sant Jaume dels Domenys)
- el Carrer Nou (Subirats)
- el Corral del Mestre (Subirats)
- el Cusconar (Torrelles de Foix)
- el Mas de la Pansa (Castellví de la Marca)
- el Pago (Subirats)
- el Papiolet (Sant Jaume dels Domenys)
- la Carronya (Sant Jaume dels Domenys)
- la Garrofa (Avinyonet del Penedès)
- la Torregassa (Sant Jaume dels Domenys)
- l'Abaixador (Pacs del Penedès)
- l'Alzinar (Font-rubi)

- les Cases Noves (Cal Campmany) (Font-rubi)
- les Cases Noves de Cal Marquès (Castellví de la Marca)
- les Cases Noves de la Riera-Ribafort (Castellví de la Marca)
- les Casetes d'en Raspall (Font-rubi)
- l'Hostal (Sant Jaume dels Domenys)
- Mas Comtal (Avinyonet del Penedès)
- Santa Maria de Bellver (Font-rubi)
- Sardinyola (Santa Margarida i els Monjos)

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.3.2.

Promoure la restauració de grans masos i cases de pagès amb major valor arquitectònic i històric i elaborar plans especials de catàleg de masies dels municipis que no en tenen.

A la Plana del Penedès és habitual l'existència de grans masos dels que en formen part els seus cellers i les seves dependències annexes, així com petites esglésioles o capelles. Entre aquests grans masos destaquen la masia-castell de la Bleda, la masia de Penyafer, la casa del Castlà o cal Raspall dels Horts, d'estil modernista. Tot i que majoritàriament estan vinculades a l'agricultura, sobretot al conreu de la vinya, algunes masies s'han reconvertit en allotjament turístic o primeres residències sense vincle amb l'agricultura.

Amb l'objectiu de posar en valor aquest patrimoni rural i evitar que desaparegui, cal treballar en dues direccions:

- Promoure la restauració de masies i cases de pagès amb major valor arquitectònic i històric i fomentar la seva vinculació amb l'activitat agrària ja que és aquesta la que manté el paisatge.
- Donar suport tècnic als ajuntaments d'Albinyana, Bellvei, el Pla del Penedès, El Vendrell, la Bisbal del Penedès, les Cabanyes, Llorenç del Penedès, Mediona, Pacs del Penedès, Puig-

dàlber, Sant Jaume dels Domenys, Sant Martí Sarroca, Sant Quintí de Mediona, Sant Sadurní d'Anoia, Santa Margarida i els Monjos, Santa Oliva, Torrelavit i Vilafranca del Penedès, perquè puguin identificar les edificacions que compleixen certs requisits que fan necessària la seva preservació a través d'un catàleg de masies (per raons arquitectòniques, històriques, paisatgístiques i socials). Disposar del catàleg facilita la gestió del sòl no urbanitzable, ja que regula els usos permesos i identifiquen les masies susceptibles de ser rehabilitades i reconstruïdes; i també en reforça l'activitat econòmica. Cal destacar que a la unitat, els ajuntaments de Font-rubí, Vilobí del Penedès, Santa Fe del Penedès, la Granada, l'Arboç i Banyeres del Penedès ja disposen d'aquest catàleg.

- També resultaria d'interès per a l'assoliment d'aquest objectiu, la realització de plans especials d'aquests catàlegs de masies i cases rurals, com ja ha fet el municipi de Font-rubí i la Granada, aprovant el 2014 i el 2013 respectivament, un pla especial urbanístic del catàleg de masies i cases rurals. Aquests plans especials caldria que no només es centressin en l'element construït sinó també en la delimitació i el tractament dels entorns o escenaris dins dels quals aquests elements esdevenen comprensibles. En tots els casos cal vetllar perquè el paisatge estigui incorporat en les seves disposicions, seguint les pautes de la *Guia per a la redacció del Pla especial del Catàleg de masies, cases rurals i altres construccions en sòl no urbanitzable* de la Diputació de Barcelona.

Acció 10.3.3.

Vetllar pel manteniment del patrimoni arquitectònic històric vinculat als cellers en cas d'ampliacions o restauracions.

A la Plana del Penedès hi ha una elevada concentració de cellers de vins i caves. La indústria i el sector agrícola que se'n deriva tenen una gran empremta en el paisatge, i doten el paisatge d'identitat. Alguns d'ells destaquen perquè

estan associats a una antiga masia o a alguna altra construcció catalogada a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya.

Durant dècades, l'arquitectura dels cellers de vins i caves ha estat molt reservada a l'estrictament funcional, amb poques concessions a l'estètica dels edificis. En els darrers anys, però, s'observa un canvi de tendència i alguns cellers han apostat per l'arquitectura de qualitat a l'hora de construir cellers nous. Cal vetllar per un manteniment d'aquest patrimoni històric vinculat als cellers i caves, i molt especialment en el cas d'ampliacions o restauracions de les edificacions, amb volums adequats i que no desfigurin les composicions tradicionals. Caldria considerar les característiques arquitectòniques, les formes, els colors, els elements singulars, etc., tenint en compte a més la seva inserció en el paisatge circumdant.

Per altra banda, alguns d'aquests masos i caves destaquen per la presència de jardins patrimonials, com és el cas del jardí de Caves Rovellats a Sant Martí Sarroca. El municipi de Sant Martí Sarroca l'hauria de reconèixer i protegir-lo com a bé cultural d'interès local per la seva condició d'elements que generen identitat i aporten un valor cultural als pobles i ciutats. Cal elaborar un inventari exhaustiu de jardins d'interès patrimonial a la Plana del Penedès, prenent com a punt de partida els jardins identificats en aquest punt. Aquest inventari també ha de ser útil per mantenir aquests jardins en el cas de possibles ampliacions dels masos i caves.

Mapes de la unitat

Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.3.4.

Conservar, valorar i protegir les construccions de pedra seca pel seu valor històric, simbòlic i estètic.

La Plana del Penedès conté un ric conjunt patrimonial constituït pels murs de pedra seca i per

barraques, especialment a l'entorn de la riera de la Bisbal, al sud del nucli del Vendrell, entre el Vendrell i la riera de Marmellar, a l'entorn de la muntanya de Sant Pau (entre Pacs i Vilafranca), i al nord de Sant Pau d'Ordal. El portal col·laboratiu Wikipedra comptabilitza un total de 1284 construccions de pedra seca al conjunt de la Plana del Penedès el mes de juny de 2023, la majoria de les quals són barraques.

Ara bé, més enllà de les barraques, hi ha presència de pedra seca de diferent tipologia (murs, entre d'altres) en tota l'extensió de la unitat. La pedra seca esdevé un símbol identitari d'aquest paisatge agroforestal i constitueix un ric patrimoni rural, històric i arquitectònic.

Cal afavorir la protecció, el manteniment i la restauració de tot aquest patrimoni, i garantir-ne una destinació compatible amb un paisatge de qualitat (activitat primària, gestió del territori, educació en el paisatge i turisme responsable). Els ajuntaments haurien de:

- Inventariar, per part dels ajuntament implicats, el patrimoni més rellevant.
- Posteriorment a l'inventari, caldria establir les mesures adequades per a la correcta protecció d'aquests elements o conjunts patrimonials, així com difondre el coneixement dels valors històrics, culturals i estètics del paisatge agrari associats a aquesta arquitectura rural de pedra seca.
- Incloure aquest patrimoni en els catàlegs de patrimoni vinculats als Plans d'Ordenació Urbanística Municipal o la declaració com a béns culturals d'interès local. Poden ser dues vies per preservar els elements més significatius d'aquest patrimoni.
- Igualment, caldria procurar el manteniment dels marges de pedra seca en les actuacions agràries, urbanístiques i de millora de les comunicacions.

Mapes de la unitat

Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.3.5.

Mantenir i promocionar les fortificacions defensives com a patrimoni cultural específic de la Plana del Penedès.

La Plana del Penedès és una àrea amb presència de castells i fortificacions defensives, especialment de procedència medieval i amb elevat valor històric.

Pel seu valor simbòlic i històric, i com a eina de promoció turística amb valor productiu, tot aquest conjunt patrimonial caldria:

- Mantenir-lo i valorar-lo, tant pel que fa a les edificacions en sí com els respectius entorns immediats on s'integren.
- Impulsar l'elaboració d'un pla de valoració del patrimoni cultural seria una bona eina per aconseguir els objectius d'aquesta acció.
- Evitar les construccions, infraestructures i, en general, barreres visuals que impedeixin o dificultin considerablement la percepció de les vistes més interessants d'aquest patrimoni, per causa de la seva dimensió, forma o color.
- Impulsar iniciatives que promoguin les vinculacions d'aquests elements del paisatge històric de la Plana del Penedès amb els itineraris paisatgístics motoritzats i no motoritzats recollits en l'acció 10.6.1, com a suplements pedagògics de la xarxa de recorreguts, i promoure, si és necessari, la rehabilitació d'aquests elements.

Alguns exemples són:

- la torre de la Torreta
- el castell de les Pujades
- el castell de Sant Martí Sarroca
- el castell de la Granada
- la torre de les Gunyoles
- la casa senyorial castell de Penyafort
- el castell de Sant Vicenç de Calders
- el castell de Banyeres.

Mapes de la unitat

Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.3.6.

Promoure mesures de restauració i conservació de l'entorn de les principals construccions religioses.

Associat al patró d'assentament dispers en petits nuclis de població inserits en el paisatge vitivinícol, hi ha un elevat nombre d'esglésies, ermites i capelles. Cal promoure'n la seva restauració així com la millora i manteniment de l'entorn on estan integrades.

Les principals construccions religioses són:

- l'ermita de la Mare de Déu de Penyafel
- el monestir de Sant Sebastià dels Gorgs
- l'església de Sant Valentí de les Cabanyes
- l'església de Sant Jaume de Moja
- Sant Vicenç de Morrocurt
- Santa Maria de Sanabra
- l'església i el convent de Sant Francesc
- l'església de Sant Pelegrí
- la basílica i el campanar de Santa Maria

Mapes de la unitat

Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Acció 10.3.7.

Consolidar el projecte camí ramader de marina i el projecte de la carrerada de Santa Coloma i convertir les vies transhumants en un recurs paisatgístic de desenvolupament regional i local.

La transhumància i els camins ramaders constitueixen un patrimoni cultural, històric, arquitectònic, paisatgístic i ecològic que és imprescindible potenciar i preservar. Els projectes del camí ramader de marina i de la carrerada de Santa Coloma en diversos estats d'implementació, impulsen la recuperació d'aquests camins tant per potenciar l'activitat ramadera com per dinamitzar turísticament els itineraris donant usos als camins per fer rutes a peu o en BTT.

Caldria consolidar aquests projectes en els que conflueixen moltes de les línies d'actuació que

afavoreixen la creació de llocs de treball vinculats al territori com són la cultura popular, el turisme de proximitat, el comerç local, l'artesania i els productes alimentaris de qualitat. Sempre respectant i promovent l'activitat ramadera.

Més enllà del camí ramader de la Marina i de la carrerada de Santa Coloma, en general, la xarxa de camins ramaders que trobem a la unitat es troben en un estat altament fràgil per la desconexió col·lectiva dels seus traçats influenciats pel creixement de sòl urbà, de les infraestructures viàries així com també pel creixement de les terres de conreu vitivinícol. Molts d'aquests camins ramaders també han resultat seccionats pel traçat de noves infraestructures modernes com l'AP-7, línies ferroviàries de caràcter regional o el TAV la qual cosa els ha desconnectat. Cal una acció de classificació oficial dels camins ramaders fet per cada municipi d'acord amb la llei 3/1995, de 23 de març, de vies pecuàries i buscar connexions alternatives d'aquelles vies que han resultat seccionades per diferents motius per tal de poder donar un nou ús ramader. La classificació dels camins ramaders ha d'anar acompanyada de la implementació de senyalització de trànsit corresponent per la seguretat de la mobilitat ramadera.

Mapes de la unitat

Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.3.8.

Conservar i promoure el camí de Sant Jaume i la Via Augusta, i vincular-los amb el turisme rural i el desenvolupament local de la zona.

La Plana del Penedès és creuada per dos vies de gran valors històric i simbòlic: el camí de Sant Jaume, i Via Augusta. El de Sant Jaume afavoreix el desenvolupament local de la zona i també esdevé una ruta cultural per visitar i interpretar el patrimoni i els paisatges culturals. Per la seva banda, el traçat de la Via Augusta al Penedès seguia la ruta d'un antic camí ibèric que, al segle II aC, les tropes romanes van habilitar

com a calçada. Avui creua un paisatge eminentment agrícola, sobretot de cultiu de vinya, però també transcorre propera a diversos castells, torres, cases i masos fortificats, en bona part vinculats al caràcter estratègic que comportava el pas de la via.

Cal conservar i promoure ambdós senders i vincular-los amb el turisme rural i el desenvolupament local de la zona. En el cas de la Via Augusta, pot esdevenir un camí per la descoberta cultural de la petja romana al territori.

Mapes de la unitat

Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 10.3 Valors socials i productius

OQP 10.4

Un paisatge urbà compacte en un context vitivinícol, sense dispersió d'urbanitzacions, polígons industrials, i edificacions aïllades, amb unes façanes endreçades i amb uns accessos de qualitat.

Especialment a l'eix de comunicacions principal que travessa la plana de nord a sud, hi apareixen paisatges urbans no sempre ben endreçats ni harmònics, i amb uns accessos urbans mancats de criteris d'integració paisatgística. Igualment, la presència de molts polígons o comerç aparador a la vora de vies de comunicació provoca desencaixos en el paisatge alhora que en dificulta la comprensió global dels seus valors. També s'observa la proliferació d'urbanitzacions no sempre ben integrades. És per això que cal fomentar la compacitat dels nuclis urbans enfront la dispersió de les urbanitzacions, una contenció en el sòl industrial i de serveis així com una millora en la integració dels existents, de les edificacions aïllades i dels espais comercials. Igualment, cal tractar adequadament els espais intersticials entre nuclis urbans i conreus, tot mantenint una franja de separació ampla no ocupada per edificacions que permeti una transició gradual, tractar paisatgísticament els accessos als nuclis urbans, i establir criteris per al tractament adequat de les façanes urbanes.

Acció 10.4.1.

Respectar les estructures urbanes i els perfils característics dels nuclis urbans, i potenciar la qualitat del paisatge urbà.

Els nuclis urbans més o menys compactes que configuren el paisatge de la Plana del Penedès mostren estructures urbanes i perfils característics que contenen diversos valors paisatgístics. Cal:

- Prioritzar la compleció del sòl urbà consolidat i no consolidat per sobre de la classificació de nou sòl urbanitzable, evitant l'aparició de nous teixits discontinus i dispersos que fragmentin el paisatge.
- Considerar els elements paisatgístics de l'espai obert per a la integració de noves extensions urbanes i d'infraestructures. Així, la topografia, els espais naturals circumdants, les traces rurals i agrícoles, els fragments de vegetació natural, els patrons agrícoles singulars (monoconreu de vinya, mosaic agrícola de Subirats i Avinyonet del Penedès, fondos agrícoles d'Albinyana i el mosaic agrícola del pla de Mar), la xarxes de camins o els elements patrimonials, han de jugar un paper determinant per facilitar la integració de les noves extensions urbanes en el paisatge. Aquests criteris caldria incloure'ls als planejaments urbanístics municipals.
- Evitar, en la mesura del possible, l'ocupació dels patrons agrícoles singulars amb noves extensions urbanes.
- El desenvolupament urbà, tant de rehabilitació com de nova implantació, ha de respectar aquests trets característics i impedir a través del planejament urbanístic l'aparició d'elements volumètrics que els desfigurin. Caldria desenvolupar uns paràmetres per al tractament de les estructures urbanes i perfils atenent a les característiques de cada nucli urbà, amb la finalitat d'assegurar un nivell de coherència adequat de cada nucli amb el conjunt del paisatge en el que s'integren.

- Evitar les extensions urbanes (també considerant els sòls ja classificats però no desenvolupats) que modifiquin figures, perfils i escenaris urbans tradicionals, particularment en els casos en que puguin contribuir a l'aparició de fenòmens de conurbació o de carretera aparcador.
- Les diverses peces de sòl urbanitzable, o d'urbà inacabat, que s'estén pels voltants de diversos nuclis urbans, especialment en el cas del Vendrell, cal que tinguin en consideració el desenvolupament de creixements compactes que segueixin la trama urbana preexistent i que s'integrin estèticament en l'entorn.
- També caldria evitar els creixements continus que, seguint les carreteres, uneixin diferents nuclis, com ara el sectors compresos entre el Vendrell i Bellvei, o entre Llorenç del Penedès i Sant Jaume dels Domenys, així com vetllar per la correcta inserció paisatgística dels creixements de Vilafranca del Penedès, la Granada, els Monjos i Pacs.
- Incorporar progressivament arbrat als carrers, passeigs i viari urbà en general, adaptant a cada cas les espècies arbòries adequades a l'amplada, orientació, la tipologia de vorera i requeriments generals del carrer, i prioritizant l'ús d'espècies tradicionals de cada territori. No es pot oblidar que la presència de carrers amb arbrat històric dins dels nuclis urbans de la Plana del Penedès (Rambla del Vendrell; carrer del General Prim, avinguda Tarragona, rambla de Nostra Senyora i Avinguda Barcelona a Vilafranca del Penedès; i el carrer del Raval a Torrelles de Foix), dona un important valor estètic i esdevenen conjunts que cal preservar.
- Pel seu paper com a referent visual del paisatge de la Plana del Penedès, posar especial èmfasi en el manteniment de les característiques del nucli singular de Sant Vicenç de Calders, situat en vessant i amb un castell a la part més alta.

- En el cas del nucli de Vilafranca del Penedès, reconèixer com a bé cultural d'interès nacional el conjunt arquitectònic industrial vitivinícola del barri del Molí d'en Rovira, especialment al carrer del Comerç, i valorar la seva inclusió al POUM com a espai a rehabilitar preservant el seu caràcter.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.4.2.

Cuidar les vores i espais periurbans dels nuclis urbans, i adequar els seus accessos.

En les darreres dècades alguns dels creixements residencials dels nuclis de la Plana del Penedès es van iniciar però es van quedar a mig construir, generant espais urbanitzats on hi ha els carrers i l'enllumenat instal·lats però on no hi ha cap edificació i sovint les parcel·les resten abandonades.

De la mateixa manera, a l'accés dels nuclis de Vilafranca del Penedès, El Vendrell, Santa Margarida i els Monjos, la Granada, Sant Miquel d'Oliola, el Pla del Penedès, Subirats i Santa Oliva hi trobem algunes àrees d'aparcament espontànies i poc ordenades. En els accessos d'alguns nuclis també hi ha concentracions de cartells publicitaris. Aquests conjunt d'espais cal que es tinguin en consideració en el desenvolupament de creixements urbans, per una banda, o que s'integrin estèticament en l'entorn.

- Amb l'objectiu d'harmonitzar els espais inacabats annexos als nuclis i dotar-los de coherència, cal que els municipis abans citats avaluin cada sector i adoptin una estratègia específica. Aquesta estratègia en alguns casos pot implicar la desclassificació del sòl i la restitució paisatgística, i en altres la prioritització de l'ocupació de les parcel·les buides amb la finalitat d'evitar o posposar l'execució d'altres sòls classificats com a urbanitzables.

- D'altra banda, les administracions locals i altres organismes competents (Estat, Generalitat, Diputació) haurien de promoure l'eliminació gradual de la concentració de rètols publicitaris i dels suports obsolets, i establir criteris clars per als nous que s'instal·lin (evitar l'obstacularització visual de fites i fons escènics, evitar les seqüències de cartells contínues al marge d'infraestructures viàries o ferroviàries, prioritzar la presència d'un sol cartell gran a múltiples petits cartells, etc).
- En relació amb els aparcaments espontanis, cada municipi hauria d'avaluar les accions que cal emprendre en cada cas. La tipologia d'accions pot ser molt àmplia, des d'actuar per ordenar, reduir o dignificar les àrees d'aparcament dotant-les de funcionalitat, fer un canvi d'ús públic i convertir-les en zones d'esbarjo, parcs urbans, etc., o fins i tot restituint el paisatge preexistent tot recuperant el seu caràcter natural o agrícola.
- També caldria considerar el correcte tractament i adequació dels accessos als nuclis urbans, amb l'objectiu de facilitar la transició entre els espais oberts i els paisatges urbans i que reforcin el caràcter i la identitat d'aquests nuclis urbans.

Els creixements residencials inacabats que s'han identificat es troben en els carrers i avingudes següents:

- Carrer els Arquets (Sant Jaume dels Domenys)
- Carrer els Cirerers – La Pelegrina (Vilafranca del Penedès)
- L'avinguda de Catalunya i el carrer de Sant Sadurní d'Anoia (la Granada)
- L'avinguda de l'Alt Penedès (Puigdàlber)
- L'avinguda del Torrent Gran, el carrer del Sol i el carrer de Sabanell (Pla del Penedès)
- Carrer de les Escoles (Subirats)
- Passatge de Vil·la Maimona (Sant Pere Molanta)
- La Plana (Moja)
- Carrer de Pompeu Fabra (L'Arboç)
- Entorn del celler cooperatiu (Banyeres del Penedès)

- Carrer Antoni Gaudí (Torrelles de Foix)
- Entorn de l'Institut Alt Foix, carrer de l'Alzina i rambla dels Països Catalans (Sant Martí Sarroca)
- Carrer de la Vall d'en Bas, entorn de la Torre del Botafoc i entorn de l'Institut Baix Penedès (El Vendrell).

Els principals punts amb concentració de cartells publicitaris són:

- Diversos punts de l'Avinguda de l'Empordà, C-31, del carrer dels Teixidors, de l'N-340 entre el Vendrell i el Francàs i de l'encreuament de la carretera de Calafell amb l'avinguda del Torrent del Lluç (el Vendrell)
- Rotonda d'accés a la ciutat per l'Avinguda de Tarragona des de l'N-340, el carrer d'Igualada, a l'alçada de la riera de l'Adoberia i diversos punts de l'N-340, al polígon de Sant Pere Molanta, ja al municipi d'Olèrdola però molt a prop de Vilafranca (aquest darrer punt també va acompanyat del fenomen de carretera aparador) (Vilafranca del Penedès).
- Rotonda al polígon de l'Albornar (la Bisbal del Penedès)
- Carrer Igualada, al costat del camp de futbol (la Granada).

Mapes de la unitat

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 10.4.3.

Recuperar, potenciar i preservar els fronts fluvials dels nuclis creuats pel riu Foix, la riera de la Bisbal i els seus principals afluents.

Els fronts urbans fluvials (façanes, passeigs, parcs, travessies urbanes, etc.) són un destacat valor del paisatge urbà dels nuclis de Torrelles de Foix, Sant Martí Sarroca, Pacs del Penedès, la Múnia i Els Monjos, que han crescut a la riba del riu Foix o dels seus afluents, així com pels nuclis de la Bisbal del Penedès i el Vendrell, que s'han estructurat a partir de la riera de la Bisbal. És important recuperar, potenciar i preservar les panoràmiques obertes sobre els rius, torrents i rieres. Caldrà destacar el seu caràc-

ter i potenciar el seu valor paisatgístic, així com establir mesures per recuperar la coherència formal en aquells fronts fluvials que l'hagin perduda a causa de la volumetria dels edificis o de la baixa qualitat de l'arquitectura.

Acció 10.4.4.

Potenciar els paisatges agrícoles i agroforestals periurbans de Vilafranca del Penedès i el Vendrell.

Els espais agrícoles dels voltants de Vilafranca del Penedès i del Vendrell són estratègics i ajuden a generar identitat. Sense perdre de vista que, en general, la seva finalitat principal és econòmica, aquests espais han d'esdevenir els principals conductors i reestructuradors de les perifèries del futur, i donar resposta a uns consumidors cada vegada més preocupats per la qualitat i la seguretat alimentàries, o per l'accés a espais saludables fora de la ciutat, la qual cosa pot incrementar la viabilitat d'aquests paisatges.

En aquest sentit, els municipis de Vilafranca del Penedès i el Vendrell haurien d'establir regulacions, per exemple a través de plans especials, pels seus respectius paisatges agrícoles i agroforestals periurbans, que mantinguin els usos agrícoles existents i els combinin amb usos socials lligats al lleure, al passeig, a promoure l'accés al patrimoni local, a la salut de les persones, o l'adaptació al canvi climàtic.

Les regulacions haurien de complir amb les següents funcions:

- Esdevenir espais gestionats i amb un nivell de protecció allà on sigui necessari, ja siguin naturals, agrícoles o forestals.
- Esdevenir espais on es produeixi una transició harmònica entre la ciutat, la seva perifèria i els espais oberts.
- Connectar paisatgísticament els espais verds urbans amb els espais oberts circumdants, tot potenciant els espais connectors (rius, rieres, espais agroforestals, etc.).

- Esdevenir una oportunitat per a recuperar i refer vore i espais urbans degradats (d'urbanitzacions, àrees especialitzades, etc.).

- Potenciar l'espai agrícola, la producció i els circuits de proximitat, i l'agricultura ecològica.

- Promoure acords de custòdia amb els propietaris per preservar i restaurar els indrets de més valor paisatgístic, ja sigui agrari, forestal o fluvial.

- Preservar i posar en valor el patrimoni lligat als espais periurbans (pedra seca, sínies, pous, molins, basses, ponts, passeres, rescloses, adoberies, etc.), minimitzar la presència de noves edificacions en el sòl agrari periurbà, i promoure l'adequació paisatgística de les existents que ho requereixin, seguint les pautes dels objectius de qualitat paisatgística 4 (paisatges de la vinya) i 5 (paisatges agroforestals).

- Impulsar iniciatives que relacionin els boscos i els espais agroforestals periurbans amb el benestar físic, psíquic i emocional de les persones (itineraris que es practiquen exercicis sensorials, etc.).

- Promoure centrals fotovoltaïques de mida petita destinades a l'autoconsum i evitar les de grans dimensions.

- Amb l'objectiu de satisfer les necessitats de mobilitat quotidiana (a través de xarxes de mobilitat tova, a peu o en bicicleta) i de lleure dels habitants, la descoberta del paisatge i la promoció de la salut, potenciar la xarxa de camins històrics, els itineraris i punts d'observació del paisatge que es troben més propers als nuclis urbans, en els espais periurbans.

- Apropar els espais agrícoles, forestals i fluvials periurbans a la ciutadania i recuperar-los com a espais de gaudi, d'educació en el paisatge, de redescobriment històric i promoció dels paisatges periurbans de manera coordinada entre els municipis.

Acció 10.4.5.

Conservar i dinamitzar els conjunts d'horts lligats a diversos pobles de la Plana del Penedès.

Al costat i als voltants dels nuclis dels Monjos, Bellvei, Torrelles de Foix, Subirats, Avinyonet del Penedès, el Vendrell, Banyeres del Penedès, el Pla del Penedès, la Granada, Llorenç del Penedès, Pacs del Penedès, Sant Jaume dels Domenys, Sant Martí Sarroca i Vilafranca del Penedès hi ha relictos d'horta que nodreixen de valor productiu i estètic, i en alguns casos també social, el territori i que cal conservar. En aquest sentit, és necessari:

- En el cas dels que tenen més valor social és molt important el manteniment de la seva vitalitat, que siguin compartits i inclusius, com a espai educatiu, de convivència, d'integració social, i d'agricultura urbana.

- Conservar els cursos fluvials que nodreixen aquesta horta.

- Fer-ne un inventari acurat a escala municipal i es valori la protecció d'aquells grups d'horts amb valor social per a la població a través dels planejaments urbanístics.

- En el cas de centrals fotovoltaïques projectades en aquests espais, per la seva dimensió i relació amb el paisatge del seu entorn, cal minimitzar al màxim la seva ocupació.

Mapes de la unitat

Mapa 8.1 Valors naturals i estètics

Mapa 8.3 Valors socials i productius

Acció 10.4.6.

Minimitzar l'impacte de les construccions discordants presents en l'espai urbà i industrial.

A la Plana del Penedès hi ha diverses construccions discordants a les que sobresurten i destaquen en relació amb les edificacions del seu entorn. També hi ha altres elements discordants vinculats amb les infraestructures elèctriques o de telecomunicacions. Cal estudiar mesures

per minimitzar el seu impacte sobre les façanes urbanes i els fons escènics, i millorar la qualitat d'aquells elements constructius que interfereixen amb la identitat de cada lloc. En general, cal seguir els punts 6.11 i 6.12 de l'objectiu de qualitat paisatgística 6, relacionat amb les fites i els fons escènics.

Les construccions discordants identificades són:

- Alcoholera, N-340 (Castellet i la Gornal)
- Cimentera (Santa Margarida i els Monjos)
- Cooperativa agrícola (Albinyana)
- Fàbrica de calç, carrer Muntanya de Sant Jaume (Pacs del Penedès)
- Farinera (Santa Margarida i els Monjos)
- Nau industrial, entre el Pallot i les Pallises (Arboç)
- Nau industrial al costat de la depuradora (Arboç)
- Nau industrial, N-340. Parc empresarial Els Maquets (Bellvei)
- IDIADA (Santa Oliva, Llorenç del Penedès, Albinyana i la Bisbal del Penedès)
- Antenes de telecomunicacions situades a la BV-2122 - la Serreta (Sant Martí Sarroca)

Mapes de la unitat

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 10.4.7.

Afavorir els carrers i trams de l'entramat urbà que limiten amb espais oberts marcant una frontera entre l'espai urbà i l'espai rural amb àmplies panoràmiques i valors a potenciar.

A diversos nuclis més o menys grans de la Plana del Penedès hi han carrers que limiten amb espais oberts i que són autèntiques vies panoràmiques, sobretot als paisatges vitivinícoles i a fites i fons escènics. Cal considerar els carrers que limiten amb espais oberts com a elements per prendre en consideració en la planificació urbanística amb l'objectiu de consolidar-los i potenciar-los com a límits nítids entre la ciutat i els espais oberts. De la mateixa manera, els possibles nous creixements urbans o industrials

haurien de tenir en compte aquests carrers en el seu disseny urbà.

Els carrers perimetrals als nuclis o carrers que limiten amb espais oberts més destacables són els següents:

- Carretera de la Fàbrica de Vidre (L'Arboç)
- Carrer de Pompeu Fabra (L'Arboç)
- Camí de la Bleda, Av. De Foix i Av. Montmell (Vilafranca del Penedès)
- Carrer Dr. Fleming (Vilafranca del Penedès)
- Carrer Balcó de les Clotes (Vilafranca del Penedès)
- Camí de Cal Salines (Santa Margarida i els Monjos)
- Camí del Fondo (Santa Margarida i els Monjos)

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.4.8.

Elaborar una ordenança integral de paisatge de la Plana del Penedès.

En el marc de la Carta del paisatge de l'Alt Penedès, el Consell Comarcal de l'Alt Penedès va elaborar l'any 2006 una ordenança tipus reguladora del paisatge rural i periurbà. Aquesta proposta normativa no pretenia ser un model que els municipis aprovessin d'una forma automàtica, sinó un mer text orientatiu per a que cada un dels municipis l'adaptés a la seva realitat paisatgística. Cap dels municipis altpenedesencs va fer-ho. Tot i això, la necessitat d'una ordenança d'aquesta mena és encara avui ben present en els debats tècnics i, per tant, la proposta normativa feta pel Consell Comarcal fa una quinzena d'anys pot ser un bon punt de partida per estendre a tota la unitat de la Plana del Penedès l'elaboració, entre tots els agents implicats, d'una nova normativa tipus de regulació del paisatge de manera integral que tingui en compte els valors i el caràcter definits en el present catàleg.

Acció 10.4.9.

Millorar paisatgísticament els polígons industrials propers a les vies de comunicació de la Plana del Penedès.

A la Plana del Penedès, en els darrers decennis han proliferat polígons d'activitat econòmica amb la construcció de naus amb usos no sempre vinculats a l'activitat primària, especialment a l'entorn de la part central de l'espai agrícola, més proper a les zones urbanes i a les grans infraestructures viàries. Gairebé la meitat d'aquest sòl industrial o de serveis es concentra al llarg de l'eix de comunicacions, des del Vendrell fins Sant Cugat Sesgarrigues i la Granada.

Molts dels polígons existents tenen una alta exposició visual per situar-se a l'entorn de les principals vies de comunicació i d'altres destaquen per la seva gran dimensió. Per això es fan necessàries determinades actuacions per minimitzar el seu impacte paisatgístic i establir una regulació per a millorar la implantació de les possibles noves àrees industrials:

- Tractar les façanes que tinguin front a vial com a façanes principals exigint-se el màxim de esforç en la seva composició i harmonia volumètrica, especialment en les façanes que es percebin des dels nuclis urbans i des de les vies de comunicació.
- Resulten paisatgísticament destacables les diverses naus i indústries sense ús o abandonades existents als polígons d'activitat econòmica, sobretot com a conseqüència de la crisi iniciada els anys 2006 i 2007. Per exemple, al polígon industrial Vendrell 1, a El Vendrell, i Els Cirerers, de Vilafranca del Penedès. Cal fomentar la seva rehabilitació per incloure-les al teixit productiu existent per mitjà de noves funcions, o afavorint el canvi d'ús per convertir-les en equipaments comunitaris (culturals, educatius, recreatius). La gestió i dinamització d'aquests nous equipaments podria anar a càrrec o fer-se de forma coparticipada amb organitzacions locals o entitats privades amb "vocació pública".

- Implantar àrees verdes a les vores dels polígons per afavorir la continuïtat i permeabilitat de l'espai industrial i logístic amb els àmbits adjacents.
- Promoure connexions per a vianants i amb bicicleta que millorin la vertebració de l'àrea industrial amb les àrees urbanes o els paisatges agraris, amb la finalitat de reduir la mobilitat obligada i la proliferació o ampliació d'infraestructures viàries, i fomentar una mobilitat de proximitat a través de paisatges de qualitat.
- Cal garantir la connexió ecològica i paisatgística dels elements i espais ecològics més rellevants, i especialment plantejar mesures per millorar-la en aquells espais on sigui crítica a causa de la presència d'àrees industrials, com és el cas del Pla de l'Estació de Santa Margarida i els Monjos i del Polígon Industrial Foix de l'Arboç que dificulten la connectivitat entre aquest paisatge el Garraf; la pista de proves i laboratori oficial de l'automòbil de Catalunya i el Polígon Industrial l'Albonar, a Banyeres del Penedès, que dificulten la connectivitat entre la riera de la Bisbal i la riera de l'Albornar; els polígons industrials Domenys II i la Xarmada, de Vilafranca del Penedès, que dificulten la connectivitat de la riera de Llitrà; i el polígon Industrial Molí d'en Serra, a Santa Oliva, que dificulta la connectivitat del torrent del Lluç.
- La integració paisatgística de polígons industrials existents ja s'ha fet en alguns casos a través del Consell Comarcal de l'Alt Penedès de manera coordinada amb els municipis, i és una mesura inclosa a la Carta del paisatge de l'Alt Penedès. Caldria que aquesta mesura es continués implementant als municipis d'aquesta comarca presents en aquesta unitat, així com estendre-la a la resta de municipis de la comarca de l'Anoia i el Baix Penedès inclosos en aquest unitat. Per a la correcta inserció dels polígons industrials es poden seguir les indicacions contingudes a la *Guia d'integració paisatgística 1. Polígons industrials i sectors d'activitat econòmica* publicada per l'antic

Departament de Política Territorial i Obres Públiques.

- Evitar al màxim la classificació o el desenvolupament d'àrees especialitzades en els patrons agrícoles singulars.
- En general, integrar les noves àrees especialitzades que es desenvolupin de manera harmònica i respectar la singularitat del paisatge en les estructures preexistents. Cal tenir en compte especialment l'encaix amb l'estructura del paisatge preexistent i la definició de la disposició dels usos, les edificacions i els espais de cessió per a espais lliures en relació amb la morfologia del teixit urbà, els límits i façanes del nou conjunt i el sistema de visuals que genera la nova implantació.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 10.4.10.

Completar els creixements industrials inacabats, amb consideració dels elements paisatgístics de l'entorn, i avaluar els sectors que es poden restituir paisatgísticament.

Part dels polígons de la Plana del Penedès tenen encara potencial de creixement, mentre per altra banda es promouen nous espais industrials que comprometen espais agraris de valor. Amb el doble objectiu d'evitar la dispersió de noves àrees especialitzades d'ús industrial, logístic i comercial pel territori del Penedès, afavorir la compacitat, l'estalvi de sòl, la reducció de la mobilitat i la minimització de la fragmentació paisatgística, cal desenvolupar accions encaminades a millorar la inserció dels polígons industrials en el lloc; especialment, adequant els corresponents límits dels sectors, alhora que es faci un replantejament del nou sòl industrial previst, establint com a prioritat la completació del sòl industrial vacant. En aquest sentit, cal avaluar cada sector amb la finalitat de reduir-los o extingir-los (sobretot si pertanyen a

àrees desconnectades de les trames urbanes) dels següents polígons on encara hi ha parcel·les buides.

Els exemples més rellevants d'espais on es va iniciar l'àrea d'activitat econòmica i aquesta no s'ha consolidat són:

- Llorenç del Penedès (Banyeres del Penedès)
- el Vendrell est (Bellvei)
- Les Peces (Albinyana)
- Vilafranca del Penedès (Vilafranca del Penedès)
- Bellver (Vilobí del Penedès)
- Can Bas (Subirats)
- Al voltant de l'avinguda de la Bisbal (la Bisbal del Penedès i Santa Oliva)
- Camí al castell de Penyafort (Santa Margarida i els Monjos)
- Polígon Industrial Pous d'en Rossell (Vilafranca del Penedès)
- Llorenç del Penedès (Llorenç del Penedès i Sant Jaume dels Domenys)

Mapes de la unitat

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 10.4.11.

Millorar la qualitat paisatgística de les urbanitzacions de la Plana del Penedès.

Amb aquesta iniciativa es pretén millorar la qualitat del paisatge de totes les urbanitzacions de la Plana del Penedès, sobretot a l'àrea on se'n concentren més, als municipis d'Albinyana, Banyeres del Penedès, el Vendrell, la Bisbal del Penedès i Subirats, mitjançant instruments de planificació urbanística i actuacions.

En general, les actuacions de millora paisatgística han d'anar encaminades als accessos, perifèries, a la regulació de les tipologies constructives i dels tipus de cobertes, i els codis cromàtics en les edificacions, així com a l'asfaltat de carrers, l'enllumenat públic, la recollida de residus, o la creació i rehabilitació dels espais públics. Això passa per dinamitzar actuacions, en consonància amb les persones veïnes:

- Elaborar una normativa vinculada al paisatge urbà de les urbanitzacions per millorar la qualitat dels espais i la imatge interna i externa.
- Vetllar per la correcta dotació de serveis i infraestructures a les urbanitzacions i per la millora paisatgística de les carreteres d'accés.
- Donar valor als elements que defineixen el paisatge, ja siguin de caràcter urbà, natural o agrari, que formen part de la identitat i particularitat del territori (rehabilitant construccions patrimonials, construccions de pedra seca, crear recorreguts de natura, recuperant elements visuals que millorin sensiblement el sentit de pertinença, etc.
- Garantir una transició gradual entre la part urbanitzada i els espais naturals.
- Procurar evitar la presència d'espècies vegetals exòtiques als espais públics i prioritzar les espècies autòctones.
- Controlar els abocaments de runes i altres deixalles generades per les urbanitzacions.

Les urbanitzacions de moderada o alta exposició visual són les següents:

- Bonaterra I (Albinyana)
- Bonaterra II (Albinyana)
- la Papiola (Albinyana)
- el Molí del Blanquillo (Albinyana i Santa Oliva)
- Zona residencial Boscos (Banyeres del Penedès)
- Casa Roja (Banyeres del Penedès)
- Priorat de Banyeres (Banyeres del Penedès i Llorenç del Penedès)
- Valldemar (Calafell, Garraf i Castellet i la Gornal)
- Rocallisa (Castellet i la Gornal)
- Edèn Parc (el Vendrell)
- el Nou Vendrell (el Vendrell)
- Mas Borràs (el Vendrell)
- les Albardes (el Vendrell)
- la Miralba (la Bisbal del Penedès)
- el Papagai (la Bisbal del Penedès i Sant Jaume dels Domenys)
- el Priorat (la Bisbal del Penedès)

- el Pla de Cavalls (Pacs del Penedès)
- l'Arquet (Sant Jaume dels Domenys)
- Sant Jordi (Santa Oliva)
- Can Rossell de la Costa (Subirats)
- la Muntanya Rodona (Subirats)
- Can Coral (Torrelles de Foix)

Mapes de la unitat

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 10.4.12.

Millorar els contactes entre les urbanitzacions i els espais circumdants, amb criteris d'integració paisatgística.

És fonamental promoure el tractament de les franges de transició entre les urbanitzacions i els paisatges circumdants, tant pel que fa als paisatges agraris com agroforestals o forestals per tal de garantir una transició gradual entre la part urbanitzada i els espais adjacents, amb dues finalitats fonamentals: estètica i de protecció davant els incendis forestals.

Cal actuar en diverses línies:

- En el cas que les urbanitzacions confrontin amb espais agraris, és fonamental mantenir productius els espais agrícoles adjacents o intersticials, així com garantir els trets característics de les estructures parcel·làries i funcionals agrícoles, i també els retalls forestals. Concretament, cal tractar específicament les vores de les urbanitzacions i evitar el creixement dels sectors que estan en contacte amb els patrons del mosaic agrícola del monoconreu de vinya i el mosaic agrícola del pla de Mar
- En el cas de les urbanitzacions que confrontin amb espais forestals, cal garantir la seguretat enfront els incendis forestals, amb criteris d'efectivitat en la lluita contra incendis, de millora ecològica i d'integració paisatgística. La franja no hauria de ser susceptible de ser ocupada per construccions o instal·lacions de qualsevol tipus, excepte que no sigui possible

ubicar-les en altres emplaçaments de la parcel·la, i caldria mantenir-la en tot moment en adequat estat de neteja i desbrossament.

- Cal ordenar paisatgísticament els accessos de les urbanitzacions amb el doble objectiu de dotar-les de caràcter i personalitat i minimitzar el seu impacte visual.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

OQP 10.5

Unes infraestructures lineals ben integrades i dimensionades, amb una implantació que respongui a criteris d'integració paisatgística i que faciliti la contemplació de la plana agrícola.

La Plana del Penedès és travessada actualment per un important eix d'infraestructures de mobilitat que s'entenen per la proximitat a l'àrea metropolitana de Barcelona i la conurbació de Tarragona i per la situació geogràfica al corredor del Mediterrani. Es tracta de grans infraestructures com la línia ferroviària d'alta velocitat i les autopistes AP-7 i AP-2, però també l'N-340, la C-15 i la línia ferroviària entre Sant Vicenç de Calders i Barcelona, que han generat una fragmentació i distorsió del paisatge, alhora que són infraestructures que permeten la contemplació del paisatge de tota la plana.

Aquest paisatge també té una xarxa de camins i carreteres secundàries d'accés als cellers, a les vinyes i als nuclis rurals amb una important funció d'organització interna i que, al mateix temps, permet percebre el paisatge de la vinya des de la proximitat i des de diferents punts de vista.

Cal garantir, per una banda, la integració d'aquestes infraestructures i, per altra banda, la consideració del paisatge en les noves infraestructures de comunicació o en l'ampliació de les existents.

Acció 10.5.1.

Millorar la connexió ecològica i paisatgística a través de l'AP-7 entre les unitats del Montmell i la Plana del Penedès, així com d'altres connexions paisatgístiques de la Plana del Penedès.

L'AP-7 talla part dels corredors paisatgístics que connecten l'espai natural del Montmell amb la Plana del Penedès. A la mateixa Plana del Penedès, també queda tallat el tram del riu Foix proper al tren d'alta velocitat, a Santa Margarida i els Monjos; la riera de Marmellar en el seu creuament amb l'AP-7, a l'Arboç; la riera de la Bisbal en el creuament amb l'AP-7, entre el Vendrell i Santa Oliva; el barranc de la Cornudella en el creuament amb l'AP-7, a Banyeres del Penedès; el nus d'infraestructures de l'N-340 i la C-31 bloqueja la connectivitat entre la riera de la Bisbal i la Coma, al Vendrell; l'AP-7, la C-32 i el tren d'alta velocitat creen una barrera entre el massís de Bonastre i l'espai agrícola del pla de Mar, al Vendrell; la riera de la Bisbal té un altre punt conflictiu en creuar amb el ferrocarril regional de Barcelona a Lleida, al Vendrell; i entre Vilafranca del Penedès i la Granada. Cal recuperar la correcta connectivitat física, ecològica i social entre aquests espais naturals i desenvolupar-hi les mesures de permeabilització necessàries.

Acció 10.5.2.

Promoure la redacció d'instruments de planificació que tinguin per objectiu la millora paisatgística dels entorns de les infraestructures al voltant de Vilafranca del Penedès i el Vendrell.

A l'entorn de l'eix d'infraestructures que creua la Plana del Penedès d'est a oest, s'hi acumulen diversos usos, activitats i artefactes que provoquen una imatge desendregada, empobreixen la qualitat dels trams, i distorcionen la visió a fites de referència i els cims i fons escènics emblemàtics. Es tracta de construccions discordants o en desús, antenes i altres infraestructures

visualment impactants, activitats extractives, acumulació de cartells publicitaris, àrees amb naus, materials exposats a l'aire lliure entre d'altres elements degradants. Prioritàriament cal incidir en aquells espais on hi ha una concentració d'aquests elements que generen una imatge desendregada. En aquests indrets cal promoure la redacció d'instruments de planificació que tinguin per objectiu l'ordenació i millora paisatgística.

Es tracta de les següents zones:

- L'àrea situada a l'est de Vilafranca del Penedès, a la confluència entre la C-15, l'AP-7 i l'N-340.
- La zona entre el ferrocarril i l'N-340 entre Santa Margarida i els Monjos i la Ràpita.
- Entre Vilafranca del Penedès i Santa Margarida i els Monjos, entorn de l'AP-7 i l'N-340.
- Al nord del Vendrell, confluència entre l'AP-7, la C-51 i l'N-340.

Mapes de la unitat

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 10.5.3.

Impulsar l'elaboració d'estudis d'impacte i integració paisatgística de les propostes de noves infraestructures viàries i de les ampliacions de les existents.

La planificació territorial vigent preveu noves infraestructures viàries així com noves variants i enllaços. D'entre aquestes previsions i propostes destaquen la construcció de l'A-7 com a desdoblament de l'N-340, la variant de la C-51 a La Papiola (Albinyana), la variant de la C-434 a Banyeres del Penedès, un nou accés a l'Albornar, la variant de la C-432 Sant Martí Sarroca, la connexió de la C-431 i la C-432 a l'oest de Vilafranca, o la variant de la C-431 a La Múnia.

En totes aquestes noves infraestructures viàries, així com l'ampliació de les existents, s'hauria de garantir que els estudis d'impacte i integració paisatgística incloguin mesures d'integració

paisatgística, tant en la definició del traçat com en els acabats. Caldria considerar la minimització en l'afectació de sòl agrícola, sobretot dels fondos agrícoles d'Albinyana, el mosaic agrícola del pla de Mar, el monoconreu de vinya de la plana penedesenca i el mosaic agrícola de Subirats i Avinyonet del Penedès, i en l'arquitectura de pedra seca, la millora en la imatge de conjunt, l'adequació dels processos d'urbanització lineal i la potenciació de la visibilitat cap a l'exterior.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.5.4.

Impulsar mesures per a reduir l'afectació paisatgística de la línia ferroviària d'alta velocitat, l'autopista AP-7, i l'AP-2, i potenciar el seu paisatge característic.

La Plana del Penedès es creuada per dues infraestructures de comunicació de llarg recorregut i molt transitades, com són la línia ferroviària d'alta velocitat i les autopistes AP-7 i AP-2. Per les seves característiques i prestacions són infraestructures molt impermeables i generen una forta discontinuïtat en el paisatge. Cal impulsar mesures per a minimitzar al màxim la fragmentació física, visual i social, i, en general, l'empremta sobre el paisatge, provocats per aquestes infraestructures, especialment a partir de la restauració, la millora de la permeabilitat, i l'adequació paisatgística dels entorns immediats.

Acció 10.5.5.

Preservar les visuals des dels trams de carretera panoràmics de la Plana del Penedès.

La xarxa viària de la Plana del Penedès conté diversos trams panoràmics. Són trams molt concrets des de les quals es poden contemplar atractives vistes escèniques.

Diverses actuacions que caldria promoure són:

- Reconèixer aquests trams panoràmics i integrar-los en el sistema d'infraestructures del Pla territorial parcial del Penedès com a trams protegits.
- Establir una normativa clara per a evitar distorsions paisatgístiques que afectin les visuals que es contemplen des dels diversos trams de carretera panoràmics identificats. Això implica la identificació de les edificacions, les infraestructures i altres barreres visuals (rètols publicitaris, construccions efímeres, etc.) que limiten el camp visual o desfiguren i dificulten la visió d'aquests trams amb la finalitat de definir estratègies d'ocultació, harmonització o fins i tot eliminació d'alguns dels elements. Això també afecta tant a nous elements que es pretenguin instal·lar en sòl no urbanitzable, com a elements ja existents. Els paràmetres que han de fonamentar la normativa caldria incloure'ls en els respectius planejaments urbanístics municipals.
- Millorar, si s'escau, la senyalització de punts rellevants del paisatge des dels trams panoràmics i, si és possible, disposar d'àrees de descans en punts estratègics on sigui fàcil l'observació dels paisatges més emblemàtics.

Són els següents trams panoràmics:

- B-212 (Castellví de la Marca i Santa Margarida i els Monjos)
- B-2415 pk 1.3 (Sant Cugat Sesgarrigues i Olèrdola)
- BP-2126 Cal Raimondet (Font-rubí)
- BP-2126 Montjuic (Font-rubí)
- BP- 2427 Els Casots- Sant Sadurní d'Anoia (Sant Sadurní d'Anoia)
- BP- 2427 Els Casots- Sant Sadurní d'Anoia (Subirats)
- BP-2427 El Pago (Subirats)
- BV-2428 Sant Pau d'Ordal cap a Lavern (Subirats)
- BV-2428 de l'N-340 en direcció cap a Sant Pau d'Ordal (Subirats)
- N-340 de Cantallops a el Pago (Subirats)
- BV-2117 (Castellet i la Gornal)
- BV-2122 (Torrelles de Foix i Sant Martí Sarroca)

- BV-2127 (Vilafranca de Penedès i les Cabanyes)
- BV-2127 Bellver (Vilobí del Penedès)
- BV-2127 Cal Semiso (Font-rubí)
- BV-2127 Guardiola de Font-rubí (Font-rubí)
- BV-2127 Vilobí del Penedès (Vilobí del Penedès)
- BV-2128 Cal Morgades del Grau (Castellví de la Marca)
- BV-2155 Puigdàlber (Subirats i el Pla del Penedès)
- BV-2171 Les Masuques (Castellet i la Gornal)
- BV-2171 Sant Marçal (Castellet i la Gornal)
- BV-2176 (Castellví de la Marca)
- BV-2429 (Avinyonet del Penedès)
- BV-2429 (Subirats i Avinyonet del Penedès)
- C-243a Sant Sadurní d'Anoia- Polígon industrial Can Bas (Subirats)
- C-51 La Miralba (la Bisbal del Penedès)
- Camí de Cal Miret (Sant Martí Sarroca)
- Camí de Cal Mitjans (Castellví de la Marca)
- Camí de la Porxada (Castellet i la Gornal)
- Camí de Llorenç del Penedès a Banyeres del Penedès (Llorenç del Penedès i Banyeres del Penedès)
- Camí de Pacs del Penedès a les Cabanyes (les Cabanyes i Pacs del Penedès)
- Camí de Puigdàlber (Font-rubí i Puigdàlber)
- Camí de Sant Jaume dels Domenys (Sant Jaume dels Domenys)
- Camí del Manou (Castellet i la Gornal)
- Camí del Mar, Sant Vicenç de Calders (el Vendrell)
- Camí del Priorat (l'Arboç i Banyeres del Penedès)
- Camí Rural (Pacs del Penedès)
- Carrer Camí de Cal Prosset (Llorenç del Penedès)
- Carrer D-Carrer C, el Corralet (Albinyana)
- Carrerada Plana del Cosme (l'Arboç)
- Carretera de les Gunyoles BP-2412 (Avinyonet del Penedès)
- Carretera del Pantà de Foix (Castellet i la Gornal)
- BV-2152 entre St Martí Sarroca i la Rovira Roja (Sant Martí Sarroca)
- La Carrerada (Avinyonet del Penedès, Sant Cugat Sesgarrigues i la Granada)
- N-340 (el Vendrell)

- TP-2125 (Banyeres del Penedès i Santa Oliva)
- TP-2125 2 Avinguda Camelies (Banyeres del Penedès)
- TP-2442 Coll d'en Grau (Sant Jaume dels Domenys)
- TP-2442 Plana de Llobets (Sant Jaume dels Domenys)
- Tram de la C-15 pk 25 (Torrelavit i Font-rubí)
- TV-2122 (Sant Jaume dels Domenys i Llorenç del Penedès)
- TV-2126 (Bellvei)
- TV-2127 (el Vendrell)
- TV-2401 (la Bisbal del Penedès)

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.5.6.

Conservar els marges de pedra seca de les carreteres de la Plana del Penedès.

Els accessos al Carrer Bonastre d'Albinyana, la C-51 o a la TV-2043, a la mateixa població, o la carretera T-240 a la Bisbal del Penedès, encara conserven alguns fragments de marges de pedra seca que ressegueixen el seu traçat, que cal preservar, restaurar i potenciar. A més d'assegurar el manteniment i potenciar els valors en la mesura del possible dels trams, també caldria preservar els marges de pedra seca a través de l'organisme competent i incloure-les en els catàlegs de béns del POUM, o en altres figures de protecció del planejament urbanístic municipal.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Acció 10.5.7.

Promoure la generació de rutes de descoberta del patrimoni paisatgístic i cultural de la Plana del Penedès a través de la xarxa de carreteres secundàries, des dels accessos de l'autovia AP-7 i l'AP-2.

La presència de les autopistes AP-7 i AP-2, com a grans infraestructures de mobilitat, pot facilitar la generació d'itineraris de descoberta del patrimoni paisatgístic i cultural a través de les carreteres secundàries de la Plana del Penedès, aprofitant diversos accessos de les autopistes en aquesta unitat de paisatge. La idea seria que els usuaris puguin sortir de les respectives autopistes en qualsevol moment i seguir els itineraris projectats a través de carreteres secundàries sense desviar-se excessivament del recorregut, amb la possibilitat de reincorporar-se a l'autovia més endavant. Caldria disposar d'una senyalització específica al llarg de l'autopista AP-7, i fins i tot que estigués coordinada amb la d'altres infraestructures, com la C-15, i caldria preveure-la en els dos sentits de circulació.

Aquests itineraris són una oportunitat per difondre el patrimoni paisatgístic de la Plana del Penedès i, al mateix temps, esdevenir una font de desenvolupament local, per la qual cosa hauria de comptar amb la implicació de diversos actors locals. Aquests itineraris també haurien d'exercir una funció pedagògica rellevant.

Acció 10.5.8.

Mitigar la incidència paisatgística de les línies de molta alta tensió que travessen els referents visuals de la Plana del Penedès.

Hi ha diverses línies elèctriques d'alta tensió que creuen el paisatge de la Plana del Penedès. Caldria avaluar el soterrament de les línies elèctriques al seu pas pels castells de Banyeres del Penedès i de Sant Martí Sarroca, referents visuals. En general, també és necessari estudiar la instal·lació de suports amb dissenys més adients a la característiques visuals immediates, i també la integració paisatgística de les casetes que allotgen els transformadors elèctrics.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

Acció 10.5.9.

Mitigar la incidència paisatgística del projecte de línia de molta alta tensió que travessa la Plana del Penedès.

El projecte de línia de molta alta tensió promogut per una empresa privada per evacuar l'energia de parcs eòlics i fotovoltàics que es preveuen implantar en el territori de Catalunya i d'Aragó, tindrà una elevada incidència paisatgística a la Plana del Penedès. Caldria avaluar el seu soterrament, sobretot en els trams més sensibles, reconduir-la cap a corredors d'infraestructures, i buscar dissenys de suports de les torres més ben integrades al monoconreu de vinya i altres patrons agrícoles. En general, haurien de seguir el que s'estableix en l'objectiu de qualitat paisatgística 2, sobre les infraestructures lineals, inclòs en el capítol 6.

Mapes de la unitat

Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat

OQP 10.6

Una Plana del Penedès que potencii la llegibilitat i nitidesa del paisatge, la qualitat dels seus fons escènics i fites visuals, així com de les principals panoràmiques des de les carreteres, itineraris paisatgístics i punts d'observació.

La Plana del Penedès està envoltada per les serres prelitorals i litorals que actuen com a fons escènics delimitadors de la mateixa plana, com ara el massís de Montserrat, la serra del Montmell i la serralada Litoral (Garraf-Ordal). Internament, la Plana del Penedès conté una sèrie de fites i turons enmig de la plana que actuen com a referents visuals de proximitat i que aporten un conjunt de valors estètics i simbòlics, com ara turons enmig de la plana, castells i, sovint, també algunes construccions religioses com ermites i esglésies.

D'altra banda, el ric entramat de punts d'observació del paisatge i la xarxa viària actual permeten contemplar els diversos paisatges i els referents visuals i fons escènics que donen identitat a aquest paisatge. És per aquest motiu que cal garantir i millorar les panoràmiques i visuals que es poden contemplar des de cadascun d'aquests punts d'observació del paisatge i carreteres, i aprofitar els itineraris paisatgístics, tant motoritzats com no

motoritzats, com a via de coneixement del patrimoni paisatgístic de la Plana del Penedès. Per l'elevada densitat de trànsit és especialment interès el tractament de les visuals des de l'autopista AP-7.

Acció 10.6.1.

Reconèixer els punts d'observació del paisatge i els itineraris d'interès paisatgístic, motoritzats i no motoritzats, com a elements estructurals de l'ordenació territorial i urbanística de la Plana del Penedès.

Els punts d'observació del paisatge i els itineraris paisatgístics, motoritzats i no motoritzats, tenen un rol important en l'estructura del territori i, consegüentment, han de formar part de la seva ordenació. Cal, doncs, incorporar els punts d'observació del paisatge i els itineraris dins del Pla territorial parcial del Penedès, així com en el planejament urbanístic dels municipis de la unitat.

Es tracta dels punts d'observació del paisatge de:

- Castell de Sant Martí Sarroca
- Sant Vicenç de Morrocurt
- Muntanya de Sant Pau
- La Bardera
- La Cadira
- Torre de Banyeres
- Sant Vicenç de Calders
- Els Casots
- L'Hostal
- Pins de Cal Ferret
- Plaça de la Badalota

Dels itineraris no motoritzats de:

- GR-92 Sender del Mediterrani (variant interior)
- Camí del Riu
- Penedès 360 (Trekking)
- Penedès 360 (SlowBike)

- Via Augusta
- Camí Ral Vilafranca-Olesa de Bonesvalls
- Castellet-Olèrdola
- Pujada al Castellot
- El Vendrell
- Camins del vi i del cava: Parellada
- Camins del vi i el cava: Macabeu
- Camins del vi i el cava: Subirat Parent
- Camins del vi i el cava: Montserrat
- Camins del vi i el cava: Sumoll
- Camins del vi i el cava: Monestrell
- Camins del vi i el cava: Garnatxa
- Camins del vi i el cava: Samsó
- Camins del vi i el cava: Ull de Llebre
- Itinerari del mirador de Subirats
- La Bisbal del Penedès a Sant Magí de Brufaganya

I dels itineraris motoritzats de:

- Calafell-Bellvei
- La Ràpita-Castellet i la Gornal
- Font-rubí -Bosc negre
- Font-rubí –La Granada
- Pontons-Castell de Sant Martí de Sarroca
- Sant Cugat Sesgarrigues-Ordal
- Sant Cugat Sesgarrigues –Pla del Penedès
- Vilafranca del Penedès –Vila-rodona
- Vilafranca del Penedès –Sant Martí Sarroca
- Sant Martí Sarroca –Pla del Penedès
- Vilafranca del Penedès –Igualada
- Subirats –Sant Sadurní d’Anoia (Carretera dels Casots)
- Vilafranca del Penedès – Castell d’Olèrdola
- Vilafranca –Sant Jaume dels Domenys
- Vilafranca del Penedès –Sant Pau d’Ordal

Mapes de la unitat

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.6.2.

Promoure una xarxa de carreteres d’interès paisatgístic i mantenir-ne els valors patrimonials.

La xarxa viària secundària que creua la Plana del Penedès, sostinguda sobre les carreteres locals, té una especial importància, tant per la seva qualitat, la seva continuïtat, i molt especialment per la qualitat del paisatge que creua, i en alguns casos també pel seu valor patrimonial.

Caldria avaluar la possibilitat de promoure una xarxa de carreteres d’interès paisatgístic de la Plana del Penedès, connectada amb una de global del Penedès, que posi en valor els elements de més interès paisatgístic tot limitant les dimensions de la via i la velocitat de circulació, i ser accessibles en vehicle rodat multimodal (cotxe, bus, bicicleta, etc.), seguint les accions establertes a l’objectiu de qualitat paisatgística 2, inclòs al capítol 6. Aquesta xarxa hauria de rebre, allà on correspongui, les actuacions necessàries de condicionament, senyalització, manteniment i difusió per tal de potenciar la contemplació i la difusió dels valors del paisatge i el coneixement del territori. Es tracta, en primer lloc, de les carreteres citades en l’acció 10.6.1, tot i que la llista es pot anar ampliant progressivament.

En el sector de les iniciatives privades, molt diverses, destaca la Carretera del Vi, un itinerari que uneix tretze cellers i set municipis entre Sant Martí Sarroca i Sitges, en una proposta enoturística que reinterpreta una històrica via comercial del vi. El recorregut està pensat per fer amb vehicle a motor a través de les carreteres BP-2121, C-15 i C-15B.

Mapes de la unitat

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.6.3.

Posar en valor els camins que vertebrin i estructurin el territori de la Plana del Penedès a partir d’un pla especial.

Amb aquesta iniciativa es pretén potenciar una xarxa de senders que donin resposta a l’interès dels ciutadans vers els espais oberts com la pràctica esportiva o al gaudi i la descoberta

del paisatge. Es tracta de mantenir, millorar i recuperar camins senders des d’una visió paisatgística, patrimonial i social, prioritzant els itineraris inclosos a l’acció 10.6.1 i que els consells comarcals haurien d’impulsar en col·laboració amb els municipis i altres ens implicats. Aquesta xarxa ha de satisfer tant la demanda d’espais per al passeig i de senderisme en la proximitat immediata dels nuclis de la Plana del Penedès per part dels residents permanents o estacionals, com la demanda especialitzada que procedeix de les activitats turístiques i esportives. També han de permetre la interconnexió entre pobles i nuclis habitats, contemplant així la mobilitat en la seva integritat.

El pla especial pretén establir unes mesures de protecció, gestió i urbanització de la xarxa de camins supramunicipal de la Plana del Penedès per tal de dinamitzar i valorar el seu paisatge. Els criteris principals que haurien de seguir aquest document són els següents:

- Inventariar i jerarquitzar els camins.
- Estudiar els camins ramaders i el viari tradicional.
- Integrar la xarxa de vies verdes.
- Establir els paràmetres tècnics amb els quals regular les intervencions en els camins, i en especial el tractament dels murs de pedra seca.
- Determinar els paràmetres constructius: secció tipus, materials paviment, circulació rodada/no, tractament talussos, etc.

Mapes de la unitat

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.6.4.

Promoure una xarxa de punts d’observació de la Plana del Penedès accessibles.

Aquesta xarxa hauria de rebre, allà on correspongui, les actuacions necessàries de condicionament, senyalització, manteniment i difusió per tal de potenciar la funció de facilitar la per-

cepció dels valors del paisatge i el coneixement del territori. Per desenvolupar la xarxa es pot partir dels punts d’observació de l’acció 10.6.1.

Avui, alguns dels punts d’observació del paisatge de la Plana del Penedès inclouen mitjans explícits per a la interpretació del paisatge (sobretot plafons, escultures, o altres intervencions artístiques), i estan impulsats per l’administració o per associacions (Consell Comarcal del Penedès, Penedès Enoturisme, CEPvi, etc.). La ruta vitivinícola del *Mirador de Subirats*, dissenyada pel Centre d’Estudis del Paisatge Vitivinícola (CEPvi) i l’Ajuntament de Subirats, o el projecte Miravinya, del Consorci de Promoció Turística del Penedès i el mateix CEPvi, en són dos bons exemples.

En altres casos, en el punt d’observació no hi ha res i l’experiència de cada lloc es percep més a través del coneixement, la mirada i el significat que li dona cada persona. El condicionament dels punts d’observació haurà de ser curiosament avaluada i dissenyada d’acord amb la freqüentació i la vulnerabilitat del lloc, i evitar l’artificialització innecessària, particularment en relació amb els valors recollits en els mapes de valors de la unitat de paisatge de la Plana del Penedès. Caldria prestar una especial atenció als punts d’observació més accessibles i als que es troben en els espais periurbans. En general, les actuacions haurien de seguir les accions establertes en el punt 10.5 de l’objectiu 10 del capítol 6 d’objectius de qualitat paisatgística relacionats amb els punts d’observació del paisatge i els itineraris.

En aquest sentit, la conversió d’aquests indrets en punts d’observació del paisatge i la creació d’una xarxa integrada poden esdevenir una de les formes més efectives de sensibilitzar la població sobre els valors del paisatge i, al mateix temps, una oportunitat per a la promoció turística.

Mapes de la unitat

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Acció 10.6.5.

Reforçar Montserrat com un fons escènic permanent i com un referent visual.

Des d'una gran part de la unitat de la Plana del Penedès es pot divisar el massís de Montserrat, que trenca la línia d'horitzó, n'esdevé un referent visual i identitari i crea un diàleg topogràfic extraordinari pel contrast entre la plana i les formes singulars del massís. Aquesta acció va encaminada a preservar el caràcter visual d'aquest telons de fons, a partir d'accions des de l'àmbit de l'urbanisme, la gestió de les infraestructures viàries, la comunicació o l'educació.

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.6.6.

Protegir i evitar la desfiguració dels turons enmig de la Plana del Penedès i la línia de contrast plana-serralada.

La situació de la plana penedesenca, envoltada per muntanyes, facilita l'observació de nombrosos fons escènics, alguns emblemàtics per a la població i que, tot i formar part dels paisatges limítrofs, juguen un paper important en la identitat dels habitants de la Plana del Penedès. La seva situació també fa que el contrast que suposa la línia d'inflexió plana-serralada sigui visible des de molts indrets, força nítida al sud de la unitat i més desdibuixada al nord en què el canvi topogràfic és més gradual, i que aporta un valor estètic al paisatge. A part d'aquests fons escènics limítrofs, sobretot cal destacar el referent visual que suposen els turons enmig de la plana i que, a part del seu valor estètic, contribueixen a la generació dels camps visuals del paisatge vitivinícola.

És necessari:

- Reconèixer els turons enmig de la Plana del Penedès en el Pla territorial parcial del Penedès, així com en el planejament urbanístic dels municipis de Castellet i la Gornal, Pacs del

Penedès, Sant Martí Sarroca, Vilobí del Penedès, Torrelavit, el Pla del Penedès, Subirats i Castellví de la Marca.

- Evitar la instal·lació d'elements potencialment distorsionadors sobre els turons enmig de la Plana del Penedès.
- En cas que no es puguin evitar aquestes transformacions, cal preservar la imatge dels turons enmig de la plana condicionant les dimensions, volumetria i colors de les edificacions que puguin afectar-los.
- També cal considerar els contrastos plana-serralada com a elements cabdals per a la planificació territorial i urbanística i establir unes condicions de transformació clares i concises.
- De la mateixa manera, els possibles nous creixements urbans o industrials haurien de tenir en compte aquests turons enmig de la plana, els contrastos plana-serralada i les visibilitats dels cims emblemàtics, fites i fons escènics que es troben a les unitats limítrofes, en el seu disseny urbà.

Es tracta dels següents turons:

- Muntanya de Can Sogues (Vilobí del Penedès)
- Turó de Sant Jaume i muntanya de Sant Pau (entre Pacs del Penedès i Vilafranca del Penedès)
- Santa Maria de Muntanyans (Castellet i la Gornal)
- La Guàrdia (Sant Pau d'Ordal)
- Cal Pujol (Castellví de la Marca)
- L'Aguilera i el puig Cúgol (entre el Pla del Penedès i Lavit).

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Acció 10.6.7.

Preservar les fites i els referents visuals de proximitat

Internament, la Plana del Penedès conté una sèrie de fites que també actuen com a referents

visuals de proximitat i que aporten un conjunt de valors estètics i simbòlics. Entre aquests referents hi ha un bon nombre de castells i, sovint, també algunes construccions religioses com ermites i esglésies, que ajuden a delimitar o emmarcar aquest territori i li donen fites referencials de gran rellevància, no només històrica sinó també estètica i simbòlica.

Cal establir una normativa clara per a evitar distorsions paisatgístiques que afectin tant els referents visuals de proximitat com les construccions situades dalt d'una carena o turó. Cal evitar la transformació o la introducció d'elements estranys tant en els propis elements com en els seus entorns. Els municipis haurien d'incorporar la normativa als respectius plans urbanístics.

Es tracta de les construccions situades dalt d'una carena o turó de:

- Sant Vicenç de Calders (el Vendrell)
- Castell de Banyeres de Penedès (Banyeres del Penedès)
- Castell de Sant Martí Sarroca (Sant Martí Sarroca)
- Torre de Moja (Olèrdola)

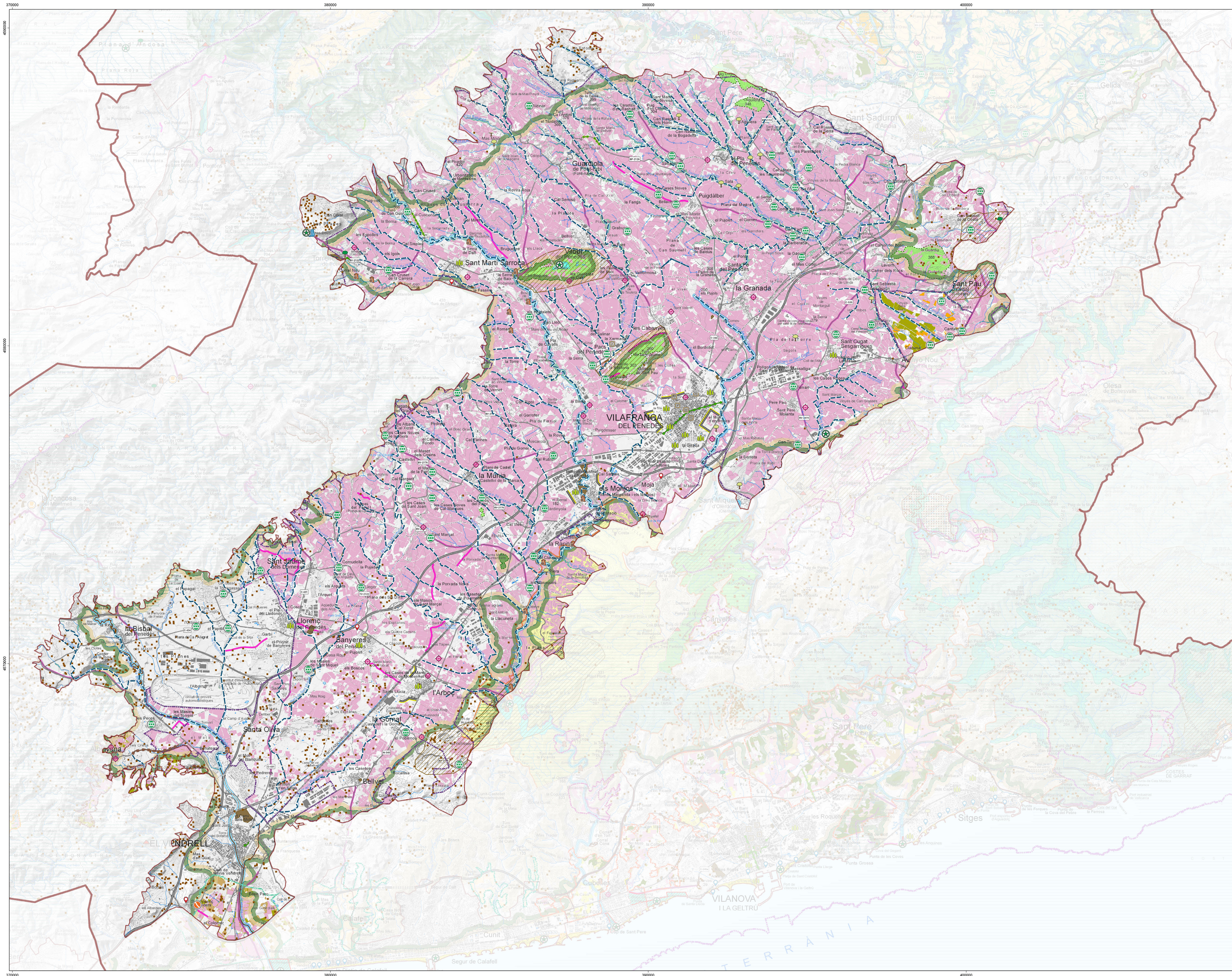
I dels referents visuals de proximitat de:

- Campanar de Sant Marçal (Castellet i la Gornal)
- Campanar de Santa Maria de Vilafranca del Penedès (Vilafranca del Penedès)
- Campanar de Sant Bartomeu d'Albinyana (Albinyana)
- Can Carbó (Vilobí del Penedès)
- Cementiri d'Albinyana (Albinyana)
- Cementiri de La Bleda (Santa Margarida i els Monjos)
- Cementiri de La Gornal (Castellet i la Gornal)
- Cementiri de La Granada (la Granada)
- Cementiri de les Cabanyes (les Cabanyes)
- Cementiri de L'Arboç (l'Arboç)
- Cementiri de La Múnia (Castellví de la Marca)
- Cementiri del Pla del Penedès (el Pla del Penedès)
- Cementiri de Sant Martí Sarroca (Sant Martí Sarroca)

- Cementiri de Sant Pere Molanta (Olèrdola)
- Cementiri de Torrelles de Foix (Torrelles de Foix)
- Cementiri de Vilobí del Penedès (Vilobí del Penedès)
- Ermita de Santa Maria del Priorat i cementiri de Banyeres del Penedès (Banyeres del Penedès)
- La Giralda de l'Arboç (l'Arboç)
- Mare de Déu de Penyafer (Santa Margarida i els Monjos)
- Residència Mare Ràfols (Vilafranca del Penedès)
- Torre de les aigües de la Bleda (Pacs del Penedès)

Mapes de la unitat

Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

VALORS NATURALS

- Àrea d'interès natural local
- Salt d'aigua
- Bosc de ribera
- Zona humida
- Espai amb un acord de custòdia del territori

Espais d'interès natural

- Espai natural inclòs al PEIN
- Parc del Foix

Arbres singulars

- Arbre monumental
- Arbre d'interès local o comarcal

Espais d'interès geològic

- Geozona (inventari d'espais d'interès geològic de Catalunya)

VALORS ESTÈTICS

Paisatges d'aigua

- Curs fluvial principal
- Bosc de ribera

Elements morfològics

- Espai d'interès geològic
- Línia de canvi plana-serralada

Patrons agrícoles singulars

- Monocultiu de vinya de la plana penedèsica
- Vinya
- Mosaic agrícola del Pla de Mar (vinya, olivera i garrofer)
- Mosaic agrícola de Subirats i Avinyonet del Penedès (olivera, presseguer i vinya)
- Fondos agrícoles d'Albinyana (vinya, olivera i fruiter de secal)
- Fondos de la plana penedèsica
- Zona d'hortos

Fites de referència

- Referent visual de proximitat
- Construcció dalt d'una carena o turó

Patrons d'assentament

- Nucli en vessant i castell
- Nucli rural formant carrers

Elements històrics i/o culturals

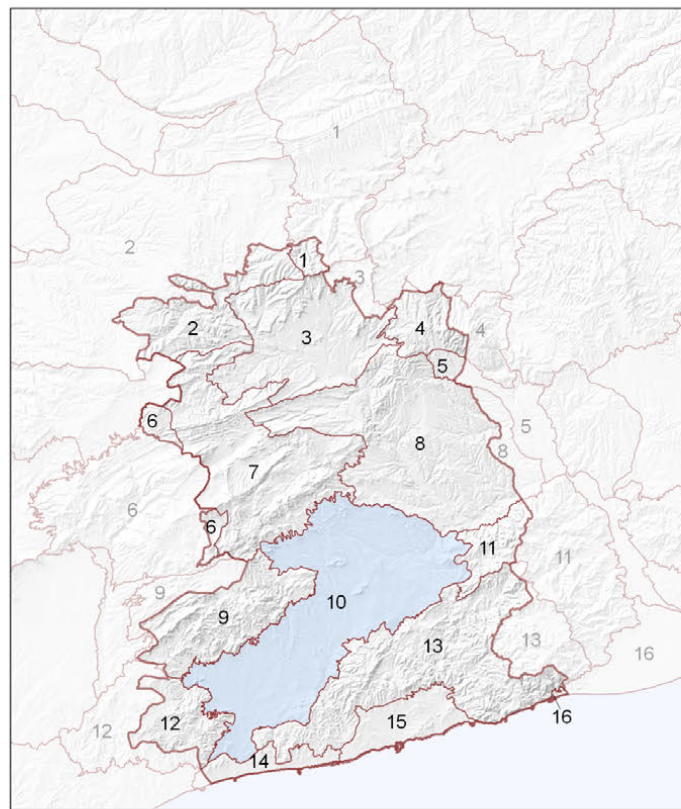
- Molí fariner
- Arbre monumental
- Arbre d'interès local o comarcal
- Parc o jardí públic
- Plaça amb edificis emblemàtics
- Construccions de pedra seca
- Carretera amb marges de pedra seca
- Carretera arbrada
- Carreter amb arbrat històric

Vies panoràmiques

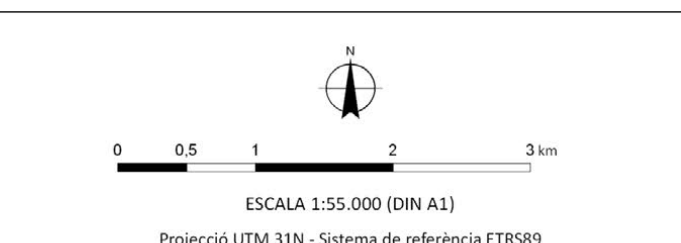
- Tram de carretera
- Carreter que limita amb espai obert

Cims, turons i fons escènics

- Turó enmig de la plana

- Unitats de paisatge
1. Montserrat	2. Còstera	3. Còstera d'Odena	4. Montserrat	5. Pla de Montserrat	6. Alt Gaià	7. Serres d'Ancoisa	8. Valls d'Ancoisa	9. el Montnegre	10. Pla de Penedès	11. Muntanyes d'Odena	12. Massís de Bonastre	13. Garraf	14. Litoral del Penedès	15. Pla del Garraf	16. Delta del Llobregat

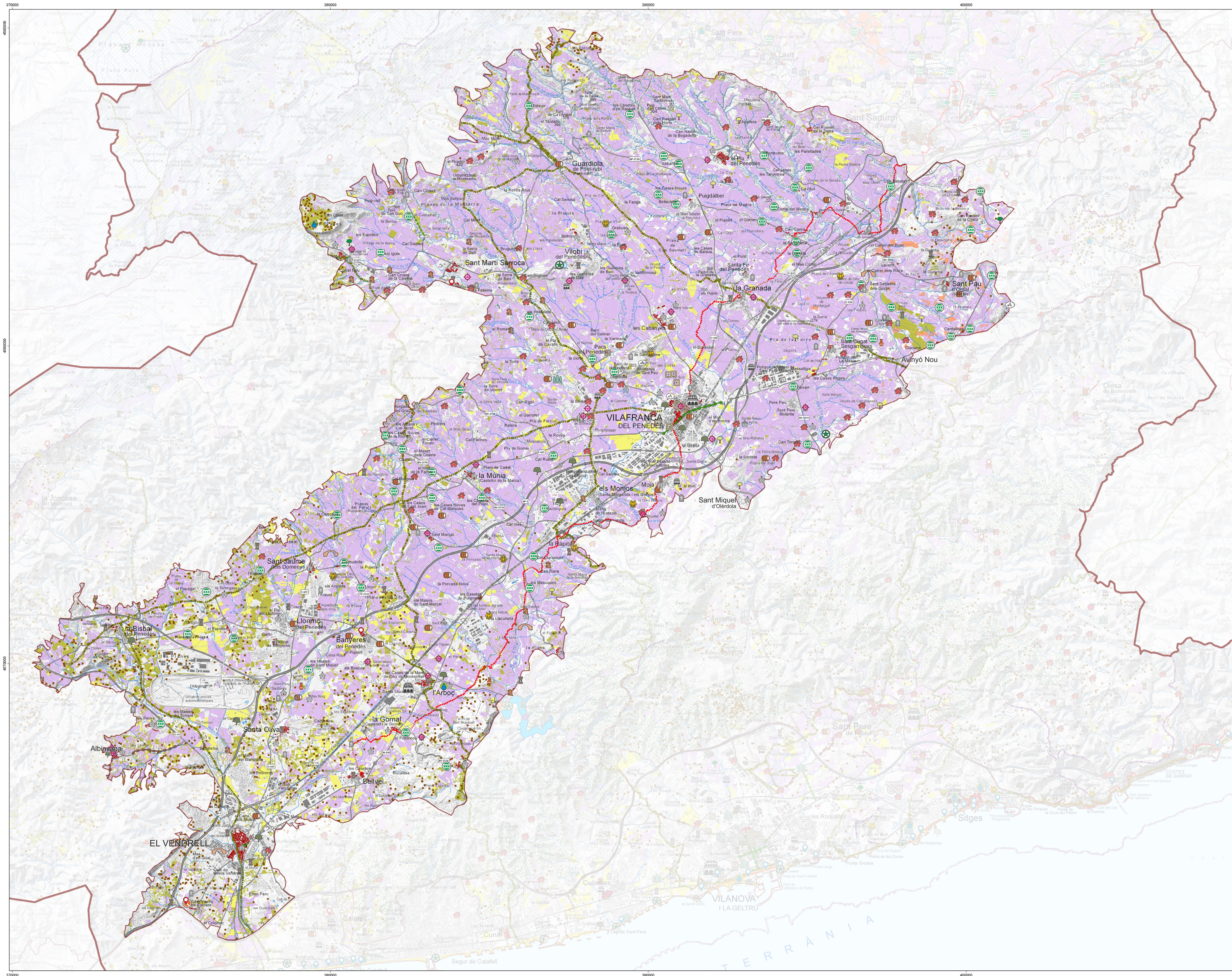

CATÀLEG DE PAISATGE DEL PENEDÈS

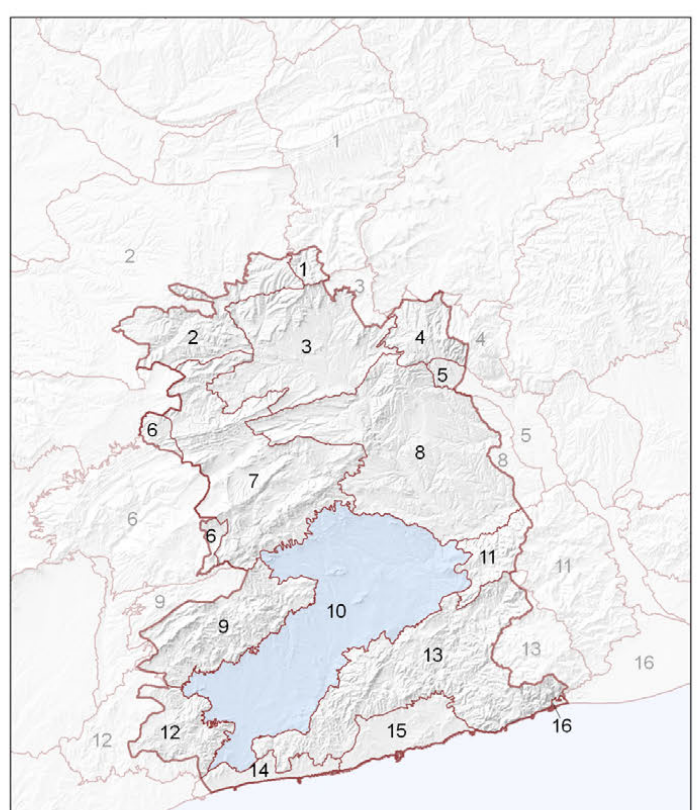
Mapa 10.1 Valors naturals i estètics

Unitat de paisatge Plana del Penedès

Juliol de 2023

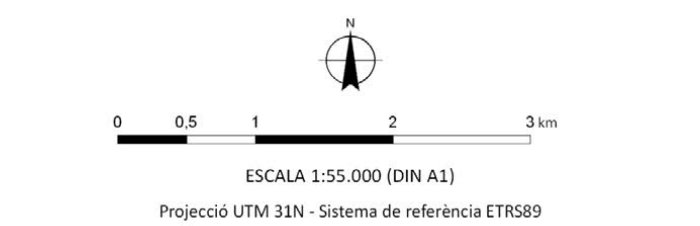

- VALORS HISTÒRICS**
- Elements amb valor històric**
- Construcció defensiva
 - Construcció religiosa
 - Espai de memòria de la Guerra Civil
 - Arbre monumental
 - Arbre d'interès local o comarcal
 - Jaciment arqueològic
- Paisatge urbà**
- Centre històric
 - Plaça amb edificis emblemàtics
 - Carrer amb arbrat històric
 - Nucli en vessant i castell
 - Nucli rural formant carrers
 - Patrimoni indià (nombre d'elements si és superior a 1)
 - Jardí patrimonial
- Paisatge industrial**
- Molí fariner
 - Molí paperer
- Paisatge de les vies de comunicació**
- Camí ramader
 - Carretera arbrada
 - Carretera amb marge de pedra seca
 - Via Augusta
 - Pont
- Paisatge agrícola**
- Celler o cava històrics
 - Masia
 - Construcció de pedra seca
- VALORS SIMBÒLICS**
- Espais emblemàtics**
- Aplec
 - Llegenda
 - Espai d'aigua, salut i estueig històric
 - Àrea d'interès natural local
 - Camí ramader
- Elements patrimonials**
- Cementiri
 - Plaça amb edificis emblemàtics
 - Nucli rural formant carrers
 - Construcció datat d'una carena o turó
 - Referent visual de proximitat
 - Patrimoni indià (nombre d'elements si és superior a 1)
 - Espai de memòria de la Guerra Civil
 - Arbre monumental
- Elements morfològics**
- Cim emblemàtic
 - Fons escènica emblemàtic
- Espais agrícoles i forestals emblemàtics**
- Construcció de pedra seca
 - Vinya
 - Olivera
 - Cereal

Unitats de paisatge

1. Costa de Garraf	2. Costa de Garraf	3. Costa de Garraf	4. Costa de Garraf	5. Pla de Montserrat	6. Pla de Montserrat	7. Pla de Montserrat	8. Pla de Montserrat	9. Pla de Montserrat	10. Pla de Montserrat	11. Pla de Montserrat	12. Pla de Montserrat	13. Pla de Montserrat	14. Pla de Montserrat	15. Pla de Montserrat	16. Pla de Montserrat
--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

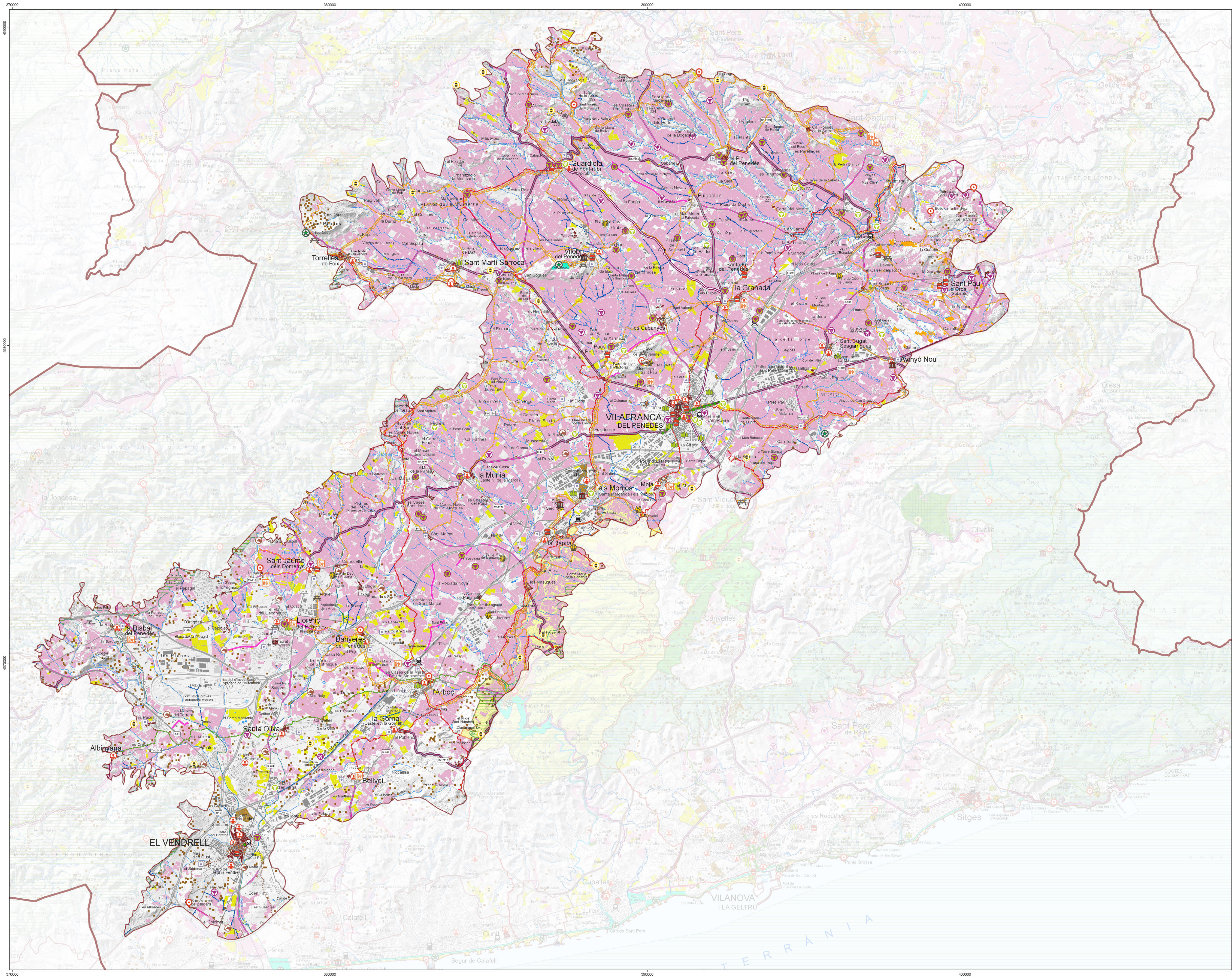

CATÀLEG DE PAISATGE DEL PENEDÈS

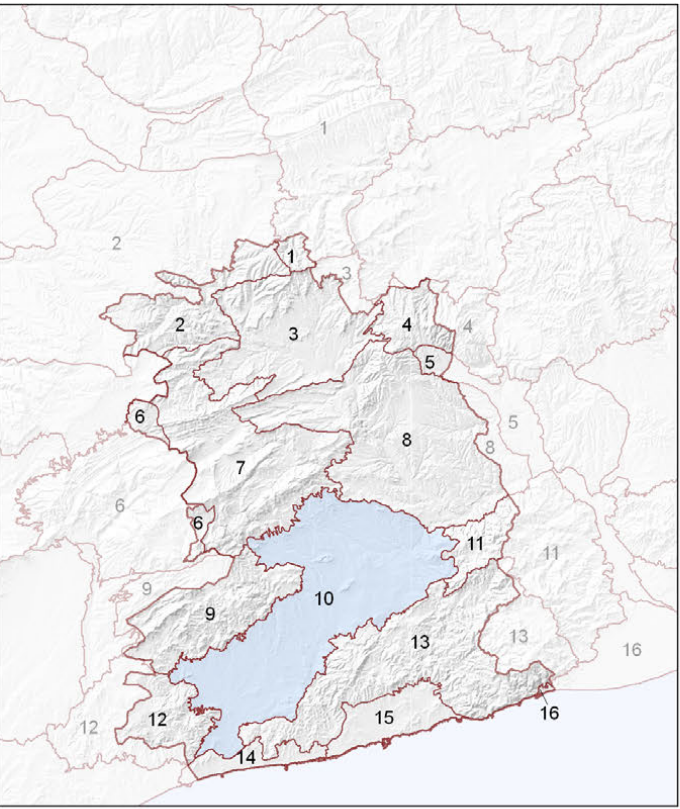
Mapa 10.2 Valors històrics i simbòlics

Unitat de paisatge Plana del Penedès

Juliol de 2023

- VALORS SOCIALS**
- Descoberta del paisatge a través dels punts d'observació, camins i carreteres
- Punt d'observació
 - Itinerari no motoritzat
 - Itinerari motoritzat
 - Tram de carretera panoràmic
- Espais públics urbans o periurbans**
- Hort urbà
 - Carrer amb arbrat històric
 - Parc o jardí públic
 - Centre històric
 - Estació de tren
 - Equipament esportiu a l'aire lliure
- Espais naturals**
- Àrea d'interès natural local
 - Espai natural inclòs al PEIN
 - Parc Natural (Diputació de Barcelona)
 - Parc del Fox
 - Zona humida
- Equipaments que promouen o faciliten el gaudi del paisatge**
- Museu o centre d'interpretació
 - Àrea d'esplai
 - Centre social i cultural
- Activitats que faciliten la descoberta i interpretació del paisatge**
- Aplec
 - Camíada popular o cursa esportiva
 - Fira o mercat
 - Aeròdrom
- VALORS PRODUCTIUS**
- Paisatges productius amb distintius d'origen i qualitat agroalimentària i altres àrees de producció
- Présec d'Ordal
 - Cereal
 - Vinya
- Infraestructures, instal·lacions i inicatives associades als paisatges productius agraris i ramaders**
- Construcció de pedra seca
 - Canal, rec i séquia
 - Cooperativa agrícola
 - Explotació ramadera extensiva o mixta
 - Explotació apícola
 - Celler adscrit a la DO Penedès
 - Elaborador adscrit a la DO Cava
 - Fira o mercat
- Itineraris turístics**
- Descoberta del patrimoni cultural
 - Descoberta del patrimoni natural
 - Enoturisme i viticultura
 - Camins d'àmbit català
 - (GR i altres camins que creuen el Penedès)

- Unitats de paisatge**
1. Pla de Sant Sadurn
 2. Costa de la Segarra
 3. Conca d'Odena
 4. Montserrat
 5. Pla de Montserrat
 6. Alt Garra
 7. Serres d'Ansoa
 8. Vall de l'Ansoa
 9. el Montnegre
 10. Plana del Penedès
 11. Montanyes d'Ordal
 12. Massís de Bonastre
 13. Garraf
 14. Litoral del Penedès
 15. Plana del Garraf
 16. Delta del Llobregat

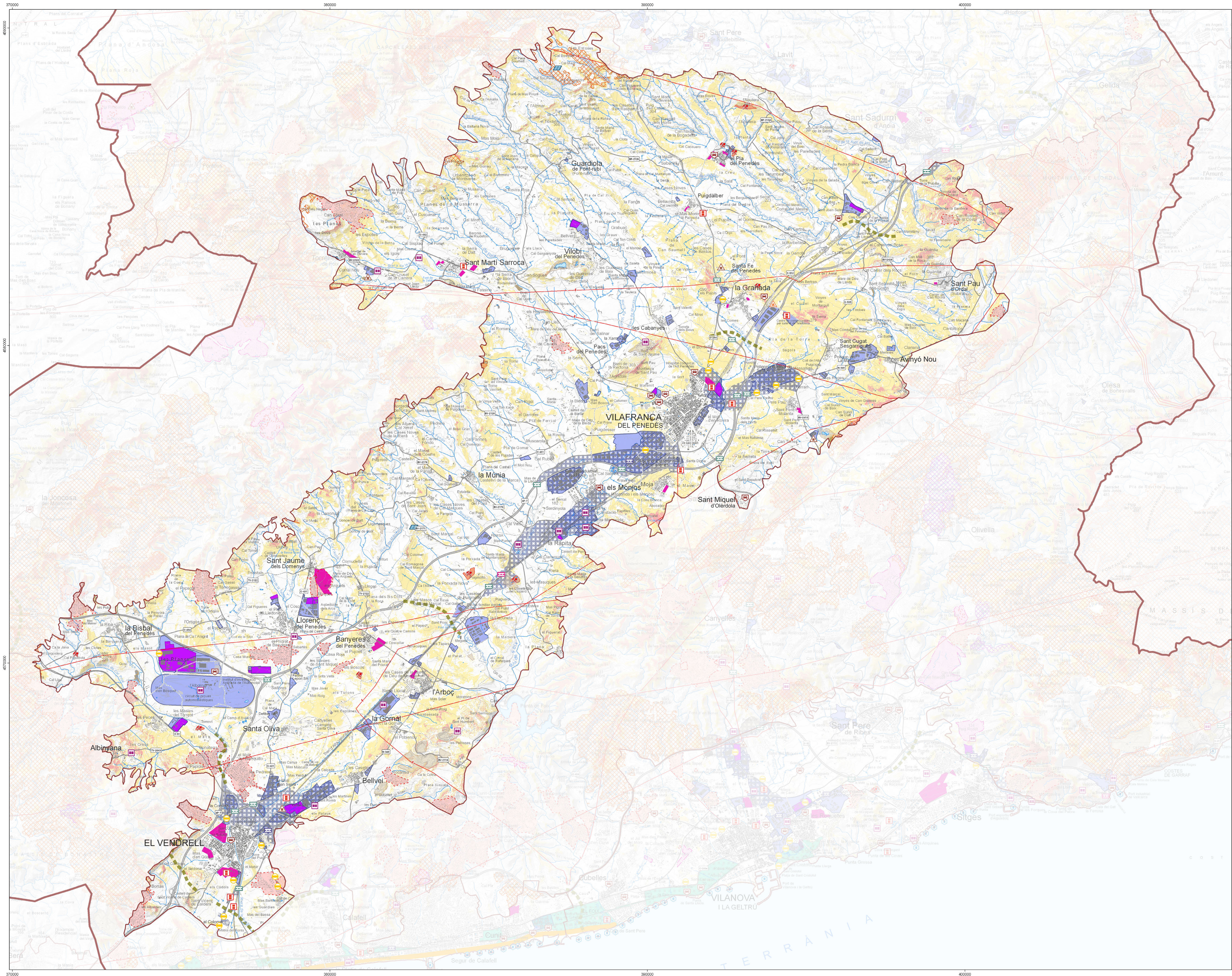

CATÀLEG DE PAISATGE DEL PENEDÈS

Mapa 10.3 Valors socials i productius

Unitat de paisatge Plana del Penedès

Juliol de 2023

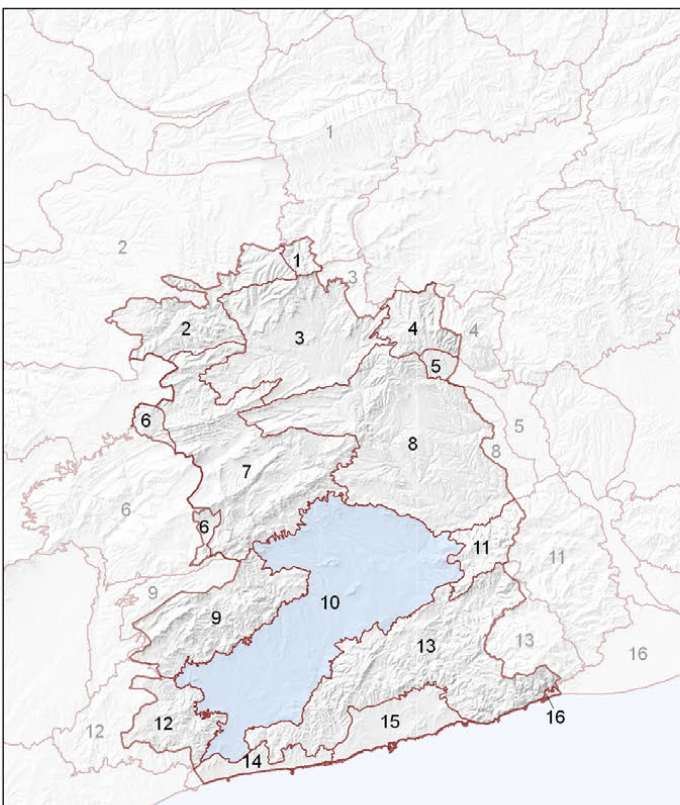

- Paisatges forestals**
- Incendis anteriors (1990-2014)
 - Unia d'alta tensió
 - Abocador
 - Activitat extractiva
 - Activitat extractiva abandonada i no restaurada

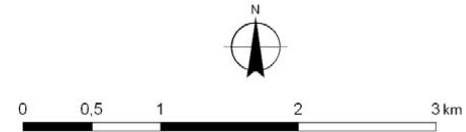
- Paisatges periurbans i oberts**
- Materials acumulats a l'aire lliure
 - Abocament de terres
 - Construcció en desús en espai periurbà o obert
 - Construcció discordant
 - Àrea d'aparcament espontània
 - Creixement industrial inacabat
 - Creixement residencial compacte inacabat
 - Àrea d'activitat econòmica
 - Urbanització de moderada o alta exposició visual

- Paisatges de les infraestructures**
- Tram de carretera molt visible
 - Carretera apartador
 - Carretera sense ús
 - Concentració de cartells publicitaris
 - Parc solar

- Àmbits d'especial atenció**
- Àrea crítica per a la connectivitat ecològica
 - Entorn d'infraestructures en tensió i d'oportunitat
- Fons escènic. Visibilitat
- Alta
 - Moderada

- Unitats de paisatge**
1. Ribes: Costanallut - Pineda
 2. Costers de la Segarra
 3. Conca d'Ordal
 4. Montseny
 5. Pla de Montseny
 6. Alt Gaià
 7. Serres d'Anoia
 8. Vall de l'Anoia
 9. el Montseny
 10. Plana del Penedès
 11. Muntanyes d'Ordal
 12. Massís de Bonesvalles
 13. Garraf
 14. Litoral del Penedès
 15. Plana del Garraf
 16. Delta del Llobregat

ESCALA 1:55.000 (DIN A1)
Projecció UTM 31N - Sistema de referència ETRS89

CATÀLEG DE PAISATGE DEL PENEDÈS
Mapa 10.4 Espais en tensió i d'oportunitat
Unitat de paisatge Plana del Penedès
Juliol de 2023